

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ І ФІНАНСІВ**

**ЗБІРНИК ТЕЗ
науково-практичної конференції**

**«ОБЛІКОВО-ФІНАНСОВЕ, ІНФОРМАЦІЙНЕ ТА МОВНО-
КОМУНІКАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
АГРАРНОГО СЕКТОРУ: ПЕРСПЕКТИВИ Й РЕАЛІЇ»**

18-20 березня 2026 року

Дніпро 2026

УДК 336 : 338 : 378 : 631 : 657 : 658

Організатор конференції:

Факультет обліку і фінансів Дніпровського державного аграрно-економічного університету

Схвалено до друку Вченою радою факультету обліку і фінансів ДДАЕУ (протокол № 6 від 24 березня 2026 р.).

Збірник містить матеріали за такими тематичними напрямками:

1. Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок.
2. Облік і оподаткування: виклики сьогодення.
3. Інформаційні системи і технології.
4. Професійне мовлення та комунікативні практики.

Обліково-фінансове, інформаційне та мовно-комунікаційне забезпечення сталого розвитку аграрного сектору: перспективи й реалії: збірник тез науково-практичної конференції 18-20 березня 2026 р. Дніпро: ДДАЕУ, 2026. 99 с.

*Матеріали друкуються в авторській редакції.
Відповідальність за зміст представлених тез несуть автори.*

© ДДАЕУ, 2026

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ ТА ФОНДОВИЙ РИНОК

ESG-ФАКТОРИ У ФОРМУВАННІ ФІНАНСОВИХ МЕХАНІЗМІВ АГРОБІЗНЕСУ

*Світлана ХАЛАТУР, д. е. н., професор, завідувач кафедри
фінансів, банківської справи та страхування,*

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Формування сучасних фінансових механізмів агробізнесу в умовах глобальних трансформацій світової економіки все більше визначається впливом концепції сталого розвитку та інтеграцією ESG-факторів (Environmental, Social, Governance), що відображають екологічні, соціальні та управлінські аспекти діяльності підприємств. Упродовж останнього десятиліття ESG-підхід перетворився на один із ключових інструментів оцінки довгострокової ефективності компаній, зокрема у фінансовому секторі та аграрній економіці. Агробізнес як галузь, що безпосередньо взаємодіє з природними ресурсами, соціальними спільнотами та інституційним середовищем, є однією з найбільш чутливих сфер до впливу ESG-факторів. Саме тому інтеграція екологічних, соціальних та управлінських критеріїв у фінансові механізми аграрного сектору виступає важливою передумовою забезпечення сталого розвитку аграрного виробництва, підвищення інвестиційної привабливості підприємств, формування довгострокової конкурентоспроможності та забезпечення продовольчої безпеки держави.

Екологічна складова ESG-концепції у формуванні фінансових механізмів агробізнесу пов'язана передусім із раціональним використанням природних ресурсів, мінімізацією негативного впливу сільськогосподарського виробництва на навколишнє середовище, збереженням біорізноманіття та впровадженням екологічно безпечних технологій. Сучасний аграрний сектор характеризується високим рівнем ресурсомісткості, що проявляється у значному використанні земельних ресурсів, води, енергетичних ресурсів, агрохімікатів і засобів захисту рослин. Нераціональне використання цих ресурсів призводить до деградації ґрунтів, забруднення водних ресурсів, підвищення рівня парникових викидів та порушення природних екосистем. У цьому контексті ESG-фактори виступають важливим орієнтиром для трансформації фінансових механізмів агробізнесу, оскільки фінансові інститути дедалі частіше враховують екологічні критерії при оцінці інвестиційних проєктів, кредитоспроможності підприємств та формуванні портфелів фінансування. Інтеграція екологічних критеріїв у фінансові механізми аграрного сектору проявляється через розвиток інструментів зеленого фінансування, зокрема зелених кредитів, зелених облігацій, сталих інвестиційних фондів, кліматичних фінансових програм та програм підтримки енергоефективності. Такі фінансові інструменти спрямовані на стимулювання впровадження екологічно безпечних технологій у аграрному виробництві, включаючи точне землеробство, органічне виробництво, зменшення використання пестицидів, використання відновлюваних джерел енергії, оптимізацію

водокористування та впровадження технологій зменшення викидів парникових газів. Для аграрних підприємств використання ESG-орієнтованих фінансових механізмів означає можливість отримання доступу до дешевших фінансових ресурсів, участі у міжнародних інвестиційних програмах, підвищення репутаційного капіталу та покращення взаємодії з міжнародними партнерами.

Соціальний компонент ESG-концепції у формуванні фінансових механізмів агробізнесу охоплює широкий спектр аспектів, пов'язаних із соціальною відповідальністю підприємств, розвитком сільських територій, забезпеченням належних умов праці, захистом прав працівників та підтримкою місцевих громад. Аграрний сектор традиційно відіграє ключову роль у соціально-економічному розвитку сільських територій, оскільки він забезпечує зайнятість населення, формує місцеві бюджети та створює основу для розвитку соціальної інфраструктури. Водночас сучасні вимоги до ведення бізнесу передбачають необхідність інтеграції соціальних стандартів у систему фінансового управління підприємств, що передбачає впровадження принципів корпоративної соціальної відповідальності, дотримання міжнародних трудових стандартів, забезпечення гендерної рівності, підтримку освіти та підвищення кваліфікації працівників.

Фінансові механізми агробізнесу, орієнтовані на соціальні ESG-критерії, передбачають формування спеціальних програм фінансування розвитку сільських територій, підтримку малого та середнього аграрного підприємництва, розвиток кооперативних форм господарювання та забезпечення доступу фермерів до фінансових ресурсів. Соціальні аспекти ESG також враховуються при формуванні кредитної політики банків, інвестиційних стратегій фондів розвитку та міжнародних фінансових організацій, які дедалі більше орієнтуються на підтримку проєктів, що сприяють соціальному розвитку громад, створенню нових робочих місць, підвищенню якості життя населення та розвитку інклюзивної економіки.

Важливу роль у формуванні фінансових механізмів агробізнесу відіграє управлінська складова ESG-концепції, яка охоплює питання корпоративного управління, прозорості фінансової звітності, ефективності управлінських структур, боротьби з корупцією та забезпечення відповідності діяльності підприємств міжнародним стандартам управління. У сучасних умовах інвестори, банки та міжнародні фінансові організації приділяють значну увагу оцінці якості корпоративного управління аграрних підприємств, оскільки саме від ефективності управлінських процесів залежить здатність підприємства забезпечувати стабільний розвиток, ефективно використовувати фінансові ресурси та реалізовувати довгострокові інвестиційні проєкти.

Запровадження принципів належного корпоративного управління у аграрному секторі сприяє підвищенню рівня прозорості фінансової діяльності підприємств, удосконаленню системи внутрішнього контролю, підвищенню ефективності управління ризиками та формуванню довіри з боку інвесторів і кредиторів. У цьому контексті ESG-фактори стають важливим елементом фінансового аналізу та оцінки інвестиційної привабливості аграрних підприємств, оскільки вони дозволяють оцінити не лише фінансові результати

діяльності підприємства, але й його здатність забезпечувати довгострокову стійкість та відповідальне управління ресурсами.

Особливої актуальності інтеграція ESG-факторів у фінансові механізми агробізнесу набуває в умовах глобальних кліматичних змін, посилення екологічних викликів та необхідності забезпечення сталого розвитку продовольчих систем. Аграрний сектор є одним із ключових джерел викидів парникових газів, водночас він є однією з галузей, що найбільше страждає від наслідків зміни клімату, таких як посухи, деградація ґрунтів, зниження врожайності та нестабільність аграрних ринків. У зв'язку з цим фінансові механізми агробізнесу повинні враховувати кліматичні ризики та передбачати впровадження інструментів адаптації до кліматичних змін, включаючи агрострахування, кліматичні фонди, програми підтримки сталого землеробства та інвестиції у кліматично стійкі технології.

Важливим напрямом розвитку ESG-орієнтованих фінансових механізмів у аграрному секторі є впровадження системи ESG-звітності, яка дозволяє підприємствам розкривати інформацію про екологічні, соціальні та управлінські аспекти своєї діяльності. Така звітність стає важливим інструментом комунікації між підприємствами, інвесторами, фінансовими установами та іншими зацікавленими сторонами, оскільки вона забезпечує прозорість діяльності підприємств, підвищує рівень довіри до них та сприяє залученню інвестиційних ресурсів. Для аграрних підприємств впровадження ESG-звітності також відкриває можливості участі у міжнародних програмах сталого фінансування, доступу до міжнародних фінансових ринків та залучення інвестицій від глобальних інституційних інвесторів. В умовах трансформації фінансової системи України та інтеграції у глобальні фінансові ринки значення ESG-факторів для розвитку агробізнесу постійно зростає. Україна є одним із провідних експортерів сільськогосподарської продукції у світі, тому забезпечення сталого розвитку аграрного сектору є стратегічно важливим завданням для національної економіки. Інтеграція ESG-підходів у систему фінансового забезпечення аграрного сектору дозволяє підвищити ефективність використання ресурсів, забезпечити відповідність міжнародним стандартам сталого розвитку, підвищити інвестиційну привабливість аграрних підприємств та сприяти розвитку інноваційних технологій у сільському господарстві.

ESG-фактори відіграють ключову роль у формуванні сучасних фінансових механізмів агробізнесу, оскільки вони визначають нові підходи до оцінки ефективності діяльності підприємств, формування інвестиційних стратегій та управління фінансовими ресурсами. Інтеграція екологічних, соціальних та управлінських критеріїв у систему фінансового забезпечення аграрного сектору сприяє підвищенню стійкості аграрного виробництва, забезпеченню довгострокової конкурентоспроможності підприємств, розвитку сільських територій та формуванню ефективної системи сталого фінансування аграрної економіки. У перспективі розвиток ESG-орієнтованих фінансових механізмів агробізнесу стане одним із ключових факторів модернізації аграрного сектору, забезпечення продовольчої безпеки та інтеграції національної економіки у глобальну систему сталого розвитку.

BIG DATA IN FINANCIAL STATISTICS AS A TOOL FOR STRATEGIC PLANNING OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

*Larysa BROVKO, Ph. D. in Economics, Associate Professor, Associate Professor of
the Department of Finance, Banking and Insurance,
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine*

The modern global economy is at a stage where traditional methods of collecting and processing financial information can no longer keep pace with the volatile market environment. In conditions of instability caused by climate change, energy crises, and geopolitical shifts, sustainable development is no longer merely a declaration but a strategic necessity [1]. A key tool for ensuring this development is financial statistics, which, thanks to Big Data technologies, is transforming from a tool for the "ex-post" recording of past events into a powerful apparatus for predictive modeling.

Big Data in financial statistics represents not only a large volume of data but, above all, a set of methods for processing unstructured information (the V model: Volume, Velocity, Variety, Veracity, Value). Traditional statistics operates with samples and reporting periods; Big Data allows for the analysis of the entire population in real-time [2].

For the sustainable development of the agricultural sector, this implies the integration of financial indicators (liquidity, profitability) with non-financial data: satellite imagery of fields [3]; IoT sensor data regarding fuel and fertilizer consumption; energy consumption statistics within the context of the carbon footprint.

Strategic planning for sustainable development requires accounting for long-term risks that are difficult to detect using standard methods. Big Data analysis allows for the construction of complex correlation models. Financial statistics, enhanced by Big Data, is capable of identifying the dependence between the level of investment in renewable energy on farms and the long-term volatility of production costs [4]. This enables managers to plan financial resilience 5–10 years ahead, relying on accurate mathematical forecasts rather than linear extrapolation of past performance [5].

The use of Big Data changes the very methodology of financial and statistical analysis. To transform massive datasets into strategic decisions, financial statistics utilizes a complex of multivariate analysis methods.

Unlike traditional grouping by a single indicator, cluster analysis allows for the aggregation of enterprises into homogeneous groups based on dozens of financial and non-financial indicators simultaneously. While cluster analysis helps to understand market structure, logistic regression allows for predicting the probability of a specific event occurring (e.g., loss of financial stability or bankruptcy).

In the Big Data era, these models become dynamic. Instead of static annual reporting data, operational cash flow data is loaded into the model, allowing for the prediction of an enterprise's financial condition with 85-90% accuracy over a 12–24 month horizon.

For Ukraine's agricultural sector, implementing a sustainable development strategy through Big Data is of particular importance. Statistical analysis of big data

allows for risk assessment and resource cost optimization. The analysis of climate data combined with credit portfolios enables banks and agricultural holdings to assess credit risks more accurately. Statistics on resource use per hectare allows for minimizing environmental impact while maximizing financial results. Furthermore, the use of Big Data provides the informational foundation for ESG reporting (Environmental, Social, and Governance), which is critical for attracting foreign investment and entering EU markets.

Despite the obvious advantages, several challenges exist. Improperly collected data leads to erroneous statistical conclusions. There is a pressing need for specialists who simultaneously possess knowledge in finance, statistics, and Data Science (talent gap). The concentration of large volumes of financial information creates threats of commercial secret leaks (cybersecurity).

For sustainable development, it is necessary that data be not only collected but also correctly communicated. Statistics must become the language of communication between business, the state, and society. The implementation of open data standards in the financial sector (Open Finance) will foster a transparent environment where strategic planning is based on objective figures rather than political or corporate interests.

Big Data analysis in financial statistics is not just a technological trend, but a fundamental shift in the management paradigm. For the agricultural sector of Ukraine, this is a chance to make a "quantum leap" in efficiency, moving to a sustainable development model based on the precise calculation of risks and opportunities.

Strategic planning based on Big Data allows for the transformation of financial statistics from a control tool into a tool for creating the future, where economic growth is harmoniously combined with environmental responsibility and social stability. The synergy of mathematical methods and environmental priorities is the only path to the long-term competitiveness of agribusiness.

References.

1. United Nations. The Sustainable Development Goals Report. 2023. United Nations Publications. URL: <https://unstats.un.org/sdgs/report/2023/>
2. OECD. Artificial Intelligence, Machine Learning and Big Data in Finance: Opportunities, Challenges and Implications for Policy Makers. 2021. OECD Publishing. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2021/08/artificial-intelligence-machine-learning-and-big-data-in-finance_8d088cbb/98e761e7-en.pdf
3. Wolfert S., Ge L., Verdouw C., Bogaardt M. J. Big Data in Smart Farming – A review. *Agricultural Systems*. 2017. Vol. 153. P. 69-80.
4. Kiron D., Unruh G., Reeves M., Kruschwitz N., Haanaes K., Felde A. M. V. Corporate Sustainability at a Crossroads. *MIT Sloan Management Review*. 2017. URL: <https://sloanreview.mit.edu/projects/corporate-sustainability-at-a-crossroads/>
5. George G., Merrill R. K., Schillebeeckx S. J. Digital Sustainability and Entrepreneurship: How Digital Innovations Are Helping Tackle Global Challenges. *Journal of Management Studies*. 2021. Vol. 58 (7). P. 1637-1651.

STRATEGIC DETERMINANTS OF RISK MANAGEMENT IN ENSURING THE FINANCIAL STABILITY OF INSURERS

*Iuliia MASIUK, Ph. D. in Economics, Professor,
Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance,
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine*

In today's complex and volatile market environment, risks are an integral part of the functioning of any insurance company, as the very essence of insurance involves continuous interaction with uncertainty. The relevance of systematic risk management for insurers is growing significantly due to the increasing frequency of financial crises, wars, and natural disasters, the probability of which was previously considered low. It is worth emphasizing that among various business entities, insurance companies are unique institutions because they not only operate in a risky environment but also accumulate the risks of other economic agents. Consequently, the stability of entities that have delegated their risks to insurers directly depends on the effectiveness of the insurance company's own risk management.

Risks in the functioning of insurance companies are potential threats that can negatively affect financial stability, reputation, the ability to fulfill obligations to customers, and the overall success of the company. These risks arise from the specifics of insurance activities, the economic environment, and internal management deficiencies. The main task of risk management in the functional plan is to develop measures that ensure profit maximization while minimizing losses due to a decrease in the level of negative risk impact. Since profit and risk are interdependent, the effectiveness of the chosen business strategy is manifested in finding the optimal balance between them.

To build an effective risk management system, it is necessary to identify risk factors, which are external and internal factors that can cause risks and affect the stability, solvency, and reputation of the insurance company. These factors can be classified into several key groups:

- Economic factors: include the general state of the economy, inflation levels, GDP, unemployment, financial market stability, and economic crises or recessions that reduce company income;
- Social factors: encompass demographic changes, such as population aging or increased migration, and customer behavior regarding their willingness to spend on insurance;
- Political and legal factors: involve changes in legislation, requirements for insurance reserves, licensing or taxation, and political instability that may affect the company's activities;
- Financial factors: characterized by instability in financial markets affecting investment value, and the insolvency of customers, reinsurers, or partners;
- Operational factors: describe deficiencies in internal processes, such as incorrect accounting, personnel errors, or fraud;
- Strategic factors: characterized by insufficient diversification of the insurance portfolio or its excessive specialization.

In addition to factor classification, insurers must categorize specific types of risks for effective management. These include underwriting risk (insufficiency of premiums and reserves), market risk (including interest rate, currency, and investment risks), counterparty default risk (the inability of a partner to meet contractual obligations), and catastrophic risk caused by inaccurate forecasts of extraordinary events. Particular importance is attached to minimizing financial risks, as they are the most threatening to the effective economic development of the company, potentially leading to the loss of equity, development potential, or bankruptcy.

The risk management process in an insurance company must be comprehensive and implemented through a clear sequence of stages:

1. Risk Identification;
2. Risk Probability Assessment;
3. Establishing the Cost of Risk;
4. Risk Minimization Measures.

Effective risk management helps ensure the financial stability of the company, increase customer confidence, and maintain competitiveness in a dynamic market. Conversely, the lack of a proper risk management system will lead to negative consequences, such as loss of solvency, negative image due to inability to meet obligations, fines, or license revocation due to non-compliance with requirements.

In conclusion, it should be noted that in today's complex realities for Ukrainian insurance companies, the early warning of threats is becoming increasingly important to avoid global problems in their activities. Risk is essentially the "raw material" for an insurance company, and the ability to manage it effectively determines the company's existence and success. Only a systematic approach, including qualitative and quantitative assessment, constant monitoring, and the use of modern technologies, will allow insurance companies to maintain financial stability, fulfill obligations to customers, and ensure sustainable development in a competitive environment.

References.

1. Popova L. V., Soliichuk A. Iu. Building an effective risk management system for business entities. *Infrastruktura rynku*. 2018. Vol. 26. P. 345-360.
2. Pro strakhuvannia: Zakon Ukrainy vid 07.03.1996. № 85/96-VR.
3. Tkachenko N. V. Ensuring the financial stability of insurance companies: theory, methodology and practice. 2009. Cherkasy. 570 p.
4. Demchenko H. V. Risk management: lecture notes. 2021. Kharkiv: KhNEU im. S. Kuznetsia. 74 p.
5. Honcharenko O. M., Nienno I. M., Svitlychna O. S. Evaluation of financial and economic activity of insurance companies. 2015. Odesa. 208 p.
6. Podra O. P., Petryshyn N. Ia. Theoretical and methodological principles of risk management of insurance companies. *Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini*. 2020. Vol. 2. P. 70-78.

DIGITAL INFRASTRUCTURE AS THE BASIS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE STOCK MARKET OF UKRAINE

*Oksana VODOLAZSKA, Ph. D. in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance,
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine*

The current stage of development of the world economy is characterized by a deep digital transformation of financial systems, which covers all segments of the financial market, including the stock market. Digital technologies are changing traditional models of exchange trading, clearing, depository activities, information disclosure, regulatory oversight and interaction between market participants. In the conditions of globalization and integration of financial markets, digital infrastructure becomes not only a tool for increasing efficiency, but also a basic condition for ensuring their competitiveness, transparency and sustainability. In this context, digital infrastructure is considered as a system-forming element that provides a technological basis for the functioning of the stock market, the formation of investment confidence and the long-term stability of the financial system in general.

The digital infrastructure of the stock market is a complex system that includes a set of technological, organizational, information and legal components that ensure electronic interaction between all market participants. Its basic elements include: electronic trading platforms, depository and clearing systems, digital securities registers, systems of electronic identification and verification of participants, information and analytical platforms, regulatory information systems, as well as digital communication channels between the regulator and the market.

Functionally, the digital infrastructure provides: acceleration of financial transactions and reduction of transaction costs; increasing transparency of operations and availability of information; reduction of operational and information risks; expanding investors' access to financial instruments; increasing the level of financial inclusion; formation of a single information space of the stock market.

Digitization changes the very logic of the stock market's functioning: from a hierarchical centralized model to a networked digital ecosystem where data, algorithms, platforms and integrated information systems play a key role.

Sustainable development of the stock market involves its ability to ensure stable functioning, adaptation to external shocks, long-term investment attractiveness and efficient performance of economic functions. In this context, digital infrastructure plays the role of a basic stabilizing factor.

First, digital platforms increase the operational reliability of the market, reducing the dependence on physical infrastructure and the human factor. This is especially important in crisis situations, war risks and mobility restrictions.

Second, digital technologies contribute to the increase in transparency of the stock market through automated disclosure of information, availability of financial reporting, standardization of data, and integration of information resources. Transparency, in turn, is the foundation for building investor confidence.

Third, digital infrastructure provides market scalability, creating opportunities to attract a wide range of participants, from institutional investors to retail users, which

increases liquidity and market depth.

Fourth, digitalization contributes to the integration of the national stock market into the global financial space through the unification of standards, the compatibility of technological platforms and the simplification of access for foreign investors.

Thus, the digital infrastructure forms not only a technological, but also an institutional basis for the sustainable development of the stock market.

The stock market of Ukraine is at the stage of structural transformation, which is accompanied by the gradual introduction of digital technologies into key segments of the market infrastructure. At the same time, the development of digital infrastructure is fragmented and faces a number of systemic problems. The main limiting factors include: insufficient integration of information systems of various institutions; low level of automation of regulatory processes; limited access of retail investors to digital investment tools; shortage of digital financial products; cyber security risks; fragmentation of legal regulation of digital financial services.

In the post-war period, digital infrastructure can become a key tool for mobilizing investment resources to restore the economy, develop infrastructure projects, and support the business sector. The formation of a sustainable digital infrastructure of the stock market of Ukraine requires a comprehensive approach that includes institutional, technological and regulatory transformations. It is expedient to include the following as priority directions:

- creation of an integrated digital environment of the stock market – unification of trading, depository, clearing and regulatory systems into a single digital ecosystem;

- development of digital financial platforms – implementation of innovative investment services, electronic brokerage platforms, mobile financial applications;

- digitalization of regulatory infrastructure – development of RegTech solutions, automation of supervisory processes, electronic reporting and risk monitoring;

- increasing the level of cyber resilience – forming financial infrastructure cyber protection systems;

- development of digital financial literacy of the population – formation of digital investment culture;

- institutional integration with international capital markets – harmonization of standards and technologies.

Digital infrastructure is the key basis for the sustainable development of the stock market of Ukraine, forming its technological, institutional and functional basis. It ensures increased transparency, reliability, inclusiveness and investment attractiveness of the market, creates conditions for integration into the global financial space and mobilization of investment resources for economic development.

In a strategic perspective, it is the digital transformation of the stock market that can turn it into an effective mechanism for long-term financing of the development of the national economy, infrastructure restoration, and ensuring the financial stability of the state. The formation of a complete digital infrastructure should not be considered as a separate technical process, but as a comprehensive state and institutional strategy for the sustainable development of the financial system of Ukraine.

ТИПОЛОГІЯ НЕЛЕГАЛЬНИХ ФІНАНСОВИХ ОПЕРАЦІЙ У КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ОЦІНКИ РИЗИКІВ

Оксана ГРАБЧУК, д. е. н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Типологія нелегальних фінансових операцій у контексті національної оцінки ризиків є важливим напрямом дослідження сучасної фінансової безпеки держави, оскільки нелегальні фінансові потоки становлять суттєву загрозу для економічної стабільності, ефективності державного управління та міжнародної репутації країни. У сучасних умовах глобалізації фінансових ринків, розвитку цифрових технологій та зростання обсягів транскордонних фінансових операцій проблема ідентифікації та систематизації нелегальних фінансових операцій набуває особливої актуальності. Одним із ключових інструментів виявлення, аналізу та протидії таким операціям є національна оцінка ризиків, яка дозволяє визначити найбільш уразливі сектори економіки, механізми легалізації злочинних доходів та типові моделі фінансових правопорушень.

Нелегальні фінансові операції за своєю суттю являють собою будь-які фінансові дії або транзакції, що здійснюються з порушенням законодавства або з метою приховування незаконного походження коштів, фінансування злочинної діяльності чи уникнення державного контролю. У більшості випадків такі операції пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів, отриманих злочинним шляхом, фінансуванням тероризму, ухиленням від сплати податків, незаконним виведенням капіталу за кордон або використанням фінансової системи для обслуговування організованої злочинності. Типологія нелегальних фінансових операцій формується на основі аналізу практичних кейсів, інформації від правоохоронних органів, фінансових розвідок, банківських установ та міжнародних організацій, що дозволяє визначити найбільш поширені схеми та методи незаконного використання фінансових інструментів.

Одним із найбільш поширених видів нелегальних фінансових операцій є операції, спрямовані на легалізацію доходів, отриманих злочинним шляхом. У рамках таких операцій використовуються різноманітні фінансові інструменти та механізми, які дозволяють замаскувати походження коштів та інтегрувати їх у легальну економіку. Типологія операцій з відмивання коштів зазвичай охоплює три основні стадії: розміщення, розшарування та інтеграцію. На стадії розміщення незаконно отримані кошти вводяться у фінансову систему шляхом внесення готівки на банківські рахунки, купівлі фінансових активів або використання фінансових посередників. На стадії розшарування здійснюється серія складних транзакцій, спрямованих на ускладнення відстеження походження коштів, що може включати перекази між різними рахунками, використання офшорних компаній або інвестиційних інструментів. На завершальній стадії інтеграції кошти повертаються у легальну економіку у

вигляді інвестицій, купівлі нерухомості, корпоративних активів або інших фінансових операцій.

Значну частку нелегальних фінансових операцій становлять також схеми ухилення від оподаткування, які передбачають використання фіктивних підприємств, маніпуляції з фінансовою звітністю, штучне завищення або заниження вартості товарів у зовнішньоекономічних операціях, а також використання офшорних юрисдикцій. У межах національної оцінки ризиків такі операції розглядаються як важливий фактор економічної злочинності, оскільки вони призводять до значних втрат державного бюджету та створюють нерівні умови конкуренції на ринку. Типологія таких схем часто включає використання транзитних компаній, які не здійснюють реальної господарської діяльності, але використовуються для проведення фінансових операцій з метою мінімізації податкових зобов'язань або маскування незаконного походження коштів.

Ще одним значущим типом нелегальних фінансових операцій є незаконне виведення капіталу за кордон, яке може здійснюватися шляхом використання фіктивних контрактів, псевдоімпортних або псевдоекспортних операцій, а також через маніпуляції з трансфертним ціноутворенням. У таких схемах часто використовуються компанії, зареєстровані в юрисдикціях із низьким рівнем фінансового контролю або високим рівнем банківської таємниці. Національна оцінка ризиків дозволяє ідентифікувати найбільш поширені канали переміщення капіталу, а також визначити фінансові установи та економічні сектори, які є найбільш уразливими до використання у таких схемах.

Суттєву роль серед нелегальних фінансових операцій відіграють операції, пов'язані з використанням новітніх фінансових технологій, зокрема криптовалют, електронних платіжних систем та онлайн-платформ. Цифровізація фінансових послуг створює нові можливості для здійснення фінансових операцій, але водночас відкриває нові ризики для їх незаконного використання. Зокрема, криптовалюти можуть використовуватися для анонімного переміщення коштів між різними юрисдикціями, що ускладнює їх відстеження та контроль з боку державних органів. Такі операції передбачають використання криптовалютних бірж, міксерів, децентралізованих фінансових платформ та інших інструментів, які дають змогу приховувати реальних власників активів.

Особливу увагу в межах національної оцінки ризиків надають операціям з фінансування тероризму. На відміну від відмивання коштів, фінансування тероризму може здійснюватися як із використанням незаконно отриманих доходів, так і за рахунок легальних фінансових ресурсів. Серед таких операцій – використання благодійних організацій, неурядових структур, неформальних систем переказу коштів, а також готівкових операцій. У багатьох випадках фінансування терористичної діяльності здійснюється через невеликі транзакції, які важко ідентифікувати як підозрілі у межах традиційних механізмів фінансового моніторингу.

Важливим аспектом виконання нелегальних фінансових операцій є аналіз ролі фінансових установ у таких схемах. Банки, небанківські фінансові установи, платіжні організації та інші суб'єкти фінансового ринку можуть бути використані як інструменти для здійснення незаконних фінансових операцій. У більшості випадків це відбувається через використання рахунків підставних осіб, проведення великої кількості дрібних транзакцій або застосування складних фінансових інструментів. У рамках національної оцінки ризиків аналізується рівень ефективності систем фінансового моніторингу, процедур ідентифікації клієнтів та механізмів виявлення підозрілих операцій.

Нелегальні фінансові операції також включають схеми, пов'язані з використанням готівкових коштів, оскільки готівка залишається одним із найбільш зручних інструментів для приховування незаконної діяльності. Значні обсяги готівкових операцій можуть свідчити про наявність тіньової економіки, нелегальної підприємницької діяльності або інших форм фінансових правопорушень. У таких випадках типові схеми включають подрібнення великих сум на дрібні внески, використання підставних осіб для відкриття рахунків або проведення транзакцій через кілька фінансових установ.

Національна оцінка ризиків відіграє ключову роль у систематизації інформації про нелегальні фінансові операції та формуванні відповідної типології. Цей процес передбачає комплексний аналіз даних від різних державних органів, фінансових установ та міжнародних партнерів, що дозволяє визначити найбільш значущі ризики для фінансової системи країни. Результати національної оцінки ризиків використовуються для вдосконалення законодавства, підвищення ефективності фінансового моніторингу та розробки стратегій протидії фінансовим злочинам.

Важливою характеристикою типології нелегальних фінансових операцій є її динамічний характер, оскільки злочинні схеми постійно еволюціонують у відповідь на зміни у законодавстві, розвиток фінансових технологій та механізмів державного контролю. Злочинні групи активно адаптуються до нових умов, використовуючи складні корпоративні структури, транскордонні фінансові операції та інноваційні фінансові інструменти. У зв'язку з цим національна оцінка ризиків повинна проводитися регулярно та базуватися на актуальних даних, що дозволяє своєчасно виявляти нові тенденції у сфері нелегальних фінансових операцій.

У контексті міжнародного співробітництва важливу роль у формуванні типології нелегальних фінансових операцій відіграють рекомендації та аналітичні матеріали міжнародних організацій, зокрема групи з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням коштів. Ці організації здійснюють регулярний аналіз глобальних тенденцій у сфері фінансових злочинів, що дозволяє державам адаптувати свої механізми протидії до сучасних викликів. Використання міжнародного досвіду сприяє підвищенню ефективності національних систем фінансового моніторингу та зміцненню співпраці між країнами у боротьбі з нелегальними фінансовими потоками.

ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ: ПРИНЦИПИ, ЕФЕКТИВНІСТЬ ТА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

*Світлана КАЧУЛА, д. е. н., професор, професор кафедри
фінансів, банківської справи та страхування,*

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Публічні фінанси виступають фундаментальною складовою економічної системи будь-якої держави, забезпечуючи ефективне функціонування державних інститутів, соціальних програм та регулювання економічної активності на національному рівні. Вони є інструментом реалізації фінансової політики, спрямованої на досягнення макроекономічної стабільності, соціальної справедливості та економічного зростання. Основним завданням публічних фінансів є акумулювання, розподіл і використання фінансових ресурсів держави таким чином, щоб вони забезпечували оптимальне виконання її функцій. Сучасна концепція публічних фінансів ґрунтується на принципах ефективності, прозорості та підзвітності, що дозволяє контролювати державні витрати та забезпечувати максимальну користь для суспільства. У цьому контексті інтегруються сучасні інструменти фінансового аналізу, такі як програмно-цільовий метод планування бюджету, системи моніторингу державних видатків та методи оцінки ефективності податкових і соціальних програм.

Роль держави у сфері публічних фінансів постійно трансформується під впливом глобалізаційних процесів, економічних криз та змін у структурі доходів і видатків. Держави стикаються з проблемами дисбалансу між доходами та видатками, що потребує впровадження нових підходів до фінансового менеджменту, таких як середньострокове бюджетне планування, автоматизовані системи прогнозування податкових надходжень та оптимізація державного боргу.

Податкова політика відіграє особливу роль у забезпеченні стабільного надходження фінансових ресурсів і стимулюванні економічної активності, будуючись на принципах справедливості, пропорційності та прозорості, що зменшує ризик ухилення від сплати податків і підвищує соціальну довіру до державних інститутів. Витрати держави на соціальні програми, освіту, охорону здоров'я та інфраструктуру потребують ретельного планування та оцінки ефективності, щоб забезпечити баланс між економічною стабільністю та соціальним розвитком.

Державний борг виступає як інструмент фінансування дефіцитного бюджету та реалізації стратегічних інвестиційних проектів. Управління державним боргом потребує комплексного підходу, який враховує поточну фінансову ситуацію та довгострокові макроекономічні перспективи. Недостатньо ефективного управління борговими зобов'язаннями може призвести до зростання фінансових ризиків, підвищення процентних ставок та негативного впливу на економічний розвиток країни. Поєднання традиційних методів управління державними фінансами з інноваційними фінансовими інструментами, такими як державні цінні папери, деривативи та механізми

державно-приватного партнерства, дозволяє забезпечити стійкість фінансової системи та підтримку стратегічних цілей держави.

Цифрові технології змінюють підходи до управління публічними фінансами, підвищуючи прозорість та ефективність фінансових процесів. Використання електронних платформ для планування бюджету, автоматизації податкового адміністрування та моніторингу державних витрат сприяє зменшенню адміністративних витрат, підвищенню точності прогнозів та оперативному реагуванню на зміни економічної кон'юнктури. Цифровізація фінансів також забезпечує можливості аналітичної роботи з великими масивами даних, що дозволяє приймати обґрунтовані стратегічні рішення та оптимізувати фінансові потоки.

Інтеграція міжнародного досвіду та співпраця у рамках глобальних фінансових структур сприяє підвищенню ефективності управління державними ресурсами та зменшенню фінансових ризиків. Використання кращих практик інших держав, адаптованих до національних умов, забезпечує формування більш прозорої та передбачуваної фінансової політики, а механізми міжурядового співробітництва дозволяють своєчасно реагувати на глобальні економічні виклики, такі як коливання фінансових ринків, зміни цін на енергоресурси та макроекономічні шоки.

Поєднання міжнародного досвіду з впровадженням цифрових платформ, автоматизацією процесів адміністрування та розвитком фінансової грамотності населення сприяє зміцненню економічної стабільності та підвищенню ефективності державного управління.

Сучасні підходи до управління публічними фінансами все частіше враховують не лише економічні, але й соціальні та екологічні аспекти розвитку держави. Впровадження принципів сталого розвитку у фінансове планування дозволяє забезпечити довгострокову стабільність бюджетної системи, стимулювати інвестиції в екологічно безпечні технології та підвищувати рівень соціальної підтримки вразливих груп населення. При цьому оцінка економічної ефективності державних програм із використанням інноваційних методів аналізу та прогнозування стає ключовою для прийняття обґрунтованих рішень. Систематичне дослідження впливу державних витрат на розвиток інфраструктури, охорону здоров'я, освіту та соціальні послуги дозволяє коригувати бюджетні рішення в реальному часі.

Розширення можливостей цифрових платформ і аналітичних інструментів забезпечує точне визначення пріоритетів, оптимізацію ресурсів та зменшення витрат через неефективне використання фінансів. Інтеграція екологічних і соціальних критеріїв у публічні фінанси сприяє формуванню збалансованої політики, що враховує потреби майбутніх поколінь, а також підвищує довіру громадян до державних інститутів.

Таким чином, сучасна система публічних фінансів перетворюється на комплексний механізм управління економічними, соціальними та екологічними процесами, здатний забезпечувати стійкий розвиток та підвищувати якість життя населення.

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ В УКРАЇНІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

*Олена ЛИСА, к. е. н., доцент, доцент кафедри
фінансів, банківської справи та страхування,*

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Фінансові результати діяльності банків визначаються як показник ефективності функціонування фінансової установи, що відображає співвідношення доходів і витрат за певний період та формує чистий прибуток або збиток. Розгляд і аналіз фінансових результатів діяльності банків є надзвичайно доцільним з кількох взаємопов'язаних причин, особливо в умовах економічної нестабільності та воєнного стану, як це зараз спостерігається в Україні. Аналіз фінансових результатів дозволяє оцінити стійкість і ліквідність банку, а також виявити фактори, що впливають на прибутковість, як зовнішні (макроекономічні умови, інфляція, ставки НБУ, податкове навантаження, воєнні ризики), так і внутрішні (структура активів, кредитна політика, витрати на управління ризиками, ефективність комісійних операцій). Це дає змогу банкам коригувати стратегію, оптимізувати витрати і покращувати якість управління.

В умовах повномасштабної війни, що триває в Україні з лютого 2022 року, фінансові результати набули особливої значущості, оскільки вони демонструють здатність банківського сектору адаптуватися до різких економічних шоків, зберігати платоспроможність та виконувати функцію стабілізатора економіки.

За період з 2022 по 2025 рік фінансові результати українських банків зазнали суттєвої трансформації, що була зумовлена як зовнішніми макроекономічними факторами, так і внутрішніми структурними змінами. У перші місяці повномасштабного вторгнення частина банків, особливо невеликі та регіональні установи, опинилася під тиском значного зростання непрацюючих кредитів, зменшення обсягу депозитної бази та необхідності забезпечувати фінансову підтримку економічних агентів, що зазнали руйнувань. Проте уже до кінця 2023 року система відновилася та продемонструвала прибутковість на рівні приблизно 86,5 млрд грн. [1]. Значну роль у цьому відіграв державний сектор, який через масштабні операції на ринку державних цінних паперів забезпечував стабільний потік доходів.

У 2024 році прибуток банків зріс до 103,7 млрд. грн. [1], що свідчить про поступове відновлення кредитної активності та адаптацію банківських стратегій до нових умов. Позитивною тенденцією було зниження частки проблемних кредитів (NPL) до близько 30 %, що значно зменшило ризики втрат і покращило якість кредитного портфеля. Ця динаміка була зумовлена поєднанням регуляторних заходів НБУ, удосконалення внутрішніх процедур управління ризиками та змін у структурі кредитного портфеля на користь більш надійних позичальників.

Перший квартал 2025 року показав прибуток банків близько 40 млрд. грн., причому понад 65 % сформували державні установи [1; 2]. Це свідчить, що

державні банки продовжують виконувати роль основних стабілізаторів ринку, а їх активна участь у ринку ОВДП компенсує нестабільність у приватному секторі та підтримує ліквідність. Водночас великі комерційні банки, такі як «ПриватБанк», «Ощадбанк», «Райффайзен Банк», «Укресімбанк» і «Універсалбанк», демонструють здатність стабільно генерувати прибуток, використовуючи диверсифікацію доходів і активне управління кредитними ризиками.

Фінансові результати банків визначаються комплексом макроекономічних, регуляторних, структурних та внутрішньоопераційних чинників. Серед макроекономічних факторів особливої уваги заслуговує вплив війни на загальну економічну стабільність. Зростання процентних ставок НБУ підвищило доходність банківських активів, насамперед, державних цінних паперів, а також кредитного портфеля. Висока волатильність валютного ринку і зростання інфляції формували додаткові виклики для управління ліквідністю та доходністю, але водночас відкривали нові можливості для отримання прибутку через валютні операції. Значну роль у забезпеченні фінансової стійкості відіграли міжнародні транші та допомога, які створювали додаткову ліквідність та стабілізували депозитну базу.

Структурні фактори включають зміни у портфелі активів та стратегіях кредитування. Банки значно розширили кредитування підприємств, що працюють у критичних галузях, та фізичних осіб, які зазнали економічних втрат. Інвестиції у державні облігації стали важливим джерелом доходів, що компенсувало зменшення обсягу класичного кредитування та дозволяло підтримувати прибутковість. Одночасно значне скорочення частки проблемних кредитів покращило якість кредитного портфеля, що відобразилося на зменшенні ризиків неповернення коштів.

Важливу роль у формуванні фінансових результатів відіграє державний сектор. Державні банки здійснюють масштабні операції з державними цінними паперами та виконують функції стабілізатора економіки. Їх участь дозволяє не лише генерувати прибуток, а й забезпечувати фінансову підтримку ключових секторів економіки. Разом з державними установами, великі комерційні банки застосовують стратегії диверсифікації доходів, активного управління ризиками та адаптації до змін макроекономічних умов.

Ставка податку на прибуток є важливим фіскальним чинником, що прямо впливає на чисту прибутковість фінансових установ. Податкові зобов'язання зменшують суму чистого прибутку, який залишається у розпорядженні установи для реінвестування, виплати дивідендів або нарощування капіталу. В Україні під впливом військового стану в межах державної фіскальної політики були запроваджені тимчасові зміни в оподаткуванні прибутку банків з метою мобілізації бюджетних надходжень для забезпечення потреб оборони. Це створило високий рівень фіскального тиску саме на фінансовий сектор, який традиційно демонструє стабільну рентабельність у порівнянні з іншими видами економічної діяльності.

Так, у 2023 році ставка податку на прибуток у банківському секторі була підвищена до 50 % у рамках тимчасових заходів, спрямованих на розширення

бюджетних надходжень. Хоча така ставка істотно зменшувала частину прибутку, що залишається після оподаткування, загальний рівень прибутковості сектору залишався позитивним завдяки зростанню операційних доходів і високих доходів від портфеля державних цінних паперів. Водночас, у 2024 році ставка була знижена до базового рівня 25% [3], що частково зменшило фіскальний тиск і сприяло покращенню чистої прибутковості банківської системи. Однак, на 2026 рік ставка знову була підвищена до рівня 50% [4], що було викликано додатковими потребами держави в бюджетних коштах.

Зростання ставки податку призводить до того, що велика частка прибуткових надходжень фактично вилучається з банківської системи й спрямовується до державного бюджету. Це, в свою чергу, зменшує обсяг власних коштів банків, які вони могли б спрямувати на капіталізацію, розширення кредитного портфеля чи інвестиційні програми. Наприклад, у 2024 році банки сплатили понад 83 млрд. грн. податку на прибуток, що становило значну частину їх прибутку. Це суттєво обмежило можливості для реінвестування та потенційно знижувало стимул до розширення діяльності.

Не менш важливо, що збільшення ставки податку створює додаткові ризики для платоспроможності та буферу капіталу банків. За даними досліджень і практичних оцінок регулятора, у певні періоди податкове навантаження могло перевищувати 50% від прибутку до оподаткування, що в умовах нестабільної економіки та високих ризиків кредитних втрат створювало додаткові виклики для підтримання нормативів достатності капіталу і ліквідності.

Таким чином, фінансові результати українських банків за останні роки демонструють позитивну динаміку прибутковості та стійкість банківської системи до воєнних ризиків. Основними чинниками, що визначають прибутковість, є макроекономічна політика НБУ, структура активів, роль державних банків та міжнародна допомога. Зниження частки проблемних кредитів і диверсифікація доходів дозволяють банкам підтримувати стабільний фінансовий стан, а державний сектор виконує функцію ключового стабілізатора економіки.

Список використаних джерел.

1. Основні показники діяльності банків. Наглядова статистика НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#1>
2. National Bank of Ukraine ranks banks by their profitability. Interfax: National Bank of Ukraine ranks banks by their profitability. 9 Feb. 2026. URL: <https://interfax.com/newsroom/top-stories/116032/>
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування банків та інших платників податків: Закон України від 21.11.2023 № 3474-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3474-20#Text>
4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо особливостей оподаткування банків податком на прибуток підприємств у 2026 році та перенесення строків введення в дію Електронної системи обігу алкогольних напоїв, тютюнових виробів та рідин, що використовуються в електронних сигаретах: Закон України від 03.12.2025 № 4698-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4698-20#Text>

БЮДЖЕТУВАННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

*Олег ОЛІЙНИК, к. е. н., доцент, доцент кафедри
фінансів, банківської справи та страхування,*

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Бюджетування в системі управління підприємством є багатофункціональним інструментом, який поєднує планування, прогнозування, координацію, контроль і аналітичне забезпечення управлінських процесів. Бюджетування виступає не лише технічним механізмом складання фінансових планів, а цілісною управлінською технологією, що забезпечує узгодження стратегічних орієнтирів підприємства з його поточною операційною діяльністю. Через систему бюджетів стратегічні цілі трансформуються у конкретні фінансово-економічні показники, що підлягають кількісному виміру та контролю.

Система бюджетування охоплює формування комплексу взаємопов'язаних бюджетів, серед яких виділяють операційні та фінансові. Операційні бюджети відображають виробничу, збутову, постачальницьку та іншу поточну діяльність підприємства, тоді як фінансові бюджети (бюджет доходів і витрат, бюджет руху грошових коштів, бюджет активів і пасивів) забезпечують узагальнення результатів цієї діяльності у вартісному вимірі. Центральне місце в системі займає бюджет руху грошових коштів, оскільки саме він дозволяє забезпечити платоспроможність підприємства, своєчасність розрахунків із контрагентами, працівниками та державою, а також підтримувати безперервність фінансово-виробничого циклу.

Важливою характеристикою бюджетування є його інтегративна функція. Це об'єднує діяльність різних структурних підрозділів підприємства в єдину систему цілей і показників, забезпечуючи їх узгодженість та взаємозалежність. Через механізм центрів фінансової відповідальності формується чіткий розподіл повноважень і відповідальності за досягнення планових результатів, що сприяє підвищенню виконавської дисципліни та мотивації персоналу.

Не менш важливою є контрольна функція бюджетування. Порівняння фактичних результатів із запланованими показниками дозволяє своєчасно виявляти відхилення, аналізувати їх причини та розробляти коригувальні управлінські заходи. Такий підхід підвищує гнучкість підприємства, сприяє оперативному реагуванню на зміни зовнішнього середовища та мінімізує фінансові ризики.

Контрольна функція бюджетування забезпечує систематичний моніторинг виконання планових показників. Аналіз відхилень між запланованими та фактичними результатами дозволяє своєчасно виявляти проблемні зони, визначати причини їх виникнення та приймати коригувальні управлінські рішення.

Крім того, бюджетування виконує аналітичну та прогнозну функції. На основі бюджетних розрахунків оцінюється ефективність використання ресурсів,

визначаються резерви підвищення прибутковості, моделюються різні сценарії розвитку підприємства. Використання сучасних підходів гнучкого бюджетування, бюджетування «з нуля», програмно-цільового методу, дозволяє адаптувати систему планування до умов нестабільності та посилення конкурентної боротьби.

Для бюджетування присутня і стратегічна спрямованість управління, що дозволяє трансформувати довгострокові цілі розвитку підприємства у конкретні кількісні показники, які підлягають вимірюванню та контролю. Завдяки цьому стратегія підприємства набуває практичного змісту, а її реалізація стає керованим процесом.

Важливе значення бюджетування проявляється у підвищенні обґрунтованості управлінських рішень. Система бюджетів формує інформаційну базу для аналізу доходів, витрат, грошових потоків, інвестиційних можливостей та фінансових ризиків. Це дає змогу керівництву своєчасно реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища, коригувати плани діяльності та мінімізувати можливі втрати.

Суттєвим є і ресурсний аспект бюджетування, що сприяє раціональному розподілу матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, забезпечує їх цільове використання та запобігає перевитратам. Через систему бюджетних показників здійснюється контроль за ефективністю використання ресурсного потенціалу підприємства.

Не менш важливою є координаційна функція бюджетування. Узгодження бюджетів різних структурних підрозділів дозволяє забезпечити їх взаємодію та уникнути дисбалансів між виробництвом, збутом, постачанням і фінансами. Це підвищує організаційну впорядкованість діяльності підприємства та сприяє досягненню синергічного ефекту.

Отже, бюджетування виступає інструментом підвищення фінансової дисципліни та відповідальності. Крім того, ефективно організована система бюджетування підвищує інвестиційну привабливість підприємства, оскільки забезпечує прозорість фінансових потоків, прогнозованість результатів діяльності та стабільність розвитку. Це особливо важливо в умовах посилення конкуренції та економічної нестабільності.

Особливо провідного значення бюджетування в системі управління підприємством є створення інтегрованого механізму планування, контролю й аналізу, який забезпечує фінансову стійкість, підвищення ефективності діяльності та формування передумов для довгострокового розвитку підприємства.

Таким чином, бюджетування виступає комплексним механізмом забезпечення фінансової стабільності, підвищення ефективності управління та зміцнення конкурентних позицій підприємства. Його впровадження сприяє раціональному використанню ресурсів, оптимізації витрат, підвищенню прозорості фінансових потоків і створює основу для довгострокового сталого розвитку підприємства.

СИНЕРГЕТИЧНІ ДОМІНАНТИ СТАБІЛІЗАЦІЇ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНИ ПІД ЧАС ВІЙСЬКОВОГО КОНФЛІКТУ

*Оксана ПАВЛЕНКО, к. е. н., доцент, доцент кафедри
фінансів, банківської справи та страхування,*

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Сучасні умови функціонування економіки України характеризуються високим рівнем невизначеності та ризиків, що зумовлено повномасштабною війною після Російського вторгнення в Україну. Військові дії спричинили значні економічні втрати, руйнування інфраструктури, зниження платоспроможності населення та бізнесу, а також суттєво вплинули на функціонування фінансового сектору. У таких умовах страховий ринок опинився перед необхідністю адаптації до нових викликів та формування ефективних механізмів стабілізації. Одним із важливих підходів до забезпечення стійкості страхового сектору є використання синергетичних механізмів, що передбачають поєднання зусиль держави, страхових компаній, міжнародних організацій та фінансових інституцій.

Синергетичні домінанти стабілізації страхової діяльності полягають у формуванні комплексної взаємодії між основними учасниками страхового ринку з метою підвищення його ефективності, фінансової стійкості та адаптивності до кризових умов. У період військового конфлікту така взаємодія набуває особливої актуальності, оскільки окремі інституції не здатні самостійно забезпечити повноцінний страховий захист від масштабних військових ризиків.

Однією з ключових синергетичних домінант є посилення ролі держави у підтримці та регулюванні страхового ринку. В умовах підвищеної нестабільності держава повинна створювати сприятливі умови для функціонування страхових компаній, забезпечувати ефективне нормативно-правове регулювання та сприяти формуванню механізмів гарантування страхових виплат. Важливу роль у цьому процесі відіграє Національний банк України, який здійснює регуляторний нагляд за страховими компаніями, контролює їхню платоспроможність та впроваджує нові стандарти діяльності відповідно до міжнародних вимог. Завдяки такому регуляторному впливу забезпечується стабільність фінансового сектору та підвищується довіра до страхових інституцій.

Іншою важливою домінантою є розвиток партнерства між страховими компаніями та міжнародними фінансовими організаціями. У період війни значно зростає потреба у механізмах перестраховування та гарантування ризиків, що перевищують можливості національного страхового ринку. У цьому контексті важливим є залучення міжнародних інституцій, зокрема Світовий

банк та Міжнародна фінансова корпорація, які можуть виступати партнерами у створенні спеціальних програм страхування та перестраховання воєнних ризиків. Така співпраця дозволяє розподіляти фінансове навантаження між різними учасниками ринку та підвищувати його загальну стійкість.

Важливим напрямом синергетичної стабілізації є інтеграція страхового ринку з іншими сегментами фінансової системи, зокрема банківським сектором та ринком інвестицій. Розвиток комплексних фінансових продуктів, що поєднують банківські, інвестиційні та страхові послуги, сприяє підвищенню ефективності управління ризиками та розширенню можливостей фінансового захисту для населення і бізнесу. Така інтеграція також сприяє мобілізації фінансових ресурсів для відновлення економіки та підтримки підприємницької діяльності.

Ще однією важливою синергетичною домінантою є цифровізація страхового ринку. В умовах воєнного стану значна частина населення переміщується всередині країни або перебуває за кордоном, що ускладнює доступ до традиційних каналів страхового обслуговування. Використання цифрових технологій, електронних полісів, онлайн-платформ та дистанційного врегулювання страхових випадків дозволяє забезпечити безперервність страхових послуг та підвищити їх доступність. Крім того, цифровізація сприяє зниженню операційних витрат страховиків та підвищенню прозорості їх діяльності.

Важливою складовою синергетичного підходу є формування страхової культури та підвищення фінансової грамотності населення. У кризових умовах громадяни та підприємства повинні усвідомлювати важливість страхування як інструменту управління ризиками та фінансової стабільності. Поширення інформації про страхові продукти, розвиток освітніх програм та підвищення довіри до страхових компаній сприятимуть розширенню страхового покриття та підвищенню рівня фінансової безпеки суспільства.

Таким чином, синергетичні домінанти стабілізації страхової діяльності в Україні в умовах військового конфлікту передбачають комплексну взаємодію держави, страхових компаній, міжнародних фінансових інституцій та інших учасників фінансового ринку. Поєднання регуляторної підтримки, міжнародного партнерства, фінансової інтеграції, цифровізації та розвитку страхової культури створює передумови для підвищення стійкості страхового сектору та забезпечення ефективного страхового захисту населення і бізнесу. Реалізація цих підходів сприятиме стабілізації страхового ринку, зменшенню фінансових втрат та формуванню надійної системи управління ризиками в умовах воєнних викликів.

АВТОМАТИЗАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ПРОЦЕСІВ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Анна СІРКО, к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

У сучасних умовах цифрової трансформації економіки автоматизація фінансових процесів стає ключовим фактором підвищення конкурентоспроможності підприємств. Автоматизація охоплює такі аспекти, як бухгалтерський облік, бюджетування, фінансове планування та звітність, дозволяючи оптимізувати ресурси та зменшити витрати часу на рутинні операції. Впровадження автоматизованих систем сприяє не лише скороченню помилок, але й посиленню аналітичних можливостей фінансових служб, що в кінцевому підсумку підвищує загальну ефективність бізнесу. Швидкий розвиток технологій, таких як штучний інтелект (ШІ) та хмарні обчислення, які трансформують фінансові функції. Наприклад, автоматизація дозволяє скоротити час на обробку даних на 30-50%, що безпосередньо впливає на операційні витрати [1]. Дослідження базується на аналізі наукових праць та практичних кейсів, що демонструють позитивний вплив автоматизації на ефективність.

Автоматизація фінансових процесів передбачає використання програмного забезпечення для автоматизації рутинних завдань, таких як введення даних, розрахунок податків, формування звітів та моніторинг фінансових потоків. Основні інструменти включають системи ERP (Enterprise Resource Planning), BI (Business Intelligence) та RPA (Robotic Process Automation). Ці технології дозволяють інтегрувати фінансові дані з іншими підрозділами підприємства, забезпечуючи реальний час обробки інформації. З теоретичної точки зору, автоматизація є елементом цифровізації фінансової функції, яка поєднує автоматизацію з аналітикою для досягнення стратегічних цілей. Дослідження показують, що підприємства, які впроваджують автоматизацію, досягають вищої ефективності завдяки зменшенню помилок та оптимізації ресурсів [3]. У фінансовому обліку автоматизація зменшує час на підготовку звітів з днів до годин, дозволяючи менеджерам зосередитися на стратегічному плануванні.

Ефективність підприємств вимірюється такими показниками, як ROI (Return on Investment), операційна маржа та продуктивність праці. Автоматизація впливає на ці метрики через скорочення операційних витрат. Згідно з аналізом, у середніх підприємствах автоматизація фінансових процесів може знизити витрати на 20-40%, переважно за рахунок зменшення штату на рутинні завдання [4]. Однак, впровадження вимагає інвестицій у навчання персоналу та інтеграцію систем, що може становити виклики для малих підприємств.

У контексті теорії управління, автоматизація відповідає принципам lean management, де акцент на усуненні втрат. Фінансові процеси, автоматизовані за допомогою ШІ, дозволяють прогнозувати ризики та оптимізувати бюджети, що підвищує адаптивність підприємства до ринкових змін. Теоретичний аналіз підтверджує, що автоматизація не лише підвищує ефективність, але й сприяє інноваційному розвитку.

Емпіричні дані свідчать про позитивний вплив автоматизації на ефективність. Наприклад, у дослідженні організацій виявлено, що автоматизація фінансових

процесів призводить до економії часу та зменшення помилок, що сприймається бухгалтерами як ключова перевага [1]. У середніх бізнесах автоматизація знижує операційні витрати, посилюючи конкурентоспроможність [4].

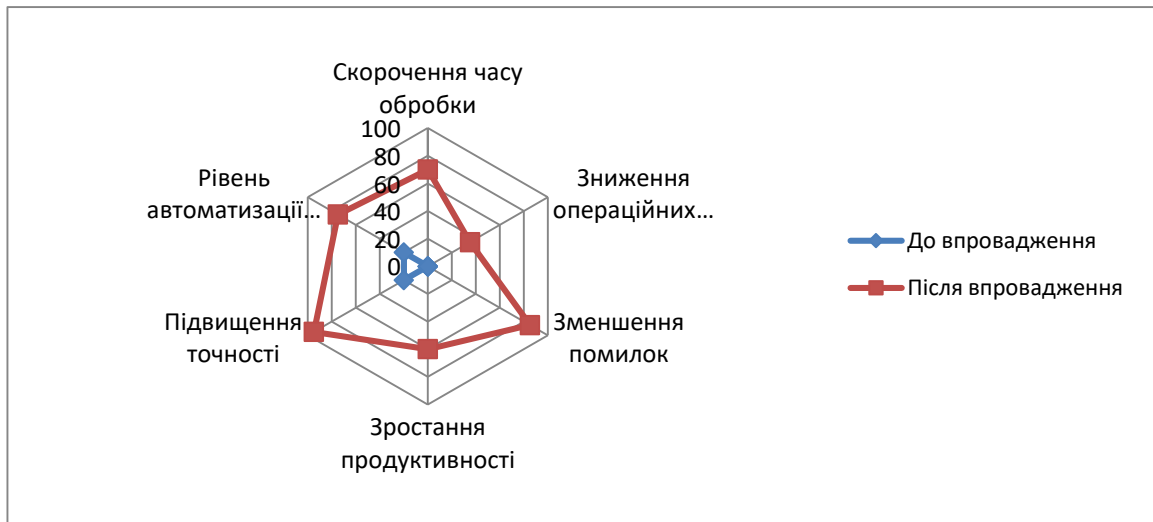

Рис. 1. Узагальнені емпіричні дані із сучасних досліджень та кейсів 2023–2025 рр.

Порівняльний аналіз показує, що підприємства з високим рівнем цифровізації фінансових функцій демонструють кращі показники ефективності. Зокрема, комбінація автоматизації та аналітики підвищує ефективність фінансових підрозділів, хоча може вимагати додаткових ресурсів [3]. У практиці, впровадження RPA у фінансових процесах дозволяє автоматизувати до 70% рутинних завдань, звільняючи ресурси для аналітики та стратегії.

Виклики включають ризики кібербезпеки та опір змінам з боку персоналу. Однак, переваги перевищують недоліки: автоматизація сприяє швидшому прийняттю рішень, зменшенню ризиків та підвищенню точності звітності [3]. У контексті України, де цифрова трансформація набирає обертів, автоматизація може стати драйвером зростання для підприємств у поствоєнний період.

Автоматизація фінансових процесів є потужним фактором підвищення ефективності підприємств, забезпечуючи економію ресурсів, зменшення помилок та посилення аналітичних можливостей. Дослідження підтверджує, що впровадження таких технологій призводить до зниження витрат та зростання продуктивності. Рекомендації для підприємств: починати з пілотних проектів, інвестувати в навчання та інтегрувати автоматизацію зі стратегічними цілями.

Список використаних джерел.

1. Bedford D. S. Digitalization of the finance function: Automation, analytics, and finance function effectiveness. *Management Accounting Research*. 2025. Vol. 66. 100898.
2. Bostan A. I. Revolutionizing Finance: Insights on the Impact of Automation. *Proceedings of the International Conference on Business Excellence*. 2024. Vol. 18 (1). P. 3275–3285.
3. Kielanowicz Ż. Financial Processes Automations' Impact on the Work of Management Accountants. *European Research Studies Journal*. 2023. Vol. 26 (4). P. 23–39.
4. The impact of financial process automation on reducing operating costs in medium-sized businesses: колективна монографія. Zenodo, 2025. URL: <https://zenodo.org/records/14910744>

ФІНАНСОВІ МЕХАНІЗМИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Ілона СОЛОДОВНИКОВА, старший викладач кафедри
фінансів, банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Сучасний етап соціально-економічного розвитку України характеризується безпрецедентною необхідністю формування фундаментальної, багатовекторної системи фінансового забезпечення відновлення національної економіки. Значні економічні втрати, спричинені війною, системним руйнуванням промислової, енергетичної та транспортної інфраструктури, вимагають не просто точкових рішень, а впровадження комплексних фінансових механізмів, здатних стабілізувати систему в умовах невизначеності. Особливої уваги потребує подолання наслідків зниження інвестиційної активності та прогресуючих бюджетних дисбалансів, що є критичною передумовою для переходу до стадії інтенсивного економічного зростання.

В умовах воєнного стану особливого значення набуває стратегічне поєднання внутрішнього фінансового потенціалу держави з можливостями масштабної міжнародної підтримки. Саме допомога з боку стратегічних партнерів, донорських організацій та глобальних фінансових інституцій наразі виступає гарантом макроекономічної стабільності, дозволяючи покривати дефіцит державного бюджету та фінансувати критичні соціальні видатки. Проте довгострокова стійкість потребує поступового зміщення акцентів на активізацію внутрішніх джерел та залучення приватного капіталу. Масштаби руйнувань української економіки внаслідок бойових дій є колосальними та мають тенденцію до перманентного зростання. Згідно з міжнародними експертними оцінками, зокрема за методологією RDNA, потреби у відновленні вже зараз перевищують фінансові можливості більшості розвинених країн світу (табл. 1).

Таблиця 1. Динаміка прямих збитків і потреб у відновленні економіки України.

Рік	Прямі збитки, млрд \$	Потреби у відновленні, млрд \$
2022	97	349
2023	135	411
2024	152	486
2025*	176	524

Примітка: * - попередні оцінки.

Як свідчать наведені дані, обсяг прямих збитків зріс з 97 млрд дол. США у 2022 році до 152 млрд дол. США у 2024 році, тоді як потреби у відновленні економіки збільшилися з 349 млрд до 486 млрд дол. США. За попередніми оцінками, у 2025 році потреби у відбудові можуть перевищити 500 млрд дол. США. Така динаміка свідчить про суттєве зростання фінансового навантаження на державу та актуалізує необхідність формування ефективних механізмів залучення фінансових ресурсів для відновлення економіки. Поряд із зростанням потреб у відновленні економіки спостерігаються значні макроекономічні дисбаланси, зокрема збільшення державного боргу та уповільнення темпів економічного зростання. Основні макроекономічні показники розвитку економіки України у 2022-2026 роках наведені

у таблиці 2, складеній на основі даних State Statistics Service of Ukraine, National Bank of Ukraine, International Monetary Fund.

Таблиця 2. Основні макроекономічні показники України (2022–2026).

Рік	Реальне зростання ВВП, %	Інфляція (CPI), %	Державний борг, % ВВП
2022	-29.1	26.6	77.7
2023	5.3	5.1	82.3
2024	2.9	12.0	89.8
2025*	1.8	8.0	108.7
2026*	2.5	7.5	122.6

Примітка: * - прогнозні значення.

Показники демонструють складну траєкторію відновлення: після катастрофічного падіння ВВП на 29,1% у 2022 році, спостерігається лише помірна стабілізація. Особливе занепокоєння викликає динаміка державного боргу, який, за прогнозами, сягне 122,6% ВВП у 2026 році. Це свідчить про посилення боргової залежності та обмеженість внутрішніх фінансових маневрів для самостійного фінансування програм відбудови.

У сучасних умовах важливим завданням є формування ефективних фінансових механізмів стимулювання економічного розвитку. Такі механізми повинні мати комплексний характер і охоплювати декілька рівнів впливу. По-перше, важливу роль відіграють інструменти державної політики, які передбачають створення сприятливих умов для розвитку підприємництва. Це, зокрема, реалізація державних програм підтримки бізнесу, а також використання механізмів пільгового кредитування для суб'єктів господарювання. По-друге, значення мають інвестиційні механізми, серед яких важливим є розвиток державно-приватного партнерства та формування спеціальних умов для залучення як внутрішніх, так і зовнішніх інвестицій. По-третє, необхідним є активне використання можливостей міжнародної фінансової співпраці. Це передбачає залучення грантових коштів, використання кредитних програм міжнародних фінансових організацій та створення гарантій для зниження ризиків іноземних інвесторів.

Відновлення економіки України має спиратися як на внутрішні фінансові ресурси держави, так і на міжнародну допомогу. Важливим завданням є підвищення ефективності використання залучених коштів, а також удосконалення механізмів управління державним боргом. Крім того, необхідно сформувавши ефективну систему фінансової безпеки для забезпечення стабільного розвитку країни у післявоєнний період.

Список використаних джерел.

1. Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment (RDNA3). Joint Assessment by the Government of Ukraine, World Bank Group, the European Commission, and the United Nations. 2024. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2024/02/15/updated-estimated-cost-of-recovery-and-reconstruction-in-ukraine-now-at-486-billion>
2. Звіт про фінансову стабільність. Національний банк України. 2024. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/reports>
3. World Economic Outlook. International Monetary Fund (IMF). 2024. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO>
4. Державна служба статистики України. 2024. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

ФІНАНСОВА АНАЛІТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

*Галина ПАВЛОВА, д. е. н., професор,
декан факультету обліку і фінансів,*

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Повномасштабне вторгнення суттєво трансформувало економічні умови функціонування національного бізнесу та загостило проблему забезпечення фінансової стійкості підприємств України. Воєнні дії, руйнування виробничої та енергетичної інфраструктури, порушення логістичних ланцюгів і зростання економічної невизначеності призвели до значного ускладнення ведення господарської діяльності. У таких умовах особливої актуальності набуває фінансова аналітика, яка дозволяє своєчасно оцінювати фінансовий стан підприємств, виявляти ризики та формувати ефективні управлінські рішення.

В умовах воєнного стану та економічної нестабільності фінансовий аналіз стає важливим інструментом адаптації підприємств до кризових викликів. Застосування сучасних методів фінансової аналітики сприяє оцінюванню ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та ефективності діяльності підприємств, що є основою для підвищення їх конкурентоспроможності та забезпечення стабільного функціонування в умовах воєнної економіки [4].

В умовах повномасштабної агресії значного впливу зазнала діяльність малих і середніх підприємств, фінансовий стан яких суттєво погіршився внаслідок воєнних ризиків, порушення логістичних ланцюгів та нестабільності ринкового середовища. Водночас більшість суб'єктів господарювання продовжують функціонувати та адаптуватися до нових економічних умов. За наявними оцінками, близько 57 % малих і середніх підприємств зберігають довоєнний формат діяльності, 37 % продовжують працювати, але зі скороченими обсягами виробництва, тоді як близько 6 % змушені були тимчасово призупинити свою діяльність [5].

Воєнні події також суттєво вплинули на фінансові результати підприємств: для значної частини бізнесу характерним є зниження доходів та скорочення зайнятості. Разом із тим спостерігається трансформація структури підприємницької активності. Якщо у попередні роки серед новостворених підприємств переважали суб'єкти господарювання у сфері торгівлі, громадського харчування та індустрії краси, то в умовах воєнного стану активніше розвиваються види діяльності, пов'язані з логістикою, вантажними перевезеннями, поштовими послугами, волонтерською та благодійною діяльністю. Це свідчить про адаптацію підприємницького середовища до нових економічних реалій та формування нових напрямів розвитку бізнесу в умовах воєнної економіки [3].

В умовах воєнного стану значна частина українських підприємств зіткнулася з погіршенням фінансово-економічних показників діяльності. Серед основних негативних тенденцій, що впливають на фінансовий стан суб'єктів господарювання, відзначаються зниження ділової активності, скорочення доходів і кількості замовлень, порушення платіжної дисципліни, зростання плинності кадрів, а також наслідки руйнування енергетичної та виробничої інфраструктури. Додатковими викликами для підприємств стали вимушене переміщення виробництва, перебої у постачанні ресурсів та загальна нестабільність економічного середовища, спричинена повномасштабною воєнною агресією.

Водночас воєнна криза для окремих підприємств стала стимулом до трансформації та пошуку нових напрямів розвитку. Частина бізнесу змогла адаптуватися до нових умов, отримати нові замовлення, розширити ринки збуту та переорієнтувати виробництво на продукцію з більшою доданою вартістю. Підприємства активніше застосовують інструменти фінансової аналітики для підвищення ефективності діяльності, оптимізації витрат і пошуку нових можливостей отримання прибутку, зокрема шляхом виходу на зовнішні ринки. Попри це, масштаби економічних втрат залишаються значними: за оцінками експертів, у перші місяці війни прямі втрати українського бізнесу становили близько 85 млрд дол. США, що перевищує втрати, понесені підприємствами протягом двох років пандемії COVID-19 [4].

Попри значні економічні втрати, спричинені агресією, українські підприємства демонструють певний оптимізм щодо свого комерційного майбутнього та стану національної економіки. На територіях, які зазнали менших руйнувань і окупації, бізнес відновлює діяльність і продовжує працювати, незважаючи на регулярні атаки на енергетичну інфраструктуру та тимчасові збої електропостачання.

На разі спостерігається поступове покращення корпоративного клімату в Україні, зокрема завдяки успіхам Збройних сил у захисті території та стабілізації безпекової ситуації.

Ефективне управління фінансовою стійкістю підприємств у воєнних умовах передбачає активізацію інноваційної та інвестиційної діяльності, що потребує додаткових фінансових ресурсів. У цьому контексті важливо формувати фінансову «подушку безпеки», яка дозволяє зберігати ліквідність і платоспроможність підприємства та одночасно акумулювати кошти для розвитку та адаптації до нестабільного ринкового середовища [3].

Таким чином, для забезпечення фінансової стійкості доцільним є розвиток альтернативних каналів збуту, зокрема через інтернет-магазини та соціальні мережі, що дозволяє зменшити залежність від традиційних ринків та охопити нові сегменти споживачів. Крім того, підприємства з достатнім обсягом вільних коштів можуть виходити на ринки, які стали вакантними через мобілізацію або міграцію конкурентів, збільшуючи свою частку на ринку. У пошуку фінансування для розвитку інвестиційної політики варто уникати дорогих

банківських кредитів у періоди нестабільності національної валюти та розглядати кооперацію з іншими підприємцями та інвесторами для спільного акумулювання коштів. Додатково держава впроваджує заходи підтримки підприємництва будь-якого розміру, що сприяє виживанню та розвитку бізнесу в умовах воєнної економіки.

В умовах повномасштабної агресії малий та середній бізнес зазнав значних негативних наслідків. Серед основних тенденцій – зниження ділової активності, скорочення доходів і кількості замовлень через переміщення населення та зменшення купівельної спроможності, а також скорочення витрат, відтік робочої сили через мобілізацію та міграцію, пошкодження енергетичної інфраструктури й часткова втрата обладнання. Найбільше постраждали підприємства, розташовані у східних, північних і південних регіонах країни, які були змушені переїжджати у більш безпечні західні області для збереження персоналу та виробничих потужностей. Підприємства, що переїхали, зіткнулися з проблемами часткової втрати виробничих ресурсів, труднощами з пошуком та орендою приміщень, монтажем обладнання та адаптацією управлінських процесів на новому місці.

Водночас війна створила можливості для адаптації та розвитку бізнесу. Підприємства, які швидко коригують свої бізнес-моделі, шукають нові ринки, впроваджують креативні та інноваційні рішення, демонструють більшу фінансову стійкість та впевненість у майбутньому. Після початкового призупинення діяльності багато підприємств відновили роботу, хоча повне відновлення потужностей очікується не раніше закінчення війни. Для підтримки цього процесу необхідні заходи щодо оновлення бізнесу, перебудови ланцюгів постачання, налагодження нових ділових партнерств, оптимізації витрат та забезпечення фінансової підтримки, що є ключовими для підвищення фінансової стійкості підприємств у воєнних умовах.

Список використаних джерел.

1. ACC. Ведення бізнесу під час війни в Україні. 2022. URL: <https://chamber.ua/ua/news/rezultaty-ostannohoopytuvannia-palaty-87-kompaniy-chleniv-hotovi-aktyvno-doluchatysia-do-vidbudovy-ekonomiky-ukrainy-pisliaviyny>
2. Зануда А. Бізнес під час війни: яку підтримку запропонував уряд та як виживає бізнес. BBC. 2022. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60757453>
3. Клочко Т. Фінансова безпека як умова фінансової стійкості підприємства. Економіка та суспільство. 2021. № 23. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-23-17>
4. Ковальчук Н. Оцінка фінансового потенціалу підприємства. Економіка та суспільство. 2021. № 34. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-33>.
5. Костенко Ю. Аналіз фінансової стійкості підприємства в умовах воєнного стану. Економіка та суспільство. 2022. № 43. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-77>

ВПЛИВ ІНФЛЯЦІЇ ТА ВАЛЮТНИХ КОЛИВАНЬ НА ПОКАЗНИКИ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ: ОБЛІКОВІ РІШЕННЯ ВІДПОВІДНО ДО МСФЗ

Ольга ГУБАРИК, к. е. н., доцент, завідувач кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Сучасне економічне середовище характеризується підвищеним рівнем макроекономічної нестабільності, що проявляється у значних коливаннях валютних курсів, зростанні інфляції та підвищенні фінансових ризиків. Для компаній, які складають фінансову звітність відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), такі процеси безпосередньо впливають на оцінку активів і зобов'язань, визначення фінансових результатів і розкриття інформації у звітності. Особливої актуальності це питання набуває в умовах воєнної економіки та кризових явищ, коли нестабільність валютного ринку та інфляційні процеси значно ускладнюють забезпечення достовірності та порівнянності фінансової інформації.

Валютні коливання впливають насамперед на підприємства, які здійснюють зовнішньоекономічну діяльність або мають грошові статті, виражені в іноземній валюті. Відповідно до вимог МСБО 21 «Вплив змін валютних курсів» операції в іноземній валюті при первісному визнанні відображаються у функціональній валюті підприємства за курсом на дату здійснення операції [1]. На кожну дату балансу монетарні статті перераховуються за курсом на кінець, а курсові різниці визнаються як частина прибутку або збитку, за винятком випадків, передбачених стандартом. Таким чином, різкі процеси девальвації або переоцінки можуть істотно змінити фінансовий результат звітного періоду.

Особливої уваги потребує визначення функціональної валюти підприємства. Відповідно до МСБО 21 функціональна валюта визначається як валюта основного економічного середовища, в якому підприємство здійснює свою діяльність [1]. В умовах війни або кризових явищ можуть відбуватися зміни економічних факторів (валюта ціноутворення, валюта фінансування, валюта доходу), що потенційно може вплинути на перегляд функціональної валюти. Неправильне визначення функціональної валюти може призвести до викривлення показників фінансової звітності.

Поряд з валютними ризиками значний вплив на показники звітності має інфляція. Якщо економіку визнають гіперінфляційною, підприємства зобов'язані застосовувати вимоги МСБО 29 «Фінансова звітність в умовах гіперінфляції» [2]. Стандарт передбачає перерахунок фінансової звітності з урахуванням індексу загального рівня цін з метою відображення купівельної спроможності грошової одиниці на дату балансу. Немонетарні статті, відображені за історичною вартістю, коригуються на інфляцію, а різниця визнається у прибутку чи збитку.

Застосування МСБО 29 істотно трансформує структуру фінансової звітності. Показники активів і власного капіталу можуть істотно змінюватися в результаті інфляційної коригування, що впливає на фінансові коефіцієнти, показники ліквідності, прибутковості та платоспроможності. Крім того, у звіті про прибутки та збитки відображається чистий прибуток або збиток від впливу інфляції на монетарні статті, що є специфічним елементом звітності в умовах гіперінфляції [2]. Взаємодія валютних коливань та інфляційних процесів створює комплексний ефект. У випадку, якщо підприємство працює в умовах гіперінфляції та здійснює операції в іноземній валюті, виникає необхідність послідовного застосування вимог МСБО 29 та МСБО 21. Спочатку фінансова звітність коригується на індекс інфляції, а вже потім конвертується у валюту подання, якщо вона відрізняється від функціональної [1; 2]. Така методологічна послідовність важлива для забезпечення достовірності інформації.

Окрім питань оцінки та визнання, важливим є аспект розкриття інформації. Відповідно до МСФЗ 7 «Фінансові інструменти: розкриття інформації» підприємства повинні надавати інформацію про валютний ризик, ризик зміни відсоткових ставок та інші фінансові ризики, включаючи аналіз чутливості до змін валютних курсів [3]. В умовах підвищеної волатильності таке розкриття стає особливо важливим для користувачів фінансової звітності, зокрема, інвесторів і кредиторів.

Крім того, коливання валют та інфляція безпосередньо впливають на податковий облік. Різниця між бухгалтерським та податковим обліком курсових різниць може сформувати додаткову податкову базу або податковий кредит, що потребує коригування декларацій та розрахунку податку на прибуток. Інфляційні коригування активів і зобов'язань також можуть вплинути на визначення.

Таким чином, забезпечення достовірності та порівнянності фінансової звітності та податкових розрахунків в умовах інфляції та нестабільності валют є важливим завданням суб'єктів господарювання. Ефективне застосування міжнародних стандартів фінансової звітності сприяє підвищенню прозорості діяльності підприємств, зміцненню довіри інвесторів та формуванню стабільного фінансового середовища навіть у періоди криз та воєнних викликів.

Список використаних джерел.

1. IAS 21 The Effects of Changes in Foreign Exchange Rates. IFRS Foundation. URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-21-the-effects-of-changes-in-foreign-exchange-rates/>
2. IAS 29 Financial Reporting in Hyperinflationary Economies. IFRS Foundation. URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ias-29-financial-reporting-in-hyperinflationary-economies/>
3. IFRS 7 Financial Instruments: Disclosures. IFRS Foundation. URL: <https://www.ifrs.org/issued-standards/list-of-standards/ifrs-7-financial-instruments-disclosures/>

НЕФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ ЗА СТАНДАРТАМИ GRI (GLOBAL REPORTING INITIATIVE) ЯК СКЛАДОВА ДОКАЗОВОЇ БАЗИ ВІДШКОДУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ТА ЕКОЛОГІЧНИХ ВТРАТ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Олександр АТАМАС, д. е. н., доцент, доцент кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Перспектива подання нефінансової звітності за стандартами Global Reporting Initiative (GRI) для відшкодування збитків підприємствам аграрного сектору України набуває особливої актуальності в умовах воєнних та післявоєнних трансформацій економіки. Повномасштабна агресія спричинила масштабні втрати виробничого потенціалу, інфраструктури, біологічних активів, земельних ресурсів і людського капіталу. У зв'язку з цим питання не лише фінансової фіксації шкоди, але й комплексного документування економічних, екологічних та соціальних наслідків стає ключовим для формування належної доказової бази з метою подальшого відшкодування збитків.

Традиційна система фінансової звітності, сформована відповідно до вимог міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності, зокрема стандартів International Accounting Standards Board (IASB), відображає насамперед монетарні показники втрат: знецінення активів, списання основних засобів, втрати запасів, обесцінення біологічних активів тощо [2]. Водночас екологічна деградація ґрунтів, порушення біорізноманіття, соціальні наслідки для працівників і громад, репутаційні ризики та порушення ланцюгів постачання залишаються поза межами традиційної фінансової звітності. Саме тому нефінансова звітність, зокрема за стандартами GRI, стає важливим інструментом систематизації інформації про вплив підприємства на довкілля, суспільство та економіку [1].

Стандарти GRI передбачають розкриття інформації за економічними (серія 200), екологічними (серія 300) та соціальними (серія 400) показниками. Для аграрного сектору України особливого значення набувають показники щодо використання земельних і водних ресурсів, викидів парникових газів, поводження з відходами, впливу на місцеві громади, умов праці та безпеки персоналу. В умовах воєнних дій значна частина сільськогосподарських земель зазнала мінування, забруднення залишками боєприпасів та важкими металами, що має довгострокові екологічні наслідки. Відповідно до методології GRI, підприємства можуть відобразити масштаби таких втрат через показники впливу на довкілля, що формує системну доказову базу для міжнародних компенсаційних механізмів.

Питання відшкодування збитків безпосередньо пов'язане з формуванням прозорості, верифікованої та порівнюваної інформації. У цьому контексті

нефінансова звітність виконує функцію додаткового інструменту підтвердження шкоди, особливо у випадках звернення до міжнародних судових інституцій або компенсаційних фондів. Документування екологічної шкоди відповідає також принципам міжнародного екологічного права щодо відповідальності за шкоду довкіллю [3]. Стандартизований підхід GRI дозволяє структурувати інформацію таким чином, щоб вона була зрозумілою для міжнародних партнерів, аудиторів та донорських організацій.

Для аграрних підприємств нефінансова звітність також має стратегічне значення з точки зору відновлення інвестиційної привабливості. Міжнародні фінансові організації, банки розвитку та інституційні інвестори дедалі більше орієнтуються на ESG-критерії (Environmental, Social, Governance) під час ухвалення рішень про фінансування. Наявність системної звітності за стандартами GRI підвищує довіру до підприємства, демонструє зрілість системи управління ризиками та відповідність принципам сталого розвитку [4]. В умовах післявоєнної реконструкції це може стати вагомим конкурентним перевагою українських аграрних компаній.

Разом із тим впровадження нефінансової звітності пов'язане з низкою викликів. Серед них – недостатній рівень методичного забезпечення, дефіцит кваліфікованих фахівців у сфері ESG-звітності, складність кількісної оцінки екологічних втрат та необхідність незалежної верифікації інформації. Для малих і середніх аграрних підприємств ці фактори можуть створювати додаткове фінансове навантаження.

Отже, подання нефінансової звітності за стандартами Global Reporting Initiative у процесі відшкодування збитків підприємствами аграрного сектору України має комплексне значення. Воно забезпечує розширення доказової бази щодо економічних, екологічних і соціальних втрат, сприяє інтеграції у міжнародні механізми компенсації, підвищує прозорість діяльності та відповідає європейським тенденціям регулювання корпоративної звітності. У стратегічній перспективі нефінансова звітність може стати невід'ємним елементом системи управління ризиками та відновлення сталого розвитку аграрного сектору України.

Список використаних джерел.

1. Global Reporting Initiative. GRI Standards 2021. Amsterdam: GRI, 2021.
2. International Accounting Standards Board. International Financial Reporting Standards (IFRS). London: IFRS Foundation.
3. UNEP. Principles on Environmental Damage Assessment and Compensation. United Nations Environment Programme, 2016.
4. OECD. ESG and Corporate Governance: Policy Guidance. Paris: OECD Publishing, 2020.

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ КОНТРОЛЮ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

*Марія БАРДАДИМ, к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку,
оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

Цифровізація публічних фінансів є одним із ключових напрямів трансформації системи державного управління та модернізації бюджетного процесу. Вона охоплює впровадження електронного документообігу, автоматизованих систем бухгалтерського обліку, електронної звітності, відкритих реєстрів та онлайн-платформ контролю за використанням бюджетних коштів. У сучасних умовах цифрові технології стають важливим інструментом підвищення ефективності фінансового контролю в бюджетних установах, забезпечуючи прозорість, оперативність і аналітичність управлінських процесів. Цифрові інструменти дозволяють оперативно обмінюватися інформацією між розпорядниками бюджетних коштів та контролюючими органами. Використання аналітичних модулів сприяє виявленню відхилень у фінансових показниках і своєчасному реагуванню на можливі порушення.

В Україні цифровізація фінансової сфери активно розвивається через діяльність Державної казначейської служби України, яка забезпечує казначейське обслуговування бюджетів та електронний облік операцій. Важливу роль відіграє електронна система публічних закупівель ProZorro, що гарантує відкритість і конкурентність закупівельних процедур. Портал E-Data надає громадськості доступ до інформації про рух бюджетних коштів, а інтеграція фінансових процесів із цифровими сервісами платформи Дія сприяє підвищенню зручності та прозорості взаємодії між державою та установами.

Одним із важливих результатів цифровізації є зростання прозорості фінансових операцій. Кожна бюджетна транзакція фіксується в електронних системах, що створює можливості її відстеження та аналізу. Контролюючі органи отримують доступ до повної та достовірної інформації без необхідності тривалого збору паперових документів, що скорочує час перевірок, підвищує їхню якість і сприяє своєчасному виявленню порушень. Відкритість даних формує підзвітність бюджетних установ перед державою та суспільством і водночас виступає превентивним механізмом запобігання фінансовим зловживанням.

Автоматизація контрольних процедур є ще одним важливим чинником підвищення ефективності фінансового контролю. сучасні програмні комплекси здатні автоматично перевіряти відповідність витрат затвердженим кошторисам, виявляти перевищення лімітів, помилки у звітності та інші порушення. Це мінімізує вплив людського фактору, зменшує ризик технічних помилок і підвищує об'єктивність контролю. застосування ризик-орієнтованого підходу дозволяє концентрувати увагу на найбільш проблемних ділянках фінансової діяльності, що забезпечує раціональне використання ресурсів контрольних органів.

Цифровізація сприяє переходу від постфактум контролю до превентивного. Завдяки можливості моніторингу фінансових операцій у режимі реального часу керівництво бюджетних установ і контролюючі органи можуть оперативнo реагувати на відхилення від затверджених показників. Це особливо важливо в умовах воєнного стану та обмежених фінансових ресурсів, коли кожна бюджетна гривня має використовуватися максимально ефективно. Оперативність інформації дозволяє запобігати фінансовим порушенням ще на стадії їх виникнення.

Важливим аспектом є посилення внутрішнього контролю та внутрішнього аудиту. Цифрові системи забезпечують доступ до аналітичних даних, що дозволяє оцінювати ефективність використання коштів, аналізувати структуру витрат і прогнозувати можливі ризики. Внутрішній аудит отримує можливість застосовувати сучасні методи аналізу великих масивів даних, що підвищує якість аудиторських висновків і сприяє вдосконаленню системи управління фінансовими ресурсами.

Поряд із позитивними результатами цифровізація створює нові виклики. Зростає потреба у забезпеченні кібербезпеки та захисту інформації, оскільки електронні системи можуть бути об'єктом кібератак. Важливо також підвищувати рівень цифрової компетентності працівників бюджетних установ, адже ефективність використання інформаційних систем безпосередньо залежить від професійної підготовки персоналу. Крім того, необхідним є постійне оновлення технічної бази та вдосконалення нормативно-правового регулювання цифрових процесів.

Суттєвим викликом залишається також проблема технічної нерівномірності між бюджетними установами різних рівнів. Органи центральної влади, як правило, мають кращі можливості для впровадження сучасних інформаційних систем, тоді як на місцевому рівні часто спостерігається недостатнє фінансування, застаріле обладнання та обмежений доступ до якісного програмного забезпечення. Така ситуація може знижувати загальну ефективність контролю, оскільки цифрова трансформація потребує комплексного та узгодженого впровадження на всіх рівнях бюджетної системи.

Окремої уваги потребує питання інтеграції різних інформаційних ресурсів між собою. Наявність великої кількості електронних платформ без належної взаємодії між ними може ускладнювати обмін даними та створювати дублювання інформації. Для підвищення ефективності контролю важливо забезпечити єдині стандарти обробки даних, сумісність програмних продуктів та координацію між органами державного фінансового контролю. Лише за умов належної інтеграції цифрові інструменти здатні повною мірою реалізувати свій потенціал.

Отже, цифровізація публічних фінансів суттєво підвищує ефективність контролю в бюджетних установах шляхом забезпечення прозорості, автоматизації, оперативності та аналітичної підтримки управлінських рішень. Вона сприяє зменшенню корупційних ризиків, зміцненню фінансової дисципліни та формуванню сучасної системи державного фінансового контролю. Комплексне впровадження цифрових інструментів є необхідною умовою підвищення результативності бюджетного процесу та зміцнення довіри суспільства до державних інституцій.

МІЖНАРОДНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ: ДОСВІД ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ В УКРАЇНІ

Леся ВАСІЛЬЄВА, д. н. держ. упр., професор, професор кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Формування облікової політики підприємства є одним із ключових елементів системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Від її якості залежить достовірність фінансової інформації.

Згідно зі ст. 1 Закону та НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», облікова політика визначається як сукупність принципів, методів і процедур, які використовуються підприємством для складання та подання фінансової звітності [3]. Деяко інакше трактує це поняття МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки», а саме як конкретні принципи, основи, домовленості, правила і практику, застосовані суб'єктом господарювання при складанні та поданні фінансових звітів [1]. Відмітимо, що в МСБО 8 йдеться про облікову політику у множині. Пояснюється це тим, що за міжнародними правилами облікова політика, встановлена щодо конкретного об'єкта обліку, вважається окремою обліковою політикою, що підвищує гнучкість системи та орієнтацію на професійне судження бухгалтера. А от виходячи з національного визначення терміну, сукупність таких облікових політик саме і складає єдину облікову політику підприємства.

За допомогою рисунка порівняємо основні аспекти вибору та застосування облікової політики М(С)БО 8 і НП(С)БО.

Аспект	МСБО 8	НП(С)БО України	Порівняння та висновки
Основний принцип	Облікова політика має забезпечувати достовірне та правдиве відображення фінансової інформації для користувачів фінансової звітності (інвестори, кредитори)	Відповідність законодавству України, Положенням (стандартам) бухгалтерського обліку та податковому законодавству	МСБО 8 орієнтоване на прозорість та порівнянність, українські стандарти більше формальні і податково-орієнтовані
Обґрунтування вибору	Вибір політики базується на доцільності та економічній сутності операцій	Вибір політики обґрунтовується внутрішнім наказом керівника та методичними рекомендаціями Мінфіну	В Україні формалізація важливіша за економічну доцільність
Стабільність застосування	Необхідність послідовного застосування політик у часі, зміни допускаються лише за обґрунтованих причин	Стабільність політик також рекомендована, але зміни часто регламентуються податковими змінами	В обох системах важлива послідовність, але МСБО гнучкіше щодо економічної доцільності

Рис. 1. Основні аспекти вибору та застосування облікової політики відповідно до М(С)БО 8 та НП(С)БО.

Порівняння підходів до змін в облікових оцінках, виправлення помилок та розкриття інформації у фінансовій звітності свідчить про суттєві відмінності між міжнародним та національним регулюванням. Відповідно до МСБО 8 [1] зміни в облікових оцінках відображаються у поточному періоді без ретроспективного коригування, що забезпечує чітке розмежування між змінами оцінок і помилками. Вплив таких змін визначається у прибутку або збитку поточного періоду, а документальне оформлення ґрунтується переважно на обґрунтуванні у фінансовій звітності без обов'язкового видання формального наказу. В українській практиці НП(С)БО допускають іноді ретроспективний підхід, залежно від методичних рекомендацій, а також вимагають формального документального оформлення через наказ керівника або інші внутрішні розпорядчі документи, що свідчить про більшу формалізованість підходу.

Щодо виправлення помилок, міжнародний стандарт передбачає ретроспективне коригування суттєвих помилок попередніх періодів із внесенням змін до власного капіталу та обов'язковим розкриттям інформації у примітках до звітності. Такий підхід забезпечує порівнянність і достовірність фінансової інформації. В українській системі помилки можуть виправлятися як через поточний період, так і через спеціальні коригування, а ретроспективний механізм застосовується рідше. Крім того, обов'язковим є оформлення відповідного наказу або бухгалтерського рішення, що підкреслює адміністративний характер регулювання.

У частині розкриття інформації міжнародний підхід акцентує увагу на змісті та аналітичній цінності пояснень щодо облікових політик, змін оцінок і виправлення помилок. Деталізація інформації орієнтована на потреби користувачів фінансової звітності. Натомість в Україні розкриття здійснюється за формами, затвердженими Міністерством фінансів, і має більш формальний характер із меншою гнучкістю щодо глибини аналітичних пояснень.

Серед ключових проблем в Україні варто виокремити відсутність спеціалізованого національного стандарту, присвяченого виключно обліковій політиці підприємства, а також розпорошеність відповідних норм у різних нормативно-правових актах. Це зумовлює потребу у створенні комплексного положення, яке б чітко регламентувало структуру облікової політики, порядок її документального оформлення, внесення змін та правила розкриття інформації.

Подальший розвиток системи бухгалтерського обліку має відбуватися шляхом гармонізації з МСФЗ, підвищення прозорості та порівнянності фінансової звітності, посилення ролі професійного судження бухгалтера, мінімізації ризиків викривлення фінансових результатів і розроблення окремого національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку, присвяченого саме формуванню та застосуванню облікової політики підприємства.

Список використаних джерел.

1. МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки». URL: <http://www.minfin.gov.ua/>
2. НП(С)БО 6 «Виправлення помилок і зміни у фінансових звітах». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0392-99>
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/lawshow/996-14#Text>

ЗНАЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Олена ДУБИНА, старший викладач кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро Україна

В умовах воєнного стану в Україні значна кількість підприємств функціонує у вкрай складному фінансово-економічному середовищі. Воєнні дії, руйнування інфраструктури, порушення логістичних маршрутів, нестабільність енергопостачання, а також зниження платоспроможності населення та суб'єктів господарювання істотно вплинули на результати їх діяльності. Серед основних причин такого становища варто виокремити загальний стан національної економіки, наслідки збройної агресії та нестабільність політичної ситуації. Водночас вагомим чинником залишається недостатній рівень управління, обмежена гнучкість керівного персоналу та неспроможність оперативно приймати ефективні рішення в умовах невизначеності й підвищених ризиків.

За таких обставин особливої актуальності набуває формування та вдосконалення дієвої системи внутрішньогосподарського контролю, яка забезпечує своєчасне виявлення відхилень, попередження зловживань і підвищення прозорості управлінських процесів. Внутрішньогосподарський контроль стає важливим інструментом стабілізації діяльності підприємства в кризових умовах, сприяє збереженню майнових і фінансових ресурсів, підвищенню якості управлінських рішень та зміцненню фінансової стійкості підприємств різних форм і масштабів діяльності.

На нашу думку, внутрішньогосподарський контроль слід розглядати як комплексну систему безперервного спостереження, перевірки та аналітичної оцінки господарських процесів, що здійснюється керівником або уповноваженими особами з метою забезпечення достовірності облікової інформації, дотримання законодавчих і внутрішніх нормативних вимог, раціонального використання ресурсів та підвищення результативності управління. Така система охоплює всі рівні управління — від оперативного до стратегічного — і спрямована на своєчасне виявлення відхилень, оцінку ризиків, запобігання втратам та досягнення поставлених цілей найбільш ефективним способом.

У сучасних умовах, зокрема під час воєнного стану, система внутрішнього контролю стикається з новими викликами: дефіцитом ресурсів, перебоями у постачанні, порушенням комунікацій, зростанням ризиків шахрайства та втрати активів. Це зумовлює необхідність її адаптації до кризових умов задля забезпечення стабільності управління та безперервності діяльності. Удосконалення системи внутрішньогосподарського контролю має бути спрямоване на підвищення її ефективності, об'єктивності та гнучкості відповідно до сучасних економічних реалій.

Передусім потребує вдосконалення нормативно-методичне забезпечення контролю. Йдеться про розроблення та оновлення внутрішніх положень, регламентів, визначення чітких повноважень і відповідальності осіб, залучених

до контрольних процедур. Доцільним є впровадження стандартів внутрішнього контролю, узгоджених із міжнародною практикою, що сприятиме уніфікації процедур перевірки та підвищенню якості звітності.

Одним із ключових напрямів підвищення ефективності системи внутрішнього контролю є запровадження ризик-орієнтованого підходу. Його сутність полягає у побудові контрольних процедур на основі попередньої ідентифікації та оцінки ризиків, притаманних окремим господарським операціям і процесам. Такий підхід дає змогу не лише фіксувати наслідки порушень, а й запобігати їх виникненню, концентруючи ресурси на найбільш уразливих ділянках діяльності.

Першим етапом реалізації ризик-орієнтованого підходу є виявлення потенційних загроз, серед яких можуть бути фінансові, операційні, податкові, інформаційні та кадрові ризики. В умовах воєнного стану особливої уваги потребують ризики втрати активів, зниження платоспроможності контрагентів, порушення логістики та перебоїв у постачанні. Наступним кроком є оцінювання ризиків із визначенням їх ймовірності та можливих наслідків для діяльності підприємства. Для цього застосовуються як якісні, так і кількісні методи аналізу: експертні оцінки, побудова матриць ризиків, використання спеціалізованого програмного забезпечення.

Важливою складовою системи є постійний моніторинг ризиків, що передбачає відстеження змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі підприємства. Це дає змогу своєчасно реагувати на нові загрози та коригувати контрольні заходи. Не менш значущими є превентивні механізми: встановлення лімітів, багаторівневе погодження операцій, автоматизовані сигнали про відхилення, посилення процедур авторизації та перевірки. Такі інструменти спрямовані на мінімізацію ймовірності виникнення негативних подій ще на етапі їх зародження.

Крім того, ефективність ризик-орієнтованого контролю значною мірою залежить від його інтеграції з процесами стратегічного планування та управлінського аналізу. Це дозволяє сформувати цілісне бачення ризикового профілю підприємства та забезпечити прийняття обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на підтримання стабільності, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення довгострокового розвитку підприємства навіть у складних умовах воєнного часу.

Важливим напрямом удосконалення системи внутрішнього контролю є зміцнення зв'язку між результатами контрольних заходів та прийняттям управлінських рішень. Пропозиції й висновки, сформовані за результатами перевірок, повинні не залишатися формальними документами, а активно використовуватися у процесах стратегічного та оперативного планування. Їх урахування під час розробки бюджетів, програм розвитку та антикризових заходів сприятиме підвищенню результативності діяльності підприємства та забезпеченню більш обґрунтованого управління ресурсами.

Отже, модернізація внутрішнього контролю має здійснюватися комплексно та охоплювати інституційні, організаційні й технологічні аспекти.

ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ І ПОДАННЯ ПОДАТКОВОЇ ЗВІТНОСТІ ФІЗИЧНИХ ОСІБ-ПІДПРИЄМЦІВ

*Тетяна МАЧАК, старший викладач кафедри обліку,
оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

У сучасних умовах економічного розвитку фізичні особи-підприємці (ФОП) відіграють важливу роль у формуванні економічної активності держави, створенні робочих місць та наповненні бюджетів різних рівнів. Разом із правом здійснювати підприємницьку діяльність на ФОП покладається обов'язок дотримання вимог податкового законодавства, зокрема щодо правильного ведення обліку доходів і своєчасного складання та подання податкової звітності. Саме податкова звітність виступає завершальним етапом облікового процесу, який узагальнює результати господарської діяльності підприємця, відображає отримані доходи та визначає обсяг податкових зобов'язань перед бюджетом.

Процес формування податкової звітності фізичних осіб-підприємців має певні особливості, які залежать насамперед від обраної системи оподаткування. В Україні ФОП можуть здійснювати діяльність на загальній системі оподаткування або застосовувати спрощену систему, яка передбачає сплату єдиного податку. Кожна із цих систем має власний порядок ведення обліку доходів і витрат, різні форми податкової звітності та строки її подання. Саме тому правильний вибір системи оподаткування безпосередньо впливає на організацію обліку та формування податкових зобов'язань підприємця.

Фізичні особи-підприємці, які перебувають на загальній системі оподаткування, ведуть облік доходів і витрат з метою визначення чистого оподаткованого доходу. Об'єктом оподаткування у цьому випадку є різниця між отриманим доходом та документально підтвердженими витратами, пов'язаними з господарською діяльністю. За результатами звітного року підприємець подає податкову декларацію про майновий стан і доходи, у якій відображає загальну суму отриманого доходу, понесені витрати та суму податку на доходи фізичних осіб, що підлягає сплаті до бюджету. Крім того, такі підприємці зобов'язані нараховувати та сплачувати військовий збір, а також єдиний соціальний внесок.

Значно поширенішою серед представників малого бізнесу є спрощена система оподаткування, яка передбачає сплату єдиного податку та спрощений порядок ведення обліку. Платники єдиного податку обирають одну з груп залежно від обсягу доходу, виду діяльності та кількості найманих працівників. При цьому платники єдиного податку першої та другої груп сплачують фіксовану суму податку, встановлену органами місцевого самоврядування, тоді як платники третьої групи сплачують податок у відсотках від отриманого доходу.

Платники єдиного податку ведуть облік доходів у спрощеній формі, що значно зменшує обсяг облікової роботи та полегшує процес підготовки податкової звітності.

Особливістю податкової звітності ФОП є також диференціація строків її подання. Платники єдиного податку першої та другої груп подають податкову декларацію один раз на рік, тоді як платники третьої групи звітують щоквартально. Водночас фізичні особи-підприємці, незалежно від обраної системи оподаткування, зобов'язані подавати звітність щодо нарахування та сплати єдиного соціального внеску, який забезпечує формування страхового стажу для майбутнього пенсійного забезпечення.

У разі використання праці найманих працівників підприємець також виконує функції податкового агента. Це означає, що він зобов'язаний нараховувати та утримувати із заробітної плати працівників податок на доходи фізичних осіб і військовий збір, а також нараховувати єдиний соціальний внесок. У такому випадку підприємець подає Податковий розрахунок сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків – фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску. Таким чином, податкова звітність ФОП може включати кілька різних форм, що відображають як результати підприємницької діяльності, так і виконання функцій податкового агента.

Важливою особливістю складання податкової звітності фізичних осіб-підприємців є необхідність правильного визначення бази оподаткування та дотримання встановлених законодавством ставок податків. Помилки при визначенні об'єкта оподаткування або неправильне відображення показників у звітності можуть призвести до застосування фінансових санкцій та штрафів. Саме тому підприємці повинні забезпечити належну організацію обліку господарських операцій, своєчасне документальне оформлення доходів та витрат, а також контроль за правильністю нарахування податкових платежів.

Окремої уваги потребує питання електронного подання податкової звітності. Сьогодні, більшість підприємців використовують електронні сервіси для формування та подання звітності до контролюючих органів. Використання електронного кабінету платника податків та спеціалізованого програмного забезпечення, зокрема М.Е.Дос, Соната, СОТА, допомагає автоматизувати процес складання декларацій, зменшити ймовірність технічних помилок та забезпечити своєчасне подання звітності.

Практика свідчить, що найбільші труднощі у складанні податкової звітності фізичних осіб-підприємців виникають у випадках зміни системи оподаткування, перевищення встановлених обсягів доходу або використання праці найманих працівників. У таких ситуаціях підприємцю необхідно своєчасно адаптувати облікові процедури та враховувати особливості податкового законодавства. Водночас ефективна організація обліку та систематичний контроль за фінансовими показниками діяльності дозволяють уникнути помилок та забезпечити достовірність податкової звітності, що у свою чергу, сприяє підвищенню прозорості підприємницької діяльності та ефективності податкового адміністрування.

ОСОБЛИВОСТІ НАРАХУВАННЯ ТА СПЛАТИ ВІЙСЬКОВОГО ЗБОРУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

*Альона МІНЬКОВСЬКА, к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку,
оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

Повномасштабна збройна агресія проти України та введення воєнного стану у 2022 році суттєво вплинули на функціонування системи державних фінансів. Одним із важливих інструментів забезпечення фінансування оборонних потреб держави став військовий збір. Його роль значно посилилася в умовах війни, що зумовило необхідність удосконалення правового регулювання механізму нарахування, сплати та адміністрування цього платежу.

Військовий збір було запроваджено у 2014 році як тимчасовий загальнодержавний збір, що справляється відповідно до положень Податкового кодексу України. Проте в умовах тривалого воєнного стану законодавець суттєво розширив коло платників, змінив ставки та удосконалив порядок адміністрування цього платежу. Основною метою таких змін стало забезпечення стабільного наповнення державного бюджету та фінансування сектору безпеки й оборони.

Особливо важливими стали зміни, внесені у 2024–2025 роках до Податкового кодексу України, які вплинули на механізм сплати військового збору підприємцями, юридичними особами та іншими категоріями платників податків. У зв'язку з цим актуальним є дослідження особливостей нарахування та сплати військового збору в період дії воєнного стану з урахуванням сучасних змін податкового законодавства.

Військовий збір регулюється положеннями Податкового кодексу України, зокрема пунктом 16¹ підрозділу 10 розділу ХХ «Перехідні положення». У період дії воєнного стану законодавство передбачає особливий порядок застосування цього збору, який діятиме до моменту припинення або скасування воєнного стану в Україні. Однією з ключових змін стало розширення кола платників військового збору. Якщо раніше основним платником збору були фізичні особи, з доходів яких утримувався збір за ставкою 1,5 % (з 01.12.2024 – 5%), то з 2025 року законодавство поширило обов'язок його сплати також на фізичних осіб – підприємців та юридичних осіб, які застосовують спрощену систему оподаткування.

Зокрема, для фізичних осіб – підприємців, які є платниками єдиного податку першої, другої та четвертої груп, передбачено сплату військового збору у вигляді фіксованого авансового платежу. Його розмір визначається як частка (10%) мінімальної заробітної плати, встановленої на 1 січня відповідного року. У 2026 році такий щомісячний платіж становить 864,7 грн. Для платників єдиного податку третьої групи встановлено інший механізм обчислення військового збору – у розмірі 1 % від отриманого доходу. Такий підхід забезпечує більш справедливий розподіл податкового навантаження, оскільки враховує фактичні фінансові результати діяльності платника податку. Крім того, законодавство визначає порядок відображення військового збору у податковій звітності. Юридичні особи – платники єдиного податку третьої

групи повинні зазначати суму військового збору у складі податкової декларації платника єдиного податку, починаючи з I кварталу 2025 року. Сплата відповідного податкового зобов'язання здійснюється протягом десяти календарних днів після граничного строку подання декларації.

Окрему категорію платників становлять військовослужбовці та працівники сектору безпеки й оборони. Для них передбачено спеціальний порядок оподаткування грошового забезпечення, з якого військовий збір утримується за ставкою 1,5 %. Водночас окремі види доходів можуть звільнитися від оподаткування відповідно до норм Податкового кодексу України.

Суттєві зміни відбулися і в системі адміністрування військового збору. Законодавець передбачив більш жорсткий контроль за сплатою податку та запровадив механізм авансових платежів для окремих категорій платників. Такі платежі повинні сплачуватися не пізніше 20 числа поточного місяця, що дозволяє забезпечити регулярне надходження коштів до бюджету. Також посилено відповідальність за порушення податкового законодавства у частині сплати військового збору. У випадку несплати або неповної сплати авансових внесків передбачено застосування штрафних санкцій (ст.124.1, 124.2, 124.3 ПКУ), що становлять відповідно 5, 10, 25 та 50 відсотків суми несплаченого військового збору. Такий підхід спрямований на підвищення податкової дисципліни платників та стабілізацію бюджетних надходжень.

Важливим елементом реформування системи адміністрування військового збору стало також його врахування при обчисленні мінімального податкового зобов'язання для окремих категорій платників. Зокрема, для платників єдиного податку відповідні суми можуть включатися до загальної суми сплачених податків і зборів. Це сприяє підвищенню прозорості податкової системи та узгодженню різних елементів податкового навантаження. Таким чином, в умовах воєнного стану військовий збір перетворився на важливий інструмент мобілізації фінансових ресурсів держави. Його адміністрування стало більш комплексним і охоплює значно ширше коло платників, ніж це було передбачено раніше.

Отже, проведений аналіз свідчить про суттєву трансформацію механізму нарахування та сплати військового збору в Україні в умовах воєнного стану. Основними тенденціями розвитку правового регулювання цього платежу є розширення кола платників, диференціація ставок залежно від категорії платника та удосконалення процедур адміністрування збору. Зміни до Податкового кодексу України, прийняті у 2024–2025 роках, значно підвищили роль військового збору як джерела наповнення державного бюджету. Особливого значення набуло запровадження обов'язку його сплати для фізичних осіб – підприємців та платників єдиного податку, що дозволило збільшити обсяг бюджетних надходжень у період воєнного стану. Крім того, удосконалено механізм адміністрування збору, зокрема запроваджено систему авансових платежів, визначено порядок відображення податкових зобов'язань у податковій звітності та посилено відповідальність за порушення податкового законодавства. У перспективі подальше вдосконалення механізму справляння військового збору має бути спрямоване на забезпечення балансу між потребами державного бюджету та збереженням сприятливих умов для розвитку підприємництва.

ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВОГО НАВАНТАЖЕННЯ ОНЛАЙН-БІЗНЕСУ

Ігор ПРИХОДЬКО, д. н. держ. упр., професор, професор кафедри обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро Україна

Податкове навантаження онлайн-бізнесу значною мірою залежить від того, з якими категоріями клієнтів він працює. Тому особливої уваги потребують податкові нюанси, які виникають при продажу товарів через соціальні мережі різним категоріям клієнтів. Характеристика клієнтської бази – це не лише соціально-демографічний чи поведінковий аспект, а й юридичний статус контрагентів (фізичні чи юридичні особи, резиденти чи нерезиденти (табл. 1, систематизована автором на основі [1, 2, 3, 4])). Саме цей фактор визначає складність документального оформлення операцій, порядок нарахування податків і можливість застосування тієї чи іншої системи оподаткування.

Таблиця 1. Вплив клієнтської бази на податкове навантаження онлайн-бізнесу.

Категорія клієнтів	Податкові особливості для ФОП	Податкові особливості для юридичних осіб	Приклад із практики
Фізичні особи-резиденти	Спрощена система, єдиний податок, мінімальні вимоги до документів	Відображення доходу у звітності, без складних процедур	Продаж товарів у Facebook українським покупцям
Юридичні особи-резиденти	Необхідні акти, договори, можливий ПДВ	Податок на прибуток, ПДВ, повна документація	Реклама блогера для українського агентства
Фізичні особи-нерезиденти	Валютний контроль, облік доходу у гривнях, оподаткування в Україні	ПДВ не застосовується, але обов'язкове валютне декларування	Продаж цифрових курсів іноземним студентам
Юридичні особи-нерезиденти	Укладення контракту, акти, врахування міжнародних угод	Податок на прибуток, ПДВ (у разі імпорту/експорту послуг)	Співпраця e-commerce з європейським брендом

Продаж фізичним особам-резидентам. У випадку, коли онлайн-бізнес у соцмережах орієнтований переважно на фізичних осіб-резидентів України, структура податкових зобов'язань є відносно простою. ФОП на спрощеній системі може легально відображати дохід у декларації, сплачуючи єдиний податок та ЄСВ. Наприклад, майстер, що продає прикраси через Instagram, отримує оплату на картку ФОП, і ця сума обліковується як дохід. Відсутність вимог до оформлення актів чи рахунків значно спрощує процес. Проте у разі

перевищення ліміту доходів виникає обов'язок реєстрації платником ПДВ.

Співпраця з юридичними особами-резидентами. Зовсім інша ситуація виникає, коли клієнтами є юридичні особи. У такому випадку для зарахування витрат до податкового обліку компанія-клієнт потребує від ФОП чи іншого постачальника офіційних первинних документів: актів виконаних робіт, рахунків-фактур, податкових накладних (за умови реєстрації платником ПДВ). Наприклад, маркетингове агентство, яке замовляє рекламу у блогера, вимагає договір і акт, щоб підтвердити витрати. Це накладає додаткові зобов'язання на підприємця щодо ведення звітності та правильного обліку ПДВ.

Продаж нерезидентам (фізичним та юридичним особам). Найбільш складним є податковий режим у разі роботи з іноземними клієнтами. При продажу товарів чи послуг фізичним особам-нерезидентам ключовим аспектом стає валютний контроль, адже кошти надходять у валюті. У випадку юридичних осіб-нерезидентів додатково враховуються положення міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування. Наприклад, інфлюенсер, який отримує дохід від співпраці з іноземним брендом, має задекларувати валютний дохід у гривневому еквіваленті та сплатити податки в Україні. Для юридичних осіб це означає ще й необхідність правильного відображення таких операцій у бухгалтерському та податковому обліку.

Таким чином, специфіка клієнтської бази безпосередньо визначає складність і обсяг податкових зобов'язань онлайн-бізнесу. Робота з фізичними особами-резидентами є найпростішою та найменш формалізованою. Співпраця з юридичними особами потребує суворішого документального оформлення і, часто, залучення бухгалтера. Найбільш складними є операції з нерезидентами, що поєднують валютні ризики, міжнародне податкове регулювання та підвищені вимоги до звітності. Для підприємців та компаній у сфері соціальних мереж правильна ідентифікація клієнтів стає не лише комерційним, а й податково-стратегічним фактором.

Список використаних джерел.

1. Проскуріна Н., Конєва А. Електронна комерція: особливості системи бухгалтерського обліку. Економіка та суспільство. 2021. Vol. 34. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-95>

2. Лесько Н., Кіра С. Правові засади електронної комерції в соціальних мережах. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: «Юридичні науки». 2022. Vol. 3. С. 161–165. URL: <https://doi.org/10.23939/law2022.35.161>

3. Ефективне податкове планування для масштабування онлайн-бізнесу. 4В. URL: <https://4b.ua/blog/tax-benefits-and-planning/>

4. Koba O., Khrypko V. Accounting and taxation of electronic commerce in Ukraine. Economics and region. 2025. Vol. 2 (97). P. 176–183. URL: [https://doi.org/10.26906/eir.2025.2\(97\).3803](https://doi.org/10.26906/eir.2025.2(97).3803)

СУЧАСНІ МЕТОДИ КАЛЬКУЛЮВАННЯ В СТРАТЕГІЧНОМУ УПРАВЛІННІ ВИТРАТАМИ

*Тетяна САВАНЧУК, к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку,
оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро Україна*

У сучасних умовах функціонування ринкової економіки ефективно управління витратами є одним із найважливіших чинників забезпечення стабільності та конкурентоспроможності підприємства. Глобалізація економічних процесів, посилення конкуренції, швидкі зміни технологій та зростання вимог споживачів змушують підприємства постійно шукати нові підходи до оптимізації витрат. У таких умовах особливої актуальності набуває стратегічне управління витратами, яке передбачає не лише контроль за рівнем витрат в конкретний момент часу, а й формування ефективної системи їх планування, аналізу та оптимізації у довгостроковій перспективі.

Стратегічне управління витратами є складовою частиною загальної системи менеджменту підприємства. Його основною метою є забезпечення раціонального використання ресурсів, підвищення ефективності виробничих процесів та створення передумов для сталого розвитку підприємства. Важливу роль у цьому процесі відіграють методи калькулювання витрат, які дозволяють визначати собівартість продукції, робіт або послуг, аналізувати структуру витрат та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

Традиційні методи калькулювання витрат, які тривалий час використовувалися у практиці управління підприємствами, поступово втрачають свою ефективність в умовах сучасної економіки. Це пов'язано з тим, що вони не завжди дозволяють точно відображати реальну структуру витрат та враховувати складність сучасних виробничих процесів. Саме тому у практиці управління все більшого поширення набувають сучасні методи калькулювання витрат, які забезпечують більш точне визначення собівартості продукції та сприяють підвищенню ефективності управління підприємством.

Одним із найбільш ефективних сучасних методів калькулювання витрат є метод калькулювання за видами діяльності (Activity-Based Costing, ABC). Сутність цього методу полягає у тому, що витрати розподіляються між продуктами або послугами відповідно до тих видів діяльності, які необхідні для їх виробництва. На відміну від традиційних методів, де витрати розподіляються здебільшого за підрозділами або центрами відповідальності, ABC-калькулювання дозволяє більш точно визначити, які саме процеси формують витрати та які з них є найбільш затратними.

Застосування методу ABC дозволяє підприємствам отримати детальну інформацію про структуру витрат, виявити неефективні процеси та визначити можливості для їх оптимізації.

Ще одним важливим сучасним методом калькулювання витрат є цільове калькулювання (Target Costing). Даний підхід широко застосовується у стратегічному управлінні витратами, оскільки дозволяє орієнтувати процес формування собівартості продукції на потреби ринку. Суть методу полягає у

тому, що підприємство спочатку визначає ринкову ціну продукції, яка є прийнятною для споживачів, а також бажаний рівень прибутку. На основі цих показників розраховується максимально допустимий рівень витрат на виробництво продукції.

Таким чином, цільове калькулювання спрямоване на те, щоб ще на етапі розробки продукції визначити її оптимальну собівартість. Це стимулює підприємства до пошуку нових технологічних рішень, удосконалення виробничих процесів та більш ефективного використання ресурсів. Застосування цього методу дозволяє підвищити конкурентоспроможність продукції та забезпечити стабільний фінансовий результат діяльності підприємства.

Важливим інструментом стратегічного управління витратами є також калькулювання за життєвим циклом продукції (Life-Cycle Costing). Цей метод передбачає врахування витрат на всіх етапах життєвого циклу продукції, починаючи від її розробки та проектування і завершуючи утилізацією або зняттям з виробництва. Використання такого підходу дозволяє підприємствам більш повно оцінювати загальні витрати, пов'язані з виробництвом та реалізацією продукції.

Застосування калькулювання за життєвим циклом продукції є особливо важливим у галузях, де значна частина витрат формується ще на етапі розробки продукції. Завдяки цьому методу підприємства можуть приймати більш обґрунтовані стратегічні рішення щодо інвестицій у нові продукти, модернізації виробництва або вдосконалення існуючих технологій.

Ще одним сучасним методом управління витратами є кайзен-калькулювання (Kaizen Costing), яке базується на принципі безперервного вдосконалення виробничих процесів. Основною метою цього методу є поступове зниження витрат шляхом постійного пошуку можливостей для підвищення ефективності діяльності підприємства. Кайзен-калькулювання широко застосовується на підприємствах, які прагнуть досягти високого рівня якості продукції та оптимального використання ресурсів.

У системі стратегічного управління витратами важливе місце займає також метод стандарт-кост (Standard Costing). Він передбачає встановлення нормативних або стандартних витрат на виробництво продукції, після чого фактичні витрати порівнюються з нормативними. Це дозволяє виявляти відхилення, аналізувати причини їх виникнення та вживати відповідних управлінських заходів.

Застосування сучасних методів калькулювання витрат передбачає певну перебудову системи обліку, проте з застосування цих методів дає низку переваг. По-перше, вони забезпечують більш точне визначення собівартості продукції та дозволяють отримувати детальну інформацію про структуру витрат підприємства. По-друге, такі методи сприяють підвищенню ефективності управлінських рішень, оскільки надають менеджменту необхідну аналітичну інформацію для планування та контролю витрат. По-третє, використання сучасних методів калькулювання дозволяє підприємствам формувати ефективну стратегію розвитку та підвищувати свою конкурентоспроможність на ринку.

ВПЛИВ ВОЄННОГО СТАНУ НА ОРГАНІЗАЦІЮ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ПІДПРИЄМСТВ

*Олександр ТКАЧЕНКО, к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку,
оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

В умовах сучасних економічних викликів діяльність підприємств значною мірою залежить від стабільності зовнішнього середовища. Запровадження воєнного стану в Україні суттєво вплинуло на функціонування суб'єктів господарювання, змусивши їх адаптуватися до нових умов ведення бізнесу. Воєнні дії спричинили порушення виробничих процесів, логістичних зв'язків, фінансових потоків та організаційної структури підприємств. У таких умовах особливого значення набуває ефективна організація бухгалтерського обліку, який забезпечує формування достовірної інформації про господарську діяльність підприємства.

Бухгалтерський облік виконує важливу роль у забезпеченні керівництва підприємства необхідною інформацією для прийняття управлінських рішень. Водночас запровадження воєнного стану спричинило певні зміни у веденні обліку, оформленні документів, організації документообігу та складанні фінансової звітності. Тому дослідження впливу воєнного стану на організацію бухгалтерського обліку підприємств є актуальним і має важливе практичне значення.

Воєнний стан створює складні умови для діяльності підприємств. Частина підприємств була змушена тимчасово припинити діяльність, змінити місце розташування або переорієнтувати свою діяльність на інші види продукції чи послуг. У багатьох випадках підприємства стикаються з проблемами втрати майна, пошкодження основних засобів, зменшення обсягів виробництва та скорочення ринків збуту. Крім того, воєнний стан призводить до змін у законодавстві, що регулює господарську діяльність та бухгалтерський облік. Держава запроваджує певні податкові пільги, спрощені процедури звітності та інші заходи підтримки бізнесу, що також впливає на організацію обліку на підприємствах. У таких умовах бухгалтерська служба підприємства повинна забезпечити правильне відображення всіх господарських операцій, пов'язаних із наслідками воєнних дій, а також своєчасне формування фінансової та податкової звітності.

Воєнний стан зумовив необхідність перегляду багатьох аспектів організації бухгалтерського обліку. Однією з важливих змін стало впровадження більш гнучких підходів до організації документообігу. У зв'язку з обмеженнями доступу до офісів та необхідністю дистанційної роботи значно зросла роль електронного документообігу та цифрових технологій. Багато підприємств були змушені перейти на віддалений формат роботи, що потребувало використання спеціалізованих програмних продуктів для ведення бухгалтерського обліку та обміну документами. Це сприяло прискоренню процесів цифровізації облікової діяльності.

Також зміни торкнулися порядку оформлення первинних документів. У

деяких випадках підприємства не мають можливості своєчасно оформляти або зберігати документи через втрату доступу до офісів або архівів. У зв'язку з цим законодавством передбачено можливість відновлення документів або використання альтернативних підтверджуючих матеріалів.

Однією з важливих проблем бухгалтерського обліку в умовах воєнного стану є облік втрат і пошкодження майна підприємств. Унаслідок бойових дій підприємства можуть втрачати основні засоби, товарно-матеріальні цінності та інші активи. Для правильного відображення таких подій у бухгалтерському обліку необхідно проводити інвентаризацію майна та документально фіксувати факти втрат або пошкодження. Це дозволяє визначити розмір збитків та правильно відобразити їх у бухгалтерській звітності. Крім того, підприємства можуть претендувати на відшкодування збитків, завданих унаслідок воєнних дій. У такому випадку бухгалтерський облік повинен забезпечити правильне документальне підтвердження розміру завданих збитків.

Попри заходи підтримки з боку держави, підприємства стикаються з рядом проблем у процесі організації бухгалтерського обліку під час воєнного стану. Однією з основних проблем є втрата або пошкодження первинних документів, що ускладнює підтвердження господарських операцій.

Іншою проблемою є нестача кваліфікованих кадрів, оскільки частина працівників може бути мобілізована або змушена змінити місце проживання. Це створює додаткове навантаження на бухгалтерські служби підприємств.

Також проблемою є нестабільність економічного середовища, що ускладнює планування діяльності та прогнозування фінансових результатів підприємства.

Попри складні умови, воєнний стан стимулює розвиток нових підходів до організації бухгалтерського обліку. Однією з основних тенденцій є активне впровадження цифрових технологій та автоматизованих систем обліку.

Використання хмарних сервісів та електронного документообігу дозволяє підприємствам забезпечити безперервність облікових процесів навіть за умов обмеженого доступу до офісних приміщень. Крім того, цифровізація обліку сприяє підвищенню оперативності обробки інформації та зменшенню ризику втрати документів.

Важливим напрямом розвитку є також удосконалення системи внутрішнього контролю та управлінського обліку, що дозволяє підприємствам ефективніше реагувати на зміни зовнішнього середовища.

Отже, воєнний стан суттєво вплинув на організацію бухгалтерського обліку підприємств, спричинивши необхідність адаптації облікових процесів до нових умов господарювання. Зміни торкнулися організації документообігу, обліку втрат майна, ведення податкового обліку та складання фінансової звітності. Попри численні труднощі, підприємства поступово адаптуються до нових умов, використовуючи сучасні інформаційні технології та нові підходи до організації обліку. У перспективі це може сприяти підвищенню ефективності бухгалтерського обліку, його цифровізації та інтеграції з іншими системами управління підприємством.

ОБЛІКОВА ПОЛІТИКА ПІДПРИЄМСТВА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Ольга ЧЕПЕЦЬ, к. е. н., доцент, доцент кафедри

обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

У сучасних умовах розвитку економіки підприємства функціонують у середовищі підвищеної невизначеності, що характеризується нестабільністю ринків, зростанням конкуренції та посиленням фінансових ризиків. За таких умов особливої актуальності набуває формування ефективної системи фінансово-економічної безпеки підприємства, яка спрямована на захист його ресурсів, стабільність функціонування та забезпечення сталого розвитку. Важливу роль у цьому процесі відіграє облікова політика підприємства.

Облікова політика підприємства являє собою сукупність принципів, методів і процедур ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, які обираються підприємством відповідно до чинного законодавства та особливостей його діяльності. Вона визначає підходи до оцінки активів і зобов'язань, формування фінансових результатів, організації облікових процесів та внутрішнього контролю.

Облікова політика допомагає керівництву бачити реальну картину: скільки підприємство заробляє, де є ризики, чи вистачає коштів. Якщо облік ведеться чітко і продумано, це дозволяє вчасно помітити проблеми і прийняти правильні рішення.

Метою дослідження є визначення ролі облікової політики підприємства у забезпеченні фінансово-економічної безпеки та обґрунтування її значення як інструменту управління фінансовими ризиками.

З позицій фінансово-економічної безпеки облікова політика виконує важливу інформаційну та управлінську функцію. Саме на основі даних бухгалтерського обліку формується інформаційна база для аналізу фінансового стану підприємства, оцінки ризиків та прийняття управлінських рішень. Достовірність та своєчасність облікової інформації є необхідною умовою ефективного функціонування системи економічної безпеки підприємства [2].

Одним із важливих аспектів є можливість вибору альтернативних методів обліку, передбачених нормативними документами. Зокрема, вибір методів оцінки запасів, способів нарахування амортизації, порядку формування резервів або підходів до визнання доходів і витрат безпосередньо впливає на фінансові результати діяльності підприємства. Раціональний вибір таких методів дозволяє підвищити фінансову стійкість підприємства, оптимізувати податкове навантаження та зменшити ризики викривлення фінансової інформації.

Важливою складовою забезпечення фінансово-економічної безпеки є також контрольна функція облікової політики. Чітке регламентування облікових процедур, правил документування господарських операцій та внутрішнього контролю сприяє зменшенню ризиків фінансових зловживань, помилок у бухгалтерському обліку та маніпулювання фінансовими показниками. Це підвищує прозорість діяльності підприємства та рівень довіри з боку інвесторів, кредиторів і ділових партнерів.

Крім того, облікова політика може виступати інструментом легального податкового планування. У межах чинного законодавства підприємство має можливість обирати такі методи обліку, які дозволяють оптимізувати податкові платежі та ефективніше управляти фінансовими ресурсами. Чітко прописана облікова політика допомагає уникнути помилок, плутанини в документах і навіть фінансових зловживань. Це особливо важливо для довіри з боку партнерів, інвесторів і держави. Також облікова політика може використовуватись для законної оптимізації податків. Підприємство може обрати такі підходи до обліку, які не порушують закон, але дозволяють ефективніше управляти грошима. Вона допомагає зменшити ризики, покращити фінансові результати і забезпечити стабільність роботи підприємства в складних умовах.

Облікова політика є ключовим інструментом управління фінансово-економічною безпекою підприємства через механізм формування достовірної інформаційної бази, оптимізації фінансових результатів та зниження ризиків фінансової діяльності.

Отже, облікова політика підприємства є важливим елементом системи фінансово-економічної безпеки, оскільки забезпечує формування достовірної інформаційної бази для управління, сприяє підвищенню фінансової стабільності, мінімізації ризиків та ефективному використанню ресурсів. Її раціональне формування та реалізація дозволяють підприємству адаптуватися до змін економічного середовища та забезпечувати стабільність своєї діяльності.

Список використаних джерел.

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. №996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/lawshow/996-14#Text>
2. Васільєва Л., Петрова Д. Облікова інформація як важливий інструмент управління фінансово-економічною безпекою підприємства. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2024. № 2. С. 125-132.

ФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОГО РОЗРАХУНКУ ЯК ЗАВЕРШАЛЬНИЙ ЕТАП НАРАХУВАННЯ ТА ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИМ ОСОБАМ

*Ольга ЧЕРНЕЦЬКА, к. е. н., доцент, доцент кафедри
обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

Бізнес-процес нарахування доходів фізичним особам на підприємстві не обмежується лише розрахунком заробітної плати. Він охоплює цілу систему різнорідних виплат, кожна з яких має власний порядок оподаткування та відображення у Податковому розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків – фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску. Саме формування цього розрахунку є завершальним етапом бізнес-процесу, який узагальнює всі види нарахованих доходів, перевіряє правильність їх оподаткування та забезпечує відповідність між обліком і податковою звітністю.

У межах господарської діяльності підприємство може нараховувати фізичним особам різні види доходів: заробітну плату штатним працівникам; відпускні та лікарняні; винагороди за цивільно-правовими договорами; орендну плату за земельні паї; дивіденди засновникам; додаткові блага; компенсаційні виплати; матеріальну допомогу тощо. Кожен із цих доходів має власну «ознаку доходу» у Податковому розрахунку, що забезпечує їх правильну ідентифікацію та персоніфікацію.

Наприклад, заробітна плата оподатковується податком на доходи фізичних осіб за ставкою 18 % та військовим збором 5 %, а також є базою для нарахування єдиного внеску за ставкою 22 %. Натомість дивіденди, нараховані засновникам – фізичним особам, можуть оподатковуватися за іншими ставками ПДФО (залежно від статусу емітента та виду дивідендів), і на такі виплати не нараховується єдиний внесок. Орендна плата за земельні паї також підлягає оподаткуванню ПДФО та військовим збором, проте не є об'єктом нарахування ЄСВ, оскільки не належить до фонду оплати праці. Таким чином, уже на етапі визначення виду доходу бухгалтер повинен чітко встановити його податкову природу, адже саме це впливатиме на структуру звітності.

Особливої уваги потребує відображення різних складових заробітної плати. Відпускні, хоча й входять до фонду оплати праці, мають специфіку розподілу за періодами, за які вони нараховані. У звітності з ЄСВ такі суми зазначаються окремо з розподілом по місяцях, що забезпечує коректність персоніфікованого обліку страхового стажу працівника. Аналогічно відображаються суми лікарняних, у тому числі за рахунок роботодавця та за рахунок відповідних фондів. Якщо працівнику нараховано дохід у сумі, меншій за мінімальну заробітну плату (за умови повної зайнятості), підприємство зобов'язане здійснити донарахування єдиного внеску до мінімального страхового внеску. У додатку 1 до Податкового розрахунку така сума показується окремим рядком як різниця між фактичною базою та мінімальною

заробітною платою. Це ще раз підтверджує, що формування звітності не є механічним перенесенням цифр, а вимагає глибокого розуміння механізму нарахування.

Різноманітність ознак доходів у Податковому розрахунку виконує не лише технічну, а й контрольну функцію. За допомогою цих ознак контролюючі органи отримують можливість співставляти вид доходу з відповідною ставкою оподаткування та наявністю або відсутністю нарахування ЄСВ. Якщо, наприклад, дивіденди будуть помилково відображені як заробітна плата, це призведе до необґрунтованого нарахування ЄСВ та викривлення показників персоніфікованого обліку. Якщо ж орендна плата за пай буде відображена без зазначення правильної ознаки доходу, виникнуть ризики щодо правильності утримання податку та повноти звітності.

Таким чином, завершальний етап бізнес-процесу – формування Податкового розрахунку – фактично є інтегрованим контрольним механізмом. На цьому етапі відбувається звірка сум нарахованих доходів із реєстрами бухгалтерського обліку, перевірка правильності застосування ставок ПДФО та військового збору, аналіз бази нарахування ЄСВ, контроль мінімальної та максимальної величини бази внеску. Саме тут узгоджуються дані кадрового обліку, розрахункових відомостей і банківських виписок щодо перерахування податків.

Практика свідчить, що найбільші ризики пов'язані не зі складністю розрахунку податків, а з неправильним визначенням виду доходу та його кодуванням у звітності. Тому ефективна організація бізнес-процесу передбачає чітку класифікацію виплат фізичним особам ще на стадії їх планування та документального оформлення. Автоматизація обліку може значно полегшити формування Податкового розрахунку, однак вона не замінює професійного судження бухгалтера щодо податкової природи доходу.

Отже, формування Податкового розрахунку є не просто завершальною технічною процедурою, а системним етапом узагальнення всієї інформації про доходи фізичних осіб. Саме тут проявляється взаємозв'язок між різними видами виплат, їх податковим режимом та відображенням у додатку 1 щодо єдиного внеску. Комплексний підхід до організації цього етапу дозволяє мінімізувати ризики штрафних санкцій, забезпечити достовірність персоніфікованих даних та підвищити якість управління податковими зобов'язаннями підприємства.

Список використаних джерел.

1. Про затвердження форми Податкового розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків - фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску і Порядку заповнення та подання податковими агентами Податкового розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків - фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску: Наказ Міністерства фінансів України № 4 від 13.01.2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0111-15#Text>

ОБЛІК НА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ІЗ ВИКОРИСТАННЯМ СУЧАСНИХ АВТОМАТИЗОВАНИХ ОБЛІКОВИХ ПРОГРАМ

Сергій ЮРЧЕНКО, к. е. н., доцент, доцент кафедри

*обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

У сучасних умовах цифровізації економіки та постійних змін податкового законодавства особливої актуальності набуває питання ефективної організації бухгалтерського обліку на малих підприємствах. Невеликі суб'єкти господарювання, як правило, мають обмежені трудові та фінансові ресурси, тому автоматизація облікових процесів стає важливим інструментом підвищення ефективності їх діяльності.

Малі підприємства відповідно до законодавства України можуть застосовувати спрощену систему бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Проте навіть за умов спрощення вимог до обліку підприємства зобов'язані забезпечувати достовірне відображення господарських операцій, формування податкової звітності та дотримання вимог контролюючих органів.

Сучасні автоматизовані облікові системи дозволяють значно оптимізувати процес ведення обліку, мінімізувати помилки, підвищити швидкість обробки інформації та забезпечити інтеграцію з електронними сервісами державних органів. Організація бухгалтерського обліку на малих підприємствах має низку специфічних особливостей, зумовлених масштабами їх діяльності та структурою управління. До основних особливостей належать: невелика кількість господарських операцій; спрощена структура бухгалтерської служби; можливість ведення обліку однією особою; застосування спрощеного плану рахунків; використання спрощених форм фінансової звітності.

У багатьох малих підприємствах функції бухгалтера виконує одна особа або ж облік передається на аутсорсинг. У таких умовах важливим інструментом ведення бухгалтерського обліку на малих підприємствах є сучасні автоматизовані облікові системи. Такі програми дозволяють автоматизувати значну частину рутинних операцій, включаючи: ведення бухгалтерського та податкового обліку; облік розрахунків з постачальниками і покупцями; облік товарно-матеріальних цінностей; нарахування заробітної плати; формування фінансової та податкової звітності; електронний документообіг.

Серед найбільш поширених програмних продуктів, що використовуються малими підприємствами, можна виділити: М.Е.Дос, Сота, BookKeeper, Master:Бухгалтерія, Дебет Плюс. Використання таких систем дозволяє інтегрувати бухгалтерський облік із банківськими сервісами, електронним документообігом та системами подання звітності до державних органів.

Важливою перевагою автоматизованих програм є можливість швидкого формування первинних документів, автоматичного відображення операцій на бухгалтерських рахунках та формування реєстрів обліку.

Податковий облік є важливою складовою системи бухгалтерського обліку підприємства. Для малих підприємств особливо актуальним є питання правильного визначення податкових зобов'язань та своєчасного подання

звітності. Автоматизовані облікові системи дозволяють: автоматично розраховувати податкові зобов'язання; контролювати строки подання податкової звітності; формувати податкові декларації; здійснювати електронний обмін документами з податковими органами; проводити перевірку правильності заповнення звітності.

Для підприємств, які застосовують спрощену систему оподаткування, автоматизовані програми дозволяють вести облік доходів та витрат, формувати книги обліку та розраховувати суму єдиного податку. Для підприємств, що працюють на загальній системі оподаткування, такі системи забезпечують облік податку на прибуток, податку на додану вартість, податку на доходи фізичних осіб та інших обов'язкових платежів.

Використання сучасних програмних продуктів у бухгалтерському обліку малих підприємств має низку суттєвих переваг, зокрема:

- підвищення точності облікових даних (автоматизація зменшує ймовірність помилок при обробці інформації).
- економія часу (значна частина операцій виконується автоматично).
- оперативність формування звітності (фінансова та податкова звітність формується у декілька кліків).
- контроль за господарськими операціями (керівництво підприємства отримує можливість оперативно аналізувати фінансові результати діяльності).
- інтеграція з державними сервісами (багато програм мають можливість прямого подання звітності до податкових органів).
- зменшення витрат на ведення обліку (автоматизація дозволяє оптимізувати чисельність бухгалтерського персоналу).

Разом з тим впровадження автоматизованих облікових систем може супроводжуватися певними вимогами і труднощами, а саме: необхідність придбання ліцензійного програмного забезпечення; витрати на впровадження та налаштування системи; потреба у навчанні персоналу; ризики кібербезпеки; залежність від технічної підтримки розробників програмного забезпечення. Особливо важливим аспектом є забезпечення захисту бухгалтерської інформації, оскільки вона містить конфіденційні дані підприємства.

Подальший розвиток інформаційних технологій створює нові можливості для автоматизації бухгалтерського обліку. Серед основних тенденцій, які вже зараз помітні і можна виділити, є використання хмарних бухгалтерських сервісів, інтеграцію облікових систем з банківськими платформами, застосування штучного інтелекту для аналізу фінансових даних, розвиток електронного документообігу, автоматичну синхронізацію з державними реєстрами. Такі технології дозволяють значно підвищити ефективність управління фінансами підприємства та забезпечити прозорість діяльності.

Отже, використання автоматизованих облікових програм є важливим напрямом удосконалення системи бухгалтерського та податкового обліку на малих підприємствах та є необхідною умовою ефективного функціонування та підвищення їх конкурентоспроможності.

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ І ТЕХНОЛОГІЇ

ЦИФРОВІ ЕКОСИСТЕМИ ЯК НОВИЙ ФОРМАТ ФІНАНСОВОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

*Олександр КАРАМУШКА, к. е. н., доцент,
завідувач кафедри інформаційних систем і технологій,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

Цифрові екосистеми у сучасних умовах розвитку світової економіки поступово перетворюються на один із ключових інструментів формування нової моделі фінансової конкуренції, що суттєво відрізняється від традиційної банківської або фінансової конкуренції попередніх десятиліть. Якщо раніше конкурентна боротьба у фінансовому секторі будувалася переважно навколо окремих продуктів – кредитів, депозитів, страхових послуг або інвестиційних інструментів – то сьогодні центр конкурентної боротьби переміщується до цифрових платформ, які інтегрують широкий спектр фінансових і нефінансових сервісів у єдине цифрове середовище. Цифрова екосистема у фінансовому секторі являє собою комплекс взаємопов'язаних цифрових сервісів, платформ, партнерських компаній і технологічних рішень, що функціонують у межах єдиної інфраструктури та забезпечують користувачам можливість отримувати широкий спектр послуг через один цифровий інтерфейс. Основою таких екосистем є використання сучасних інформаційних технологій, зокрема хмарних обчислень, великих даних (Big Data), штучного інтелекту, API-інтеграції, мобільних додатків, технологій відкритого банкінгу та цифрових платіжних систем.

Важливою характеристикою цифрових екосистем є їх мережевий ефект, який полягає у тому, що цінність платформи зростає зі збільшенням кількості користувачів і партнерських сервісів. Саме цей ефект дозволяє великим цифровим платформам швидко масштабувати свою діяльність та формувати потужні конкурентні позиції на фінансовому ринку. У сучасних умовах банки, фінансові компанії, технологічні корпорації та платіжні системи дедалі частіше створюють власні екосистеми або інтегруються у вже існуючі цифрові платформи, що призводить до появи нової моделі конкуренції, де змагаються не окремі компанії, а комплексні цифрові середовища.

Яскравим прикладом формування цифрової фінансової екосистеми є діяльність китайської компанії Ant Group, яка створила на основі платіжної платформи Alipay одну з найбільших фінансових екосистем у світі. Спочатку Alipay функціонувала як сервіс електронних платежів для платформи електронної комерції Alibaba, однак з часом вона трансформувалася у повноцінну фінансову платформу, що об'єднує платіжні послуги, мікрокредитування, інвестиційні інструменти, страхові продукти та сервіси управління особистими фінансами. Станом на останні роки кількість користувачів цієї екосистеми перевищує один мільярд осіб, а сама платформа інтегрує тисячі партнерських сервісів. У межах цієї екосистеми користувач може здійснювати платежі, оплачувати комунальні послуги, отримувати

кредити, інвестувати кошти у фонди грошового ринку або оформлювати страхування, не виходячи з одного мобільного додатку.

Подібну модель екосистемного розвитку демонструє й китайська корпорація Tencent, яка створила цифрову платформу WeChat. Спочатку WeChat був месенджером, однак поступово перетворився на універсальну цифрову платформу, що інтегрує комунікаційні сервіси, платіжну систему WeChat Pay, електронну комерцію, банківські послуги, страхування та інші фінансові сервіси. Завдяки системі міні-додатків користувачі можуть отримувати доступ до тисяч різних сервісів без необхідності встановлення окремих програм. У результаті WeChat фактично став універсальною цифровою інфраструктурою для повсякденного життя та фінансових операцій сотень мільйонів користувачів.

Значний розвиток цифрових фінансових екосистем спостерігається також у США, де великі технологічні компанії активно інтегрують фінансові послуги у власні цифрові платформи. Компанія Apple створила фінансову екосистему навколо платіжного сервісу Apple Pay, який інтегрує банківські карти, цифрові гаманці, платіжні сервіси та фінансові продукти. У 2019 році компанія запустила кредитний продукт Apple Card у партнерстві з Goldman Sachs, що дозволило інтегрувати банківські послуги безпосередньо у цифрову інфраструктуру iOS. Користувачі отримали можливість контролювати витрати, здійснювати платежі, отримувати кешбек та управляти фінансами через мобільний додаток Apple Wallet.

Подібний підхід демонструє й компанія Amazon, яка активно розвиває фінансові сервіси у межах власної цифрової екосистеми електронної комерції. Amazon пропонує власні платіжні рішення, сервіси кредитування для продавців на маркетплейсі, а також фінансові інструменти для малого бізнесу. Фактично Amazon створив фінансову інфраструктуру, що забезпечує підтримку діяльності мільйонів підприємців у межах його платформи. Така модель дозволяє компанії не лише отримувати додаткові доходи від фінансових операцій, а й зміцнювати лояльність користувачів та підвищувати конкурентні бар'єри для інших компаній.

У Європі формування цифрових фінансових екосистем відбувається переважно навколо нео-банків та фінтех-компаній. Одним із найбільш відомих прикладів є британський цифровий банк Revolut, який створив багатофункціональну фінансову платформу, що об'єднує платіжні послуги, валютні операції, інвестиційні інструменти, криптовалютні операції та страхування. Завдяки цифровій моделі розвитку Revolut зміг швидко масштабуватися на міжнародному рівні та залучити десятки мільйонів користувачів у різних країнах світу.

Цифрові екосистеми активно розвиваються і в Україні, де банки поступово трансформуються у цифрові платформи. Найбільш показовим прикладом є український цифровий банк Monobank, який фактично функціонує як мобільна фінансова екосистема. Окрім базових банківських послуг, у додатку monobank користувачі можуть оплачувати комунальні послуги, купувати квитки, здійснювати благодійні внески, оформлювати кредити, накопичувати кошти

через систему «банок» або інвестувати у військові облигації. У межах цієї цифрової платформи реалізовано інтеграцію з різними сервісами електронної комерції, державними сервісами та фінансовими інструментами.

Ще одним прикладом розвитку фінансових екосистем в Україні є діяльність ПриватБанк, який сформував одну з найбільш технологічно розвинених банківських платформ у Східній Європі. Система Приват24 об'єднує широкий спектр фінансових та нефінансових сервісів, включаючи платежі, грошові перекази, управління депозитами, кредитування, купівлю квитків, страхування, податкові платежі та інші цифрові послуги. Фактично Приват24 виконує функції повноцінної цифрової фінансової екосистеми, яка інтегрує державні, комерційні та фінансові сервіси в одному цифровому середовищі.

Зростання ролі цифрових екосистем суттєво змінює структуру конкуренції на фінансовому ринку. Якщо у традиційній моделі банки конкурували між собою за клієнтів через процентні ставки, комісії та умови обслуговування, то в умовах цифрової економіки ключовими факторами конкурентоспроможності стають технологічна інфраструктура, швидкість інновацій, інтеграція сервісів, користувацький досвід та здатність формувати партнерські мережі. Компанії, що створюють цифрові екосистеми, фактично формують нову архітектуру фінансових ринків, у межах якої фінансові послуги стають частиною ширших цифрових платформ.

Іншим важливим фактором розвитку цифрових екосистем є концепція відкритого банкінгу (Open Banking), яка передбачає використання відкритих програмних інтерфейсів (API) для інтеграції банківських сервісів із зовнішніми цифровими платформами. Завдяки цьому фінансові послуги можуть інтегруватися у різні цифрові середовища, такі як маркетплейси, мобільні додатки, соціальні мережі або системи електронної комерції. У результаті фінансові сервіси стають невід'ємною частиною цифрової економіки та інтегруються у повсякденні цифрові процеси користувачів.

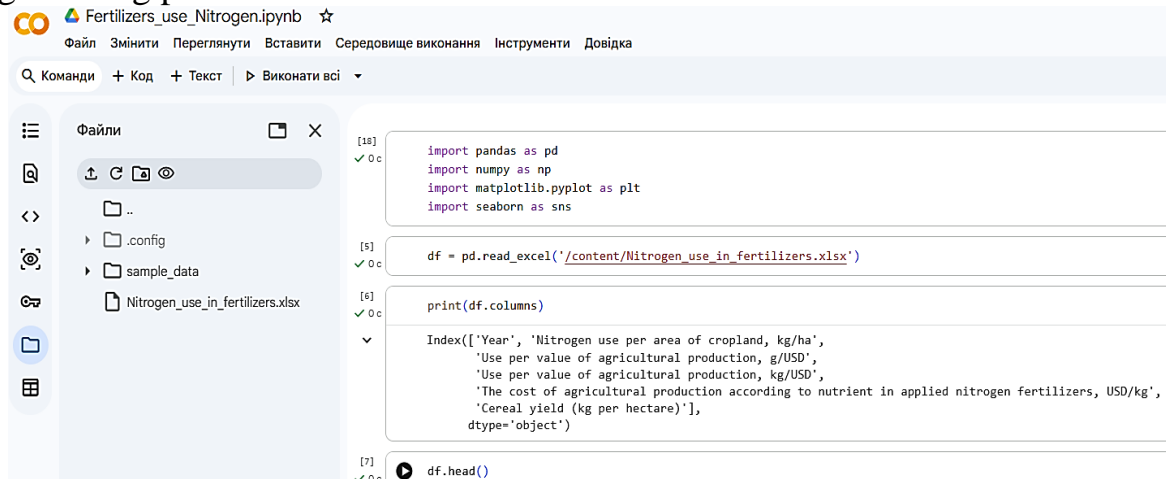
Водночас формування цифрових фінансових екосистем супроводжується низкою викликів та ризиків, серед яких особливе місце займають питання кібербезпеки, захисту персональних даних, регуляторного контролю та ризику надмірної концентрації ринку. Великі технологічні платформи, що формують цифрові екосистеми, можуть отримувати значний вплив на фінансові ринки, що викликає занепокоєння регуляторів у різних країнах. Саме тому центральні банки та фінансові регулятори розробляють нові підходи до регулювання цифрових фінансових платформ, включаючи вимоги щодо захисту даних, прозорості алгоритмів та забезпечення конкурентного середовища.

Цифрові екосистеми поступово формують нову модель розвитку фінансового сектору, у межах якої фінансові послуги інтегруються у ширші цифрові платформи, що об'єднують різноманітні сервіси та забезпечують комплексне обслуговування користувачів. Ця трансформація змінює традиційну логіку конкуренції, оскільки ключовим фактором успіху стає не лише фінансова ефективність, а й здатність створювати технологічні платформи, формувати партнерські екосистеми та забезпечувати високий рівень цифрового сервісу.

HORIZONS OF ECONOMETRIC ANALYSIS IN GOOGLE COLAB ENVIRONMENT

Viktoriiia DMYTRIIEVA, Ph. D., Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Information Systems and Technologies,
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine

Google is powerful collection of tools that offers not only convenience to work in cloud with documents, tables, presentations, video content and other apps. It can be used as a Jupyter Notebook or Visual Studio or other programming environment to solve data analysis tasks. This Google application is Colab (that is short name from Colaboratory). Economists and other specialists obtained possibility to research big datasets, reconstructing relations between variables, clustering objects, providing data visualization, fitting functions, studying tendencies, and evaluating the accuracy of the analysis results. The main advantage of Colab is unnecessary to upload or install special software on own computer. It is a cloud service for programming that is allowed not only to create datasets in given space, but also to connect databases from own Google disk or upload them from computer (Pic. 1). The next step is the analysis that is figured out in Colab notebook faster than in casual table processors. Moreover, to additional comfort Colab offers artificial intelligence tools as assistant support in programming processes.


```
[18] import pandas as pd
import numpy as np
import matplotlib.pyplot as plt
import seaborn as sns

[5] df = pd.read_excel('/content/Nitrogen_use_in_fertilizers.xlsx')

[6] print(df.columns)

Index(['Year', 'Nitrogen use per area of cropland, kg/ha',
      'Use per value of agricultural production, g/USD',
      'Use per value of agricultural production, kg/USD',
      'The cost of agricultural production according to nutrient in applied nitrogen fertilizers, USD/kg',
      'Cereal yield (kg per hectare)'],
      dtype='object')

[7] df.head()
```

Fig. 1. Colab notebook fragment with menu and some examples of code.

Due to the reasons mentioned the environment was chosen to investigate impact of different factors on crop production in Ukraine. Crop production and especially cereals growing is the most important part of national agriculture. While branches such as livestock, water bioresources and aquaculture have declined rate from year to year, crop production is determined with rising tendency. Besides this, thanks to cereals growing, Ukraine increased sales in global markets. This is one of the arguments why crop production attracts researchers' attention. The author of this abstract was no exception to this rule.

To reveal causes of the rise, the database was formed for analysis from different official statistical sources such as Data World Bank, FAOSTAT, State Statistics Service of Ukraine that covered period of 1992-2023 years. As one of the factors that can improve soil quality, keep crop resistance to diseases and therefore lead to the increase of yield, we choose the quantity of fertilizers by nutrients (in kilograms

applied per area of cropland) and studied how the production cost (in dollars USA per kilogram) can be changed due to its variation. So, as it is seen, coefficient of correlation is 0,88 that indicates the powerful impact of soil compose improvement on crop productivity (Fig. 2a). The nutrients included nitrogen N, phosphate P₂O₅ and potash K₂O. As it was revealed, fitted functions of tendencies to determine impact of nutrients on the cost of crop production are almost the same. Tendency may be presented typically by exponential function that falls to some degree and changes in small portions after that (Fig. 2b). Such behavior means that the reduction in production costs will not continue indefinitely. There are at least two reasons for this. The first is the cost of production, the critical value of which cannot be exceeded to ensure break-even conditions. The second reason is the negative consequences of using excessive amounts of fertilizers, which cannot be allowed. Both a lack of nutrients and their excess can cause crop diseases, and therefore economic loss for agriculture.

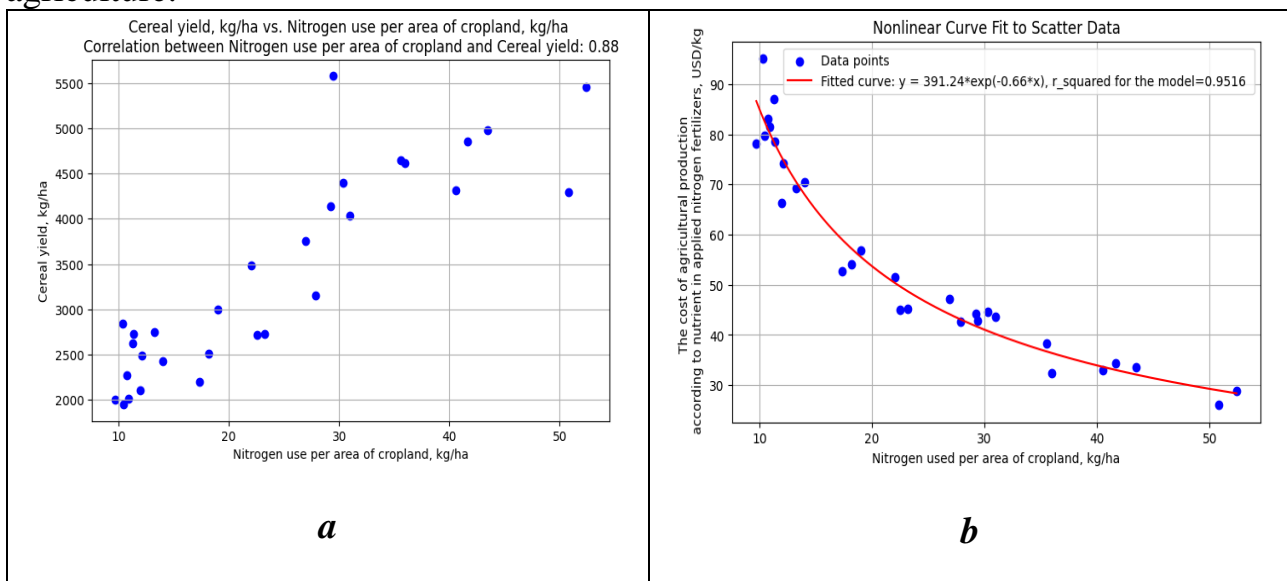

Fig. 2. Diagram of correlation between nitrogen use and cereal yield (a)*;
Fitted curve for the cost of agricultural production vs nitrogen used (b)*

*Calculated and reconstructed by author with Python in Google Colab

Crop productivity depends on not only of contributed fertilizers but also on nature conditions of culture growth such as temperature, precipitation volume and humidity level. Climate conditions, soil composition and other geographical peculiarities can distinguish between different countries. That is why the other features should be considered in the model. Besides, any model should be evaluated with parameters of accuracy and precision.

This abstract presents the only one side of the analysis that was provided in Python. The following question remains opened: “What about the effect of using specific fertilizers for growing of certain crops on areas allocated for them?”. It is supposed that such a study would help to formulate the conclusions more precisely or would allow us to disprove them.

References.

1. Fertilizers by Nutrient. FAOSTAT. URL: <https://www.fao.org/faostat/en/#data/RFN>
2. Agriculture, forestry, and fishing, value added (current US\$). Data World Bank. URL: <https://api.worldbank.org/v2/en/indicator/NV.AGR.TOTL.CD?downloadformat=excel>

GAMIFICATION OF PROFESSIONAL TRAINING AND EDUCATION IN ECONOMICS USING ONLINE QUIZZES

Natalia VASYLIEVA, D. Sc. (Economics), Professor,

Professor of the Department of Information Systems and Technologies,

Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine

Online questionnaires, surveys, tests, and quizzes have become integral parts of modern life, as they are actively used at work, for education and recreation. Questionnaires, surveys or short polls, tests, and quizzes have a number of common features that unite them as universal tools for obtaining valuable data from the individuals involved. In particular, all of them consist of formal questions or tasks, support audience interaction, are designed to analyze final results and facilitate decision-making.

To create engaging questionnaires, surveys, tests, and quizzes, it is expedient to follow certain principles, practically proven tips, and psychological approaches. They suggest that developers should provide clear, concise instructions; ensure readability and avoid confusing wording; encourage diversity and mix up questions and answers; offer plausible answer options; double-check them for errors and test before launching; provide feedback and ask for reviews.

The quiz is characterized by maximum gamification. Gamification is the application of game design elements and principles in non-game contexts to motivate and involve respondents. Accompanying elements of online gamification are experience points or progress bars, increasing levels marked by badges, and displayed leaderboards, scoreboards or ratings.

The quiz aims to test knowledge in an entertaining way, stimulate learning, which creates broad audience involvement and team building. The built-in motivation mechanisms and psychological appeal of quizzes draw on the desire to test oneself and increase self-esteem, curiosity and the pursuit of knowledge and development, competition, active social interaction, and the easy renewal of knowledge through gaming. Online quizzes are especially popular as they are flexible, accessible, convenient, transparent, automated, and visually appealing owing to multimedia integration.

Banks and financial institutions can create quizzes on the basics of investing, budget management, types of loans and deposits. This helps increase customers' financial awareness, which in turn can lead to more informed use of banking products. Quizzes about the benefits of a new loan, card, or investment product can capture the attention of potential customers and encourage them to learn more. Banks can also use quizzes for testing employees' knowledge of new regulatory requirements, customer service procedures, or internal rules.

Insurance companies can develop quizzes that explain different types of insurance (life, health, property, auto) and their benefits. This will help customers make informed choices. Some quizzes can be designed to assist customers who need to assess their own risks (for example, health or accident risks) and suggest

appropriate insurance products. Besides, quizzes can be used to train insurance agents on new insurance products, contract terms, and the claims settlement process.

Tax quizzes provide clarification of tax legislation (tax deductions, income declaration rules) for the public by tax authorities or consulting companies to reduce errors and improve tax discipline. Quizzes are effective in training accountants and tax consultants to test knowledge on changes in the tax code, new reporting forms, or international taxation standards. Quizzes can also be utilized to prepare for tax season to remind taxpayers of key filing and tax payment dates, as well as required documents.

There are numerous online quiz creation services, but most of them are commercial. Free options are available, but they are limited in terms of the number of participants, questions per quiz, number of quizzes conducted per month, and so on. The most acceptable platforms include Singapore's AhaSlides, created in 2019, and Norway's Kahoot!, created in 2013.

Quizzes from AhaSlides (<https://ahaslides.com/>) and Kahoot! (<https://kahoot.com/>) mainly rely on closed questions, where the respondent is asked to choose an answer from predefined options. Closed questions can be single choice or multiple choice. They also include binary (true/false) questions with two possible answers (yes/no, agree/disagree) and image-based questions.

AhaSlides and Kahoot! quizzes are interactive presentations. This communication format ensures that the audience actively contacts with the content and the presenter. Such dynamic dialogue improves information retention and fosters a more collaborative and memorable experience by making participants active contributors rather than passive viewers.

The free version of AhaSlides quizzes has a limit of 5 slides with up to 8 answer options. The maximum number of quiz participants is 50. If there are more than 5 questions, the number of participants is reduced to 3. AhaSlides paid plans cost between \$8 and \$16 per month. In the free version of the Kahoot! quiz, there is a limit of a maximum of 10 participants, for teachers of students under 12 years old – up to 40. The number of allowed answer options is 6. Prices for advanced versions of Kahoot! range from €4 to €25 per month.

Participants of an AhaSlides or Kahoot! quiz join it through a link or QR code. A QR code (Quick Response code) is a two-dimensional matrix barcode for encoding a large amount of information and providing quick access to it by scanning it using smartphones or special reading devices. QR codes were invented in Japan in 1994 by Denso Wave, a subsidiary of Toyota. The QR code is believed to be invented by Masahiro Hara. One of the key design innovations was the inclusion of three large square of finder patterns in the corners of the code, which let the scanner quickly and accurately determine the orientation of the code and read it, even if it is damaged (up to 30%) or located at an angle.

To sum up, quizzes are powerful digital tools of gamification applicable to learning specialists in finance and accounting. Their active implementation can quickly assess the proficiency of participants, contribute to knowledge update, and enhance professional skills, qualifications, and competences.

КІБЕРБЕЗПЕКА ЯК ОСНОВА ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Євген ЗДОРОВИЙ, викладач

кафедри інформаційних систем і технологій,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Масове впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, розвиток цифрових платформ, електронної комерції, фінансових технологій (FinTech), штучного інтелекту та хмарних сервісів створюють принципово нову архітектуру функціонування економічних систем. Кібербезпека в умовах стрімкого розвитку цифрових технологій стала однією з ключових передумов ефективної цифрової трансформації економіки. Сучасні економічні системи дедалі більше базуються на використанні інформаційно-комунікаційних технологій, цифрових платформ, хмарних сервісів, штучного інтелекту, великих даних та автоматизованих інформаційних систем. У таких умовах забезпечення захисту інформаційних ресурсів, цифрової інфраструктури та фінансових транзакцій перетворюється на стратегічне завдання як для держави, так і для бізнесу. Цифрова трансформація передбачає глибоку інтеграцію цифрових технологій у всі сфери економічної діяльності – банківський сектор, промисловість, аграрний сектор, торгівлю, державне управління та сферу послуг. Водночас із зростанням рівня цифровізації зростає і кількість кіберзагроз, що можуть завдати значної економічної шкоди, порушити функціонування критичної інфраструктури або призвести до витоку конфіденційної інформації. Саме тому кібербезпека виступає фундаментальною основою стабільності та надійності цифрової економіки.

Сучасна цифрова економіка функціонує на основі складних мережевих інфраструктур, які поєднують мільйони пристроїв, серверів, інформаційних систем і програмних платформ. У такому середовищі будь-які вразливості можуть бути використані зловмисниками для здійснення кібератак, фінансового шахрайства або дестабілізації роботи підприємств і державних установ. Одним із найбільш відомих прикладів масштабних кіберінцидентів є атака вірусу-шифрувальника NotPetya у 2017 році, яка стала однією з найруйнівніших кібератак у світі. Ця атака почалася з компрометації програмного забезпечення для бухгалтерського обліку М.Е.Дос, яке широко використовувалося українськими підприємствами. У результаті поширення шкідливого програмного коду було паралізовано роботу тисяч компаній, банків та державних органів. Серед постраждалих були такі міжнародні корпорації, як Maersk, Merck та FedEx, які зазнали збитків на сотні мільйонів доларів. Цей випадок наочно продемонстрував, що кібератаки можуть мати не лише локальний, а й глобальний економічний ефект, впливаючи на міжнародні логістичні системи, фінансові ринки та діяльність транснаціональних корпорацій.

У фінансовому секторі кібербезпека відіграє особливо важливу роль, оскільки банківські установи, платіжні системи та фінтех-компанії оперують значними обсягами конфіденційних даних та фінансових ресурсів. Наприклад,

у 2016 році було здійснено масштабну спробу кібератаки на Центральний банк Бангладеш через міжнародну систему міжбанківських платежів SWIFT. Хакери намагалися незаконно перевести близько одного мільярда доларів США з рахунків банку у Федеральному резервному банку Нью-Йорка. Хоча більшість транзакцій було заблоковано, зловмисникам вдалося вивести близько 81 мільйона доларів. Цей інцидент став серйозним сигналом для світової банківської системи щодо необхідності посилення кіберзахисту платіжної інфраструктури. У відповідь на цей виклик міжнародна мережа SWIFT впровадила програму Customer Security Programme, яка передбачає обов'язкові стандарти кібербезпеки для банків-учасників системи.

Цифрова трансформація державного управління також значною мірою залежить від ефективності систем кіберзахисту. В Україні одним із прикладів успішної цифровізації є розвиток державної екосистеми електронних послуг «Дія», яка дозволяє громадянам отримувати адміністративні послуги онлайн, використовувати цифрові документи та здійснювати різноманітні фінансові операції. Однак функціонування таких цифрових платформ потребує високого рівня захисту персональних даних і державних інформаційних ресурсів. Для цього застосовуються сучасні криптографічні алгоритми, системи багатофакторної аутентифікації, захищені дата-центри та постійний моніторинг кіберзагроз. Україна також активно розвиває систему кіберзахисту критичної інфраструктури через діяльність Національного координаційного центру кібербезпеки, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації та кіберпідрозділів Служби безпеки України.

Важливим елементом цифрової економіки є розвиток електронної комерції, яка значною мірою залежить від довіри користувачів до безпеки онлайн-платежів та захисту персональних даних. Глобальні компанії, такі як Amazon, Alibaba та PayPal, інвестують мільярди доларів у системи кібербезпеки, використовуючи штучний інтелект, машинне навчання та поведінкову аналітику для виявлення шахрайських операцій. Наприклад, платіжна система PayPal застосовує складні алгоритми аналізу транзакцій, які дозволяють у режимі реального часу визначати підозрілі операції на основі поведінкових моделей користувачів. Це дозволяє значно зменшити ризики фінансового шахрайства та підвищити рівень довіри до цифрових фінансових сервісів.

Не менш важливу роль кібербезпека відіграє у промисловому секторі, де впроваджуються концепції «Індустрія 4.0» та «розумні виробництва». Сучасні промислові підприємства активно використовують автоматизовані системи управління виробництвом, інтернет речей (IoT), роботизовані комплекси та цифрові платформи для управління логістикою та виробничими процесами. Однак підключення виробничих систем до мережі Інтернет створює нові вразливості для кіберзлочинців. Яскравим прикладом є кібератака на нафтову компанію Colonial Pipeline у США у 2021 році. У результаті атаки програмного забезпечення-вимагача було тимчасово зупинено роботу одного з найбільших трубопроводів, який забезпечує постачання пального на східному узбережжі США. Це призвело до дефіциту пального, зростання цін на бензин та значних

економічних втрат. Інцидент продемонстрував, що кібербезпека промислових систем безпосередньо впливає на енергетичну безпеку та стабільність економіки.

У банківській та фінтех-сфері також активно застосовуються сучасні технології кіберзахисту, включаючи біометричну аутентифікацію, блокчейн-технології та системи аналізу великих даних. Наприклад, український цифровий банк monobank використовує багаторівневу систему захисту клієнтських даних, що включає біометричну ідентифікацію, шифрування транзакцій та алгоритми виявлення шахрайських операцій. Завдяки використанню таких технологій банк може оперативнo реагувати на підозрілі транзакції та запобігати фінансовим злочинам. Аналогічні технології застосовуються у великих міжнародних банках, таких як JPMorgan Chase та HSBC, які створюють власні центри кібербезпеки та інвестують значні кошти у розвиток систем захисту цифрової інфраструктури.

Особливе значення кібербезпека має для розвитку цифрових фінансових екосистем, які об'єднують банки, фінтех-компанії, платіжні сервіси та цифрові платформи. У рамках концепції Open Banking банки відкривають свої API для сторонніх розробників, що дозволяє створювати нові фінансові продукти та сервіси. Однак така відкритість водночас підвищує ризики несанкціонованого доступу до фінансових даних. Саме тому у Європейському Союзі в рамках директиви PSD2 було запроваджено вимоги до сильної клієнтської аутентифікації (Strong Customer Authentication), які передбачають використання двох або більше факторів підтвердження особи користувача при здійсненні електронних платежів.

Важливим напрямом розвитку кібербезпеки у цифровій економіці є використання штучного інтелекту для виявлення та запобігання кіберзагрозам. Системи машинного навчання здатні аналізувати величезні масиви мережевого трафіку, виявляти аномальні поведінкові патерни та прогнозувати потенційні кіберінциденти. Наприклад, компанія Microsoft використовує глобальну систему аналізу кіберзагроз Microsoft Security Intelligence, яка щоденно аналізує трильйони сигналів із різних джерел для виявлення нових типів атак. Це дозволяє оперативнo оновлювати системи захисту та запобігати поширенню шкідливого програмного забезпечення.

Кібербезпека виступає фундаментальною складовою цифрової трансформації економіки, забезпечуючи надійність функціонування цифрової інфраструктури, захист фінансових операцій, безпеку персональних даних та стабільність роботи підприємств і державних установ. У сучасних умовах кібербезпека перестає бути виключно технічною проблемою і перетворюється на стратегічний фактор економічного розвитку, який впливає на конкурентоспроможність держав, інвестиційну привабливість економіки та рівень довіри до цифрових сервісів. Ефективна система кіберзахисту дозволяє мінімізувати ризики цифрової трансформації та створює передумови для сталого розвитку цифрової економіки в умовах глобальної технологічної конкуренції.

МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПОТОКІВ

Владислава КОЗЕНКОВА, к. е. н., доцент,

доцент кафедри інформаційних систем і технологій,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

У сучасних умовах глобальної цифровізації ефективність функціонування будь-якої складної системи, від корпоративних мереж до державних структур, значною мірою залежить від якості управління інформаційними потоками. Математичне моделювання цих процесів дозволяє не лише прогнозувати вузькі місця системи, але й мінімізувати втрати інформації при зростанні навантаження. Ключова проблема полягає у необхідності забезпечення балансу між швидкістю передачі даних та надійністю інформаційної системи, що потребує використання апарату математичного аналізу.

Інформаційний потік можна визначити як сукупність повідомлень, що передаються в часі та просторі від джерела до споживача. Його формалізація передбачає опис через такі параметри, як обсяг інформації, швидкість передачі, структура повідомлень та їх значущість для прийняття рішень.

Для аграрного сектору доцільно виділити чотири ключові метрики ефективності інформаційних потоків:

- актуальність (timeliness): наприклад, чи встигає інформація про появу шкідників дійти до агронома до моменту втрати врожаю?
- повнота (completeness): наприклад, чи достатньо даних (вологість, температура, фаза росту) для побудови моделі поливу?
- достовірність (reliability): наприклад, який відсоток помилок видають датчики в екстремальних польових умовах?
- економічність (cost-effectiveness): чи не перевищує вартість збору даних потенційний прибуток від їх використання?

Фундаментальною теоретичною основою формалізації інформаційних потоків є теорія інформації Клода Шеннона, яка дозволяє кількісно оцінити обсяг корисної інформації в системі. Класична модель комунікації включає джерело інформації, передавач, канал зв'язку, приймач і кінцеву мету передачі повідомлення.

Центральним поняттям цієї теорії є інформаційна ентропія, що характеризує рівень невизначеності системи:

$$H = - \sum_{i=1}^n p_i \log p_i$$

де p_i – ймовірність певного стану системи.

У контексті аграрного виробництва джерелом інформації може виступати стан ґрунту або рослин, передавачем – сенсорний датчик, каналом зв'язку – бездротова мережа передачі даних, а приймачем – базова станція або сервер.

Інформаційна ефективність повідомлення визначається як зменшення невизначеності після отримання даних:

$$I = H_{before} - H_{after}$$

Таким чином, інформація розглядається як кількісна міра зниження невизначеності при прийнятті управлінських рішень.

Важливим обмеженням інформаційних систем є пропускна здатність каналів зв'язку. Відповідно до теореми Шеннона-Гартлі, максимальна швидкість передачі даних у каналі з шумом визначається формулою:

$$C = B \log_2 \left(1 + \frac{S}{N} \right)$$

де C – пропускна здатність (біт/с),

B – ширина смуги (наприклад, частота датчика),

S/N – відношення сигналу до шуму.

У практиці агробізнесу значення S/N часто знижується через складні польові умови, перешкоди рельєфу або технічні обмеження сенсорних систем. Для підвищення надійності передачі даних застосовуються механізми надмірності та алгоритми фільтрації сигналів, зокрема фільтр Калмана, що дозволяє відокремити корисний сигнал від випадкових завад.

Порівняння традиційних та цифрових інформаційних потоків свідчить про суттєві переваги цифрових технологій. Використання IoT-систем та корпоративних інформаційних платформ забезпечує значне скорочення часу передачі інформації, зменшення впливу людського фактора та можливість масштабної аналітичної обробки даних.

Оцінка ефективності інформаційного обміну може бути здійснена за допомогою коефіцієнта ефективності інформаційного потоку:

$$K_{eff} = \frac{I_{useful}}{C_{total} \times T_{delay}}$$

де I_{useful} – обсяг корисної інформації (зменшення ентропії системи),

C_{total} – сукупні витрати на отримання та обробку даних,

T_{delay} – час затримки між подією та прийняттям рішення.

З економічної точки зору цінність інформації визначається її впливом на очікуваний фінансовий результат. Ефективність інформаційного потоку може бути інтерпретована як різниця між доходом, отриманим за умов повної поінформованості, та базовим доходом при дефіциті даних, за вирахуванням витрат на інформаційну систему.

Водночас існує оптимальний рівень цифровізації, після якого додаткове зростання обсягу даних не забезпечує пропорційного економічного ефекту. Це пов'язано з тим, що витрати на збір і обробку інформації можуть перевищувати вигоди від підвищення точності управлінських рішень.

Таким чином, формалізація інформаційних потоків на основі теорії Шеннона дозволяє кількісно оцінити ефективність передачі даних, оптимізувати структуру каналів зв'язку та визначити економічно обґрунтований рівень цифровізації агропідприємства. Використання таких підходів трансформує невизначеність виробничого середовища у прогнозований економічний результат.

АНАЛІЗ МАРКЕТИНГОВОГО РОЗВИТКУ АГРАРНО-ПРОМИСЛОВОЇ ГАЛУЗІ ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР У 2024-2025 МАРКЕТИНГОВОМУ РОЦІ

Ольга КОЛІСНИК, викладач кафедри інформаційних систем і технологій, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Аграрно-промислова галузь є домінуючою складовою української економіки та основою продовольчої безпеки багатьох країн. Головне місце у структурі аграрного виробництва займають олійні культури – соняшник, соя, ріпак (рис. 1). У 2025 році маркетинг цієї продукції формувався під впливом глобального попиту на рослинні олії, розвитку біопалива, кліматичних факторів та геополітичних змін.

У міжнародній торгівлі олійні культури відіграють важливу роль, адже використовуються не лише у харчовій промисловості, а й у виробництві кормів, біопалива та промислових матеріалів.

Світовий ринок олійних культур у 2025 році демонстрував тенденцію до зростання виробництва та торгівлі. Україна на ринку олійних культур залишається виробником соняшнику та соняшникової олії та є стратегічно важливими для України.

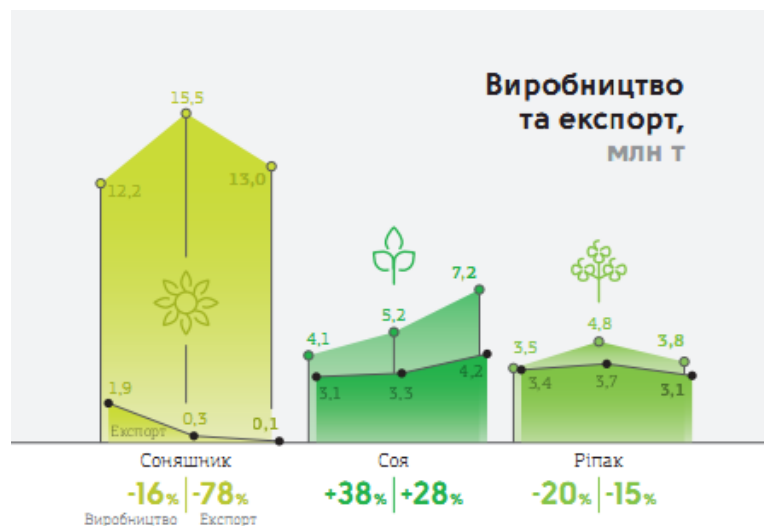

Рис. 1. Результати аграрного експорту з України в 2024/2025 МР в розрізі основних олійних культур [1].

Введення 10%-го експортного мита на сою та ріпак (з вересня 2025 р.) переорієнтувало ринок з вивезення сировини на її внутрішню переробку. Вартість мита закладається трейдерами в ціну закупівлі, внутрішні ціни на олійні стабілізувалися на рівні, що приблизно на 10% нижче експортного паритету, що дозволило завантажити потужності які раніше простоювали, попри зростання цін на соняшник і його дефіцит. З вересня 2025 р. переробка ріпаку досягла рекордних 250 тис. т, а експорт ріпакової олії зріс майже втричі. За прогнозами, у 2025/26 МР обсяги переробки ще зростуть, але все ще відставатимуть від експортних. Після початкового падіння ціни на ріпак і сою поступово відновлюються, оскільки краще запрацювала система підтвердження

походження, яка звільняє від експортного мита виробників, які експортують власну продукцію (рис. 2).

У сезоні 2024/25 МР переробка сої досягла пікового показника у 2,8 млн т. Цьому сприяли високий урожай та сприятлива ринкова кон'юнктура: через обмежену пропозицію соняшнику та високу вартість його закупівлі, маржинальність переробки сої вперше випередила показники інших олійних. Завдяки конкурентній ціні на шрот та олію, українська продукція посилила позиції на ринку ЄС.

У 2024/25 МР обсяги переробки ріпаку в Україні скоротилися майже вдвічі порівняно з попереднім сезоном і становили близько 0,6 млн т, це 15% від виробництва. Ключовими причинами стали менший урожай ріпаку та пріоритет експорту сировини: понад 83% насіння ($\approx 3,1$ млн т) було вивезено за кордон, що значно обмежило сировинну базу для внутрішньої переробки. У наступних сезонах частка ріпаку, що йде на переробку, повинна зрости [1].

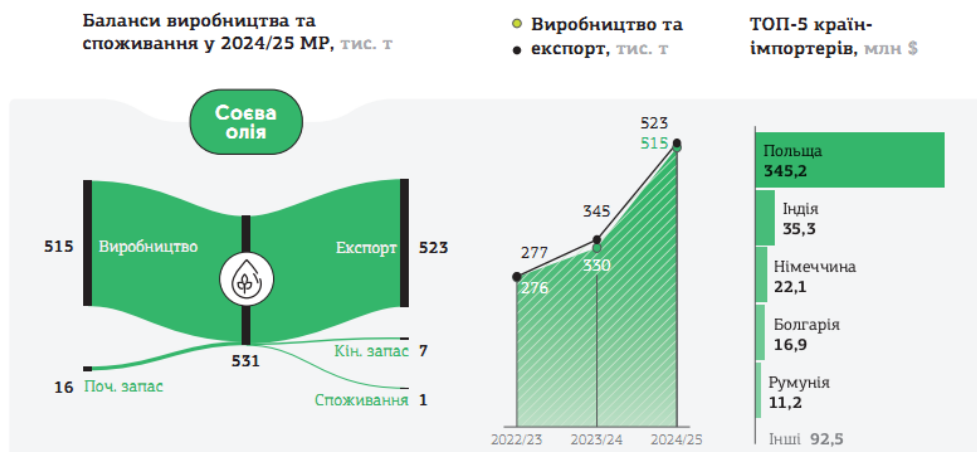

Рис. 2. Результати аграрного експорту з України в 2024/2025 МР в розрізі основної олійної культури (сої) [1].

Ще один фактор, який має довготерміновий вплив, в тому числі і на розвиток підприємств АПК України є кліматичні зміни, які прискорились під впливом активних бойових дій від початку 2022 року.

На думку Петра Ло, директора зі сталого розвитку та керівника відділу корпоративних відносин компанії Syngenta, що «у бізнесі можемо керувати лише тим, що можемо виміряти. Щодня бачимо фактичні результати багатьох ініціатив» [2]. Динаміку і аналіз вимірних результатів можемо спостерігати за допомогою напрацьованих методик у галузі інформаційних систем і технологій.

Список використаних джерел.

1. Видання 2025 року – Інфографічний довідник Агробізнес України. URL: <https://agribusinessinukraine.com/the-infographics-report-ukrainian-agribusiness-2025/>

2. Стало відомо, яким буде майбутнє сільського господарства у світі. URL: <https://agronews.ua/news/stalo-vidomo-yakym-bude-majbutnye-silskogo-gospodarstva-u-sviti/>

DATA MINING ПРИ РОЗБУДОВІ ПРОПОЗИЦІЙ НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ

Світлана МОРОЗ, к. е. н., доцент,

доцент кафедри інформаційних систем і технологій,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Використання Data Mining (інтелектуального аналізу даних) у сфері фінансових послуг сьогодні є не просто перевагою, а необхідністю. Величезні масиви транзакцій, демографічних даних та поведінкових патернів дозволяють банкам і страховим компаніям створювати пропозиції, що «влучають у ціль».

Data Mining допомагає розбудувати продукти на ринку фінансових послуг по наступним напрямкам:

1. Клієнтська сегментація та персоніфікація. Повністю маркетингові тенденції, що ґрунтуються на алгоритмах кластеризації, розподіляючи потенційних клієнтів на групи за явними ключовими і неявними критеріями. Зокрема, за рівнем доходу, стилем витрат, потребами CRM-менеджменту, видами послуг та їх життєвим циклом, на основі демографічних трендів тощо.

Записи дзвінків, чатів та електронних листів у службу підтримки, оброблені за допомогою NLP (Natural Language Processing), відкривають глибоке розуміння потреб, проблем і настроїв клієнтів – інформацію, яку неможливо отримати із звичайних транзакційних записів.

Як результат, передбачення наступного продукту, який знадобиться клієнту (наприклад, пропозиція іпотеки, якщо дані свідчать про зміну сімейного стану чи наявності накопичення на першій внесок).

Також широкі перспективи тут має динамічне ціноутворення через коригування відсоткових ставок або вартості страхування на основі індивідуального профілю ризику клієнта, наявності заставного майна тощо.

Страхові компанії активно впроваджують телематичні системи, що збирають дані про стиль водіння для формування персоналізованих полісів КАСКО.

2. Кредитний скоринг та оцінка ризиків. Data Mining дозволяє будувати значно точніші прогностичні моделі, ніж класичні методи. На основі аналізу неструктурованих даних, в тому числі відомостей із соціальних мереж, історії онлайн-покупок, поведінки на сайті для оцінки надійності позичальника.

Важливим чинником є також зниження частки NPL (непрацюючих кредитів) на основі використання різноманітних моделей класифікації, котрі допомагають виявити потенційних боржників (банкрутів) ще на етапі подання заявки.

Наприклад, платформи як Upstart (США) або Monobank (Україна) використовують машинне навчання для оцінки позичальників, які не мають кредитної історії, аналізуючи альтернативні індикатори платоспроможності.

3. Виявлення та запобігання шахрайству (Fraud Detection). Фінансовий ринок є одним із головних цілей для кіберзлочинців. Методи пошуку аномалій у реальному часі дозволяють миттєво блокувати підозрілі операції.

Зокрема, аналіз змін – при відхиленнях у звичайних транзакціях, система позначає такі дії як ризик, що потребує додаткового підтвердження чи блокування.

Також цікаві Анти-фрод комплекси для відстеження складних зв'язків між рахунками для виявлення схем відмивання грошей, в тому числі при зарубіжних переказах.

4. Прогнозування відтоку клієнтів (Churn Prediction), адже залучити нового клієнта коштує в декілька разів дорожче, ніж утримати старого. Data Mining допомагає визначити маркерні ознаки того, що клієнт збирається піти, наприклад, скорочення залишків на рахунках та автоматично сформувати спеціальну пропозицію (бонуси, знижений тариф), щоб зберегти лояльність клієнта. За даними McKinsey, скорочення відтоку на 5% може збільшити прибуток на 25-95%.

Отже, основні алгоритми, що застосовуються в Data Mining:

- Класифікація (Дерева рішень, SVM) для скорингу та схвалення кредитів.
- Кластеризація (K-means) – в маркетинговій сегментації.
- Асоціативні правила в крос-продажі (Cross-selling) – які продукти купують разом.
- Регресійний аналіз – прогнозування ринкових трендів та попиту на валюту.

Попри очевидні переваги, робота з Data Mining несе певні ризики.

По-перше, приватність і етичність використання даних потребує суворого дотримання стандарту GDPR (General Data Protection Regulation). Він вимагає від компаній законності, прозорості, мінімізації даних та забезпечення права користувачів на видалення чи доступ до їхньої інформації, адже клієнт має знати, як використовуються його дані.

По-друге, концентрація великих обсягів персональної інформації створює привабливу мішень для хакерів, тому потребує побудови надійної політики захисту даних.

По-третє, алгоритмічна упередженість, бо якщо модель навчання штучного інтелекту систем скорингу базується на некоректних даних, вона може дискримінувати певні групи населення за демографічною чи географічною ознакою.

По-четверте, реалізація Data Mining стратегії вимагає комплексної технологічної інфраструктури, що включають платформи збору та зберігання даних; засоби для потокової аналітики в реальному часі; ML/AI-фреймворки для побудови предиктивних моделей; централізовані платформи для уніфікації клієнтських профілів; API-шари та мікросервісну архітектуру для оперативної доставки персоналізованих пропозицій.

Отже, Data Mining перетворює різноструктуровані набори даних на стратегічний актив, що дозволяє фінансовим компаніям переходити на маркетингові клієнтоорієнтовані засади, на основі гіперперсоналізації, пропонуючи широкий спектр послуг з різними умовами.

ЦИФРОВІ ПЛАТФОРМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ІНТЕГРАЦІЇ ОБЛІКОВИХ ДАНИХ ДЛЯ ESG-ЗВІТНОСТІ

*Світлана НУЖНА, к. е. н., доцент, доцент кафедри
інформаційних систем і технологій,*

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Трансформація управління аграрним сектором на засадах сталого розвитку потребує впровадження ESG-звітності – системного формату нефінансової звітності, що відображає результативність діяльності підприємства за екологічними (Environmental), соціальними (Social) та управлінськими (Governance) критеріями. Головною технологічною проблемою на цьому шляху є висока фрагментація даних: показники виробничого циклу, ресурсних витрат та соціального впливу зазвичай акумулюються у несумісних між собою інформаційних аспектах. Це створює бар'єри для об'єктивного оцінювання стійкості бізнесу та потребує розробки інтегрованих цифрових рішень.

Цифрові платформи у цьому контексті розглядаються як багаторівневі системи, що забезпечують безшовну інтеграцію облікових даних із різномірних джерел — від датчиків точного землеробства та систем супутникового моніторингу до модулів фінансового обліку. Ключова роль таких платформ полягає у валідації та перетворенні первинної інформації за допомогою економетричного моделювання та методів оптимізації. Це дозволяє не лише констатувати досягнуті показники сталого розвитку, а й прогнозувати вплив управлінських рішень на екологічний та економічний профіль підприємства. Таким чином, використання цифрових платформ як інструменту інтеграції даних дозволяє автоматизувати процес підготовки ESG-звітності, мінімізуючи суб'єктивні помилки та забезпечуючи високу точність нефінансових метрик. Такий підхід трансформує інформаційне забезпечення агросфери, перетворюючи розрізнені масиви даних на структуровану базу для прийняття стратегічних рішень у межах концепції сталого розвитку.

Реалізація окреслених завдань потребує розробки комплексної архітектури інформаційної системи, яка була б здатна не лише збирати, а й методологічно опрацьовувати різномірні масиви облікових даних. Для розуміння процесів трансформації первинної інформації у достовірні нефінансові показники доцільно розглянути концептуальну схему функціонування цифрової платформи (рис. 1).

Представлена модель демонструє логічний взаємозв'язок між джерелами вхідних даних, аналітичним ядром системи, що базується на математичному апараті, та вихідними формами звітності, структурованими за основними компонентами ESG.

Основою екологічного блоку звітності є дані про використання природних ресурсів. Цифрова платформа інтегрує показники з датчиків IoT (витрата палива, мотогодини), систем точного землеробства (диференційоване внесення добрив) та супутникового моніторингу (індекси вегетації, стан ґрунтів).

Зокрема, застосування алгоритмів лінійного та динамічного програмування дозволяє мінімізувати використання мінеральних добрив і пально-мастильних матеріалів шляхом побудови оптимальних траєкторій руху техніки та точного розрахунку норм внесення речовин відповідно до потенціалу конкретної ділянки поля. Використання методів оптимізації на цьому етапі дозволяє системі не просто фіксувати витрати, а розраховувати відхилення від технологічних карт, ідентифікуючи приховані резерви зниження антропогенного навантаження.

Рис. 1. Концептуальна схема інтеграції облікових даних в архітектуру ESG-платформи.

Отримані масиви даних проходять етап статистичної обробки. За допомогою економетричних моделей встановлюється кореляція між обсягами внесених ресурсів та динамікою врожайності у розрізі окремих ділянок. Зокрема, застосування методів регресійного аналізу та перевірки статистичних гіпотез дозволяє виявити латентні чинники впливу на ефективність виробництва. Це забезпечує управлінську прозорість: платформа дозволяє аудиторам та інвесторам простежити походження кожної цифри у звіті. Економетричний інструментарій дає змогу виключити аномальні значення (викиди, спричинені збоями в роботі сенсорів або порушенням технологічного регламенту) та забезпечити високу достовірність нефінансових метрик, що є критичним для верифікації звітності зовнішніми стейкхолдерами.

Завершальний етап функціонування цифрової платформи полягає у

формуванні показників соціальної відповідальності шляхом інтеграції внутрішніх масивів даних із зовнішніми соціальними індикаторами. У межах цього процесу система автоматично консолідує інформацію з баз даних управління персоналом (HR-модулів) та фінансового обліку, що дає змогу оперативно розраховувати складні показники гендерного балансу, динаміку рівня оплати праці та обсяги інвестицій у професійне навчання персоналу. Важливою складовою соціального моніторингу стає використання даних із систем електронного допуску та цифрових журналів інструктажів, на основі яких платформа генерує звіти про коефіцієнти виробничого травматизму, забезпечуючи виконання обов'язкових вимог ESG-метрики щодо безпеки праці.

Паралельно з цим, через модулі електронного документообігу та фінансові реєстри, платформа акумулює дані про реалізацію благодійних проєктів, внесок у розвиток сільської інфраструктури та повноту сплати місцевих податків, що об'єктивно відображає рівень взаємодії підприємства з територіальними громадами. На основі цих оброблених масивів цифрова платформа автоматично трансформує накопичену інформацію у звіти за міжнародними шаблонами GRI або SASB. Це забезпечує повну відповідність «цифровій мові» вітчизняного агробізнесу очікуванням глобальних партнерів та інвесторів, перетворюючи розрізнений облік на структурований інструмент комунікації в межах концепції сталого розвитку.

Сьогодні українські агрохолдинги є лідерами в цифровізації, оскільки для виходу на європейські ринки капіталу їм критично важливо мати прозору ESG-звітність. Прикладом таких агрохолдінгів є:

- *Астарта-Київ*: компанія розробила власну ІТ-платформу AgriChain. Вона інтегрує управління земельним банком, виробництвом та моніторингом. Компанія активно використовує ці дані для щорічних ESG-звітів, що дозволяє їм отримувати "зелені" кредити від міжнародних банків (EBRD, IFC).

- *Kernel*: один із лідерів у використанні супутникового моніторингу та IoT. Їхня система цифрового управління посівами дозволяє точно відстежувати використання ресурсів, що безпосередньо стає базою для екологічного блоку їхньої звітності.

- *МХП (МНР)*: активно впроваджує цифрові рішення для моніторингу енергоефективності та соціального впливу, що дозволяє компанії відповідати вимогам європейських стандартів сталого розвитку.

Отже, впровадження цифрових платформ для формування ESG-звітності дозволяє аграрним підприємствам подолати технологічний розрив між первинним обліком та вимогами стейкхолдерів. Інтеграція методів оптимізації та економетричного аналізу в межах таких платформ забезпечує трансформацію «сирих» даних у стратегічну інформацію, що підвищує об'єктивність оцінювання сталого розвитку. Це не лише автоматизує підготовку звітності, а й створює передумови для залучення «зелених» інвестицій та підвищення конкурентоспроможності агробізнесу через цифрову прозорість.

ОНЛАЙН СЕРВІСИ ДЛЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Інна ШРАМКО, старший викладач

кафедри інформаційних систем і технологій,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Аграрний сектор України є однією з основних галузей національної економіки та забезпечує основну частку експорту країни. Впровадження сучасних цифрових технологій є важливим пунктом модернізації галузі та підвищення її конкурентоспроможності на світовому ринку. Онлайн-платформи дозволяють аграріям отримувати доступ до державної підтримки, аналітичних матеріалів, систем управління господарством, а також до інструментів для моніторингу виробничих процесів. Сьогодні в Україні функціонує низка національних і міжнародних сервісів, які значно розширюють можливості аграрних підприємств.

Однією з найважливіших українських цифрових платформ є Державний аграрний реєстр (ДАР). Це офіційна онлайн-система, створена Міністерством Міністерство економіки, докілья та сільського господарства України з метою спрощення взаємодії між державою та агровиробниками. За допомогою цієї платформи фермери можуть реєструвати свої господарства, подавати заявки на отримання грантів, субсидій, кредитів та інших видів державної підтримки. ДАР фактично виступає централізованою базою даних аграрних підприємств, що дозволяє державним органам більш ефективно реалізовувати програми підтримки сільського господарства. Крім того, інтеграція реєстру з іншими державними інформаційними системами забезпечує автоматичну перевірку даних про земельні ділянки та господарську діяльність аграріїв.

Значний внесок у формування інформаційного середовища аграрного сектору також роблять приватні онлайн-платформи. Однією з таких платформ є ProAgro Group, яка спеціалізується на ринковій аналітиці та дослідженнях аграрних ринків. Цей сервіс надає користувачам доступ до прогнозів цін на зернові культури, аналітичних оглядів міжнародної торгівлі, статистичних даних та новин агробізнесу. Інформація, яку надає ProAgro Group, дозволяє аграрним підприємствам приймати більш обґрунтовані управлінські рішення, планувати виробництво та прогнозувати економічні результати своєї діяльності. Крім того, платформа організовує галузеві конференції, форуми та навчальні заходи, що сприяють обміну досвідом між учасниками аграрного ринку.

Ще одним важливим інформаційним ресурсом є медіа-платформа Latifundist.com, яка спеціалізується на висвітленні подій у сфері агробізнесу. Завдяки широкій аудиторії платформа виконує роль комунікаційного майданчика для фермерів, аграрних підприємств, інвесторів та державних установ. Публікації Latifundist.com допомагають формувати розуміння сучасних тенденцій розвитку аграрного сектору та сприяють поширенню інформації про нові технології, інвестиційні можливості та бізнес-стратегії.

Окрім національних платформ, українські аграрії активно використовують міжнародні цифрові сервіси, які надають доступ до передових технологій управління фермерськими господарствами. Одним із таких сервісів є FAO e-agriculture - глобальна платформа, створена Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН. Вона спрямована на обмін знаннями та досвідом у сфері цифрового землеробства. Платформа об'єднує експертів, науковців, фермерів та представників урядових організацій з різних країн світу. Користувачі можуть отримувати доступ до досліджень, навчальних програм, вебінарів та практичних рекомендацій щодо впровадження цифрових технологій у сільському господарстві. Таким чином, FAO e-agriculture сприяє поширенню інновацій та підвищенню рівня цифрової грамотності аграріїв.

Серед технологічних сервісів, що використовуються у сучасному землеробстві, важливе місце займає система Climate FieldView, розроблена компанією Bayer. Цей онлайн-інструмент дозволяє здійснювати моніторинг полів, аналізувати врожайність та управляти агротехнологічними процесами. Платформа використовує супутникові знімки, дані з агротехнічних сенсорів та спеціальні алгоритми аналізу, що дозволяє створювати детальні карти полів і відстежувати продуктивність різних ділянок. Подібні функції виконує і система Cropio, яка також базується на використанні супутникових даних для дистанційного моніторингу полів. Цей сервіс дозволяє оцінювати стан посівів, аналізувати індекси вегетації рослин, відстежувати погодні умови та прогнозувати врожайність.

Загалом онлайн-сервіси відіграють важливу роль у розвитку сучасного аграрного сектору. Вони забезпечують доступ до фінансової підтримки, аналітичної інформації, освітніх ресурсів та інструментів управління виробництвом. Зокрема, такі платформи, як Державний аграрний реєстр, забезпечують аграріям можливість отримання грантів, субсидій та кредитів. Сервіси дистанційного моніторингу, зокрема Cropio та Climate FieldView, допомагають оптимізувати виробничі процеси та підвищити ефективність використання ресурсів. Освітні та аналітичні платформи, такі як FAO e-agriculture і ProAgro Group, сприяють поширенню знань і впровадженню інноваційних технологій у сільському господарстві. У свою чергу, інформаційні ресурси на зразок Latifundist.com підтримують розвиток маркетингу та торгівлі, забезпечуючи прозорість ринку та ефективну комунікацію між його учасниками.

Таким чином, розвиток онлайн-сервісів є важливим фактором модернізації аграрного сектору України. Цифрові платформи сприяють підвищенню ефективності виробництва, покращенню управління ресурсами та розширенню можливостей для розвитку аграрного бізнесу. У майбутньому роль цифрових технологій у сільському господарстві буде лише зростати, оскільки впровадження інновацій, використання великих даних та розвиток систем точного землеробства створюють нові можливості для підвищення продуктивності та сталого розвитку галузі.

ПРОФЕСІЙНЕ МОВЛЕННЯ ТА КОМУНІКАТИВНІ ПРАКТИКИ

FUNDAMENTAL MEANINGS, INTENTS AND VALUES IN PROFESSIONAL COMMUNICATION OF A SPECIALIST

Tetyana STASIUK, D. Sc. (Philology), Professor,

Head of Philology Department,

Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine

Professional communication is a form of joint activity, where language is a tool for achieving common professional goals. Fundamental meanings, content and values in professional communication are not just etiquette, universal human values and rules. This is a real operational communicative system that makes the cooperation of specialists creative, effective and constructive. In building communicative interaction, specialists need ethics, trust, reliability, professional competence, mutual respect, subjectivity, responsibility, constructiveness, effectiveness, confidentiality, etc.

Analysis of modern scientific publications shows that the fundamental meanings, content and values in the professional communication of a specialist were not the subject of a comprehensive study by scientists in Ukraine, but were considered by individual authors in a separate focus through the prism of semantic and psychological approaches. Fundamental meanings, content and values always accompany the basic needs of professional interaction, which usually has as its goal the achievement of results and obtaining benefits. In addition to producing good, it is important to achieve agreement and understanding, simplify misunderstandings, means of establishing trust, expressing kindness, support and respect for people, the ability to listen, think, comprehend, etc. These characteristics determine the further professional development of the individual and increase the quality of professional activity. The publications highlight the system of values that regulate and improve the interaction of specialists, create moral and ethical principles of professional communication. In our opinion, it is possible to deepen the analysis and consider such moral and value meanings of communication as: the desire for good and benefit for all participants in professional communication; gratitude, satisfaction, the ability to appreciate results and services; conscience, good faith, truthfulness in communication; ethics, morality, helping people; duty, obligation, responsibility to

colleagues and the team. The concepts of professional and group values are also updated. We insist on studying the following attitudes: orientation towards the success of activities, towards achieving results, using expertise, ensuring expertise, gaining experience, exchanging experience, developing joint experience, etc. Semantic components of professional communication are the characteristics of the meanings of words, terms, the semantics of messages, the content of the presentation, the content being discussed; characteristics of acts of communication in general, its purpose, expediency, functions. This refers to the informativeness of communication, pragmatism of messages, expertise of knowledge, cognitive load, generation of meaning in communication. From this perspective, we can talk about achieving understanding in a professional context, solving specific production tasks, objectivity, argumentation and demonstrativeness of the message, introducing professional meanings, creating professional values, influencing behavior and activity. Researchers emphasize the importance of the culture of interpersonal communication as a component of professional competence.

The relevant concepts are establishing a friendly atmosphere; establishing transparent, unambiguous, honest, sincere communication; communication with colleagues, partners and clients; requesting help and gratitude for the service; providing and receiving support, etc. Observation of professional communication also allows us to highlight active aspects of speech activity: using professional terminology, special vocabulary; ability and skills to speak professionally; professional etiquette and its verbal expressions; conversation, dialogue, debates, negotiations, reaching an agreement; public speeches, presentations, reports, webinars, etc. The variety of topics, a wide range of problems, the multifaceted nature of approaches to the phenomenon of professional communication in modern publications prove the multifaceted nature of the research subject. Interpreting communication as a process of data transmission is outdated now. Today the concept has acquired a number of connotations related to meanings, content, structure, values, means, methods, pragmatics, culture, ethics, psychology, etc. Communication is a value-oriented speech activity, filled with professional meanings, where the success of a specialist depends on the ability to integrate his own moral attitudes with professional standards of activity and ethical norms of the community.

AUTHENTIC MATERIALS IN TEACHING AND LEARNING ENGLISH

*Olena KAZAKEVYCH, Ph. D., Associate Professor,
Associate Professor of Philology Department,
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine*

Using authentic materials is one of the mainstays of an imaginative and motivating higher level course. Imagine a lesson where students don't just do exercises from a textbook, but try to decipher announcements at the airport and discuss a cooking video on YouTube. At that moment, language ceases to be abstract and begins to function as it does in real life. Authentic materials help enliven students' speech and make lessons more practical. Train tickets, social media posts, podcasts, video recipes, and advertisements are all resources created for real-life use by native speakers. They immerse students in context and increase motivation.

The difference between educational and authentic materials.

Educational materials and resources are specially designed for language learning. This means that they:

- are adapted to the level of the students;
- contain key language structures;
- often use imaginary situations;
- help to achieve specific learning objectives;
- mainly use formal or neutral vocabulary.

Examples: textbooks, workbooks, grammar reference books, flashcards, worksheets.

Authentic materials are created for native speakers and are used in real-life situations. As Jeremy Harret says "Authentic material is a language where no concessions made to foreign speakers. It is normal, natural language used by native or competent speakers of a language".

In turn, they:

- reflect natural language use;
- are created to meet the diverse needs of native speakers;
- contain unfiltered content;
- provide real context, without adaptation to the level;
- may contain slang, idioms, and cultural jokes.

When people first think of authentic materials they usually assume that we are talking about newspaper and magazine articles. However, the term can also encompass such things as songs, web pages, radio & TV broadcasts, films, leaflets, flyers, posters, indeed anything written in the target language and used unedited in the classroom.

The materials used, will of course, depend on *the following factors:*

- topic;
- target language area;
- skills;
- students' needs and interests.

It's no good trying to get your students fascinated by a text on the latest art movie if they are all fans of action films.

Authentic text, written or recorded, is likely to be too hard, even, in some cases, for advanced students. The trick, regardless of the text used, is not to edit and grade the text, but to grade the task according to your students' abilities. This is for three reasons: most importantly, it reflects the kind of situation your students may face in an English-speaking environment, it saves you time and energy and lastly it encourages and motivates your students when they can encounter a real text. The same text could be used in a variety of different ways. Let us take a tourist information leaflet. This kind of authentic material has the added advantage that it can be easily and swiftly ordered for free and in multiple copies from tourist boards and agencies.

With a little pre-teaching a low-level class can use the leaflet to find out key information: "*What is the telephone number for...?*" or "*When is...?*" and so on. At higher levels the same text could be used together with similar or related texts to form part of a research project (in this case, web sites, posters and similar leaflets spring to mind).

Naturally certain texts will lend themselves more easily to certain levels. At lower levels some possibilities include leaflets, timetables, menus, short headline type reports, audio and video advertising, or short news broadcasts. The task should be simple and relatively undemanding, and it is important to pre-teach key vocabulary so as to prevent panic.

At more intermediate levels this list could be expanded to include longer articles, four or five-minute TV or radio news reports, a higher quantity of shorter items, or even whole TV programmes. Again pre-teaching is important, although your students should be able to deal with unknown vocabulary to some extent.

At higher levels it's a case of anything goes. At an advanced level student should have some tactics for dealing with new vocabulary without panicking, but it's still useful to have a few quick definitions to hand for some of the trickier stuff.

As can be seen, a key skill here is dealing with unknown language, in particular vocabulary. It is hard to cover this topic here, as there are several methods, although one which seems immediately appropriate is the skill of ignoring it, if they can complete the task without it. Especially with lower levels, it needs to be emphasised that students do not have to understand everything. Students don't often believe you until you go through a few tasks with them. Teaching them this skill, and developing their confidence at coping with the unknown is an important element in their development as independent learners.

As can be seen, using authentic materials is a relatively easy and convenient way of improving not only your students' general skills, but also their confidence in a real situation. This is only a brief introduction to the ideas involved, but some of these ideas could easily be expanded to form part of a motivating and effective course. Implement ads, short videos, stories, reels, TikToks to show a real-life situations and context. Now is a new era of life which requires new approaches, too. If the students spot a certain collocation in their favourite film or will hear that from a lovely blogger, they will be much eager to learn more.

CURRENT INTERNATIONAL INITIATIVES TO PROMOTE EQUAL OPPORTUNITIES

*Kateryna PANTILEIENKO, Lecturer of Philology Department,
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine*

It is worth recalling that the Biarritz Partnership is an international initiative that promotes equal rights and opportunities for all men and women. It was founded under the chairmanship of French President of France, Emmanuel Macron, by the leaders of the G7 countries at a summit in Biarritz, France, on 25 August 2019 [1].

According to the initiative, the partnership aims to consolidate the efforts of the international community and strengthen accountability in order to achieve equality between women and men. Ukraine's accession to this initiative is an important step in understanding, both at the legislative level and in society, the importance of introducing equal opportunities for men and women, as well as raising the younger generation free from stereotypes about gender.

As a result, on 16 December 2020, the Cabinet of Ministers of Ukraine issued Resolution No. 1578-r "On Approval of the Action Plan for the Implementation of the Commitments of the Government of Ukraine Undertaken within the Framework of the International Initiative 'Biarritz Partnership' for the promotion of gender equality," a plan of measures was approved to implement the commitments undertaken as part of the international initiative 'Biarritz Partnership' [1].

One of the areas of the plan is the reform of legislation in the field of social leave related to the birth of a child and caring for it. This area aims to develop and amend labour and family legislation to ensure equal rights and opportunities for women and men to take social leave related to the birth and care of a child, as well as to provide communication and information support for these changes [1].

Despite the global COVID-19 pandemic, in order to implement the aforementioned plan, the Verkhovna Rada of Ukraine adopted the Law of Ukraine "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on ensuring equal opportunities for mothers and fathers in caring for children" (Document 1401-IX of 15.04.2021), according to which a number of changes were made to regulatory and legal acts, where fathers, like mothers, are given equal social opportunities in caring for children [2].

For example, Article 19-1 has been added to the Law of Ukraine 'On Leave,' according to which the right to receive a one-time paid leave upon the birth of a child for up to 14 calendar days upon the birth of a child, even if he is not married to the child's mother, provided that they live together, share a common household, and have mutual rights and obligations [2].

These changes are only the beginning of the path to equality between men and women in the right to participate in childcare on an equal basis. The Russian Federation's military aggression against Ukraine has only exacerbated existing problems and created new challenges for various groups of women and men, including displacement, loss of income and risk of poverty, violence, including sexual violence related to conflict in temporarily occupied territories, and risks of human trafficking [3]. However, contrary to the above, continuing to follow the

course adopted by Ukraine as a member of the Biarritz Partnership, the Cabinet of Ministers of Ukraine adopted Order No. 752-r of 12 August 2022 "On the approval of the State Strategy for Equal Rights and Opportunities for Women and Men for the period up to 2030 and the approval of the operational plan for its implementation for 2022-2024". The purpose of this Order is to create a general plan for preserving the achievements of state policy in the field of ensuring equal rights and opportunities for women and men and to create a specific algorithm for the further integration of a gender approach into all strategies, development programmes, and the application of a gender-oriented approach in the budget process. This will ensure equal participation and consideration of the needs and interests of women and men belonging to different population groups in the processes of restoration and development of the state, which is currently defending its independence and territorial integrity [3].

However, despite seeing positive changes in Ukraine's current legislation regarding compliance with the concepts set out in the international initiative 'Biarritz Partnership', there remain certain problematic areas in which no significant progress has been made, particularly with regard to ensuring equal rights and opportunities for women and men during military service in the Armed Forces and other military formations. However, no one emphasises that in the period 2020-2021, the number of female military personnel increased by only 2,815, or only 1.35 per cent of the total number of personnel in the Armed Forces of Ukraine. According to the Armed Forces of Ukraine, in 2021, for the first time in the history of the Armed Forces awarded the military rank of brigadier general of the medical service to a female military officer - the commander of the Medical Forces of the Armed Forces . However, this is rather an exception to the rule, as no female officer has yet acquired such military ranks based on specialised military education.

Therefore, based on the above, it can be concluded that Ukraine has confidently set a course for the implementation of the provisions provided for by the international initiative 'Biarritz Partnership'. However, there are certain issues that are still being ignored or implemented only on paper, which runs counter to the basic concepts provided for by the international initiative 'Biarritz Partnership'.

References.

1. Pro zatverdzhennia planu zakhodiv z realizatsii zobov'iazan Uriadu Ukrainy, vziatykh v ramkakh mizhnarodnoi initsiatyvy «Partnerstvo Biarrits» z utverdzhennia hendernoї rivnosti: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy № 1578-r. vid 16.12.2020 r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1578-2020-p#Text>

2. Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zabezpechennia rivnykh mozhlyvostei materi ta batka u dohliadi za dytynoiu: Zakon Ukrainy №1401-IX. vid 15.04.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1401-20#n36>

3. Pro skhvalennia Derzhavnoi stratehii zabezpechennia rivnykh prav ta mozhlyvostei zhinok i cholovikiv na period do 2030 roku ta zatverdzhennia operatsiinoho planu z yii realizatsii na 2022-2024 roky: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy № 752-r. vid 12.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/752-2022-p#Text>

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО ДІЛОВОГО МОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ АГРАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ОСВІТИ

*Олена НАЗАРЕНКО, к. філол. н., доцент, доцент кафедри філології,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

На сучасному етапі розвитку вищих навчальних закладів аграрного спрямування проблема формування професійно орієнтованого ділового мовлення здобувачів освіти набуває особливої актуальності. Діджиталізація освітнього процесу, зростання обсягу як паперової так і електронної документації, активне послуговування цифровими комунікаціями в професійній діяльності аграріїв пояснюють потребу у високому рівні володіння діловою українською мовою (за професійним спрямуванням).

У процесі викладання мовної дисципліни для здобувачів освіти ДДАЕУ можна зазначити, що студенти, маючи загалом середній рівень підготовки з української мови, зазнають труднощів під час створення ділових текстів професійного спрямування. Найчастіше це виявляється у написанні симуляційних звітів з виробничої практики, пояснювальних записок, де можна простежити поєднання термінології з фаху з розмовними або стилістично невправними елементами. Так, замість нормативних словосполучень «здійснено агротехнічні заходи», «проведено облік урожайності» здобувачі використовують конструкції узагальненого характеру, наприклад, «виконано багато робіт», що не відповідає вимогам ділового мовлення.

Професійно орієнтоване ділове мовлення здобувачів вищої освіти аграрних спеціальностей доцільно розглядати як одну із складових їхньої фахової компетентності, що поєднує в собі знання норм сучасної української літературної мови, її стильових різновидів і здатність доречно і правильно використовувати фахову термінологію в типових професійних ситуаціях. Особливе значення має формування навичок точного та логічного викладу думки, дотримання мовних норм, адже неточність у діловому спілкуванні може призводити до спотворення змісту інформації і відповідно до непорозумінь.

Аграрна термінологія як важливий компонент професійного мовлення характеризується динамічністю та міждисциплінарним характером. У роботах здобувачів часто фіксуються лексичні помилки («підвищити урожай» замість «підвищити врожайність», «ядовита речовина» замість «отруйна речовина», «посівна площа» замість «посівна площ», «насіння соняшника» замість «насіння соняшнику»), кальковані конструкції або неточне вживання термінів. Це свідчить про необхідність якісної мовної підготовки, спрямованої на усвідомлене залучення професійної лексики та її правильне використання в ділових паперах.

У час активного запровадження цифровізації освіти, зокрема активного проведення занять у вигляді онлайн-конференцій під час дистанційного

навчання, зростає роль практикоорієнтованих завдань, які пов'язані із роботою з електронними діловими документами. Показовими є завдання зі створення ділових паперів, редагування фрагментів документації, аналізу деяких зразків офіційних текстів професійного спрямування. Такі види роботи сприяють формуванню в здобувачів умінь адаптувати мовні засоби до конкретної виробничої ситуації.

Заслуговує на увагу проблема формування в студентів усвідомленого ставлення до культури мови в умовах активного використання цифрових інструментів. Практика засвідчує, що здобувачі освіти дедалі частіше використовують електронні шаблони, автоматизовані засоби редагування текстів та цифрові ресурси для підготовки як навчальних так і професійно орієнтованих матеріалів. З одного боку, це сприяє підвищенню оперативності та зручності роботи з текстами, з іншого – актуалізує потребу у формуванні навичок критичного мислення.

У процесі навчання було виявлено, що здобувачі не завжди розуміють стилістичні відмінності між навчальним, науковим і офіційно-діловим стилями. Зокрема, під час підготовки деяких завдань в електронному вигляді або презентацій спостерігається тенденція до спрощення синтаксичних конструкцій, активного використання узагальнень і кліше, що знижує інформативність і професійну цінність тексту. Це спонукає до системної роботи викладача над формуванням мовно-стилістичної культури майбутніх аграріїв.

Можна вважати ефективною роботою із залучення студентів до порівняльного аналізу різних типів текстів: фахових статей, ділових паперів, навчальних матеріалів. Наприклад, зіставлення фрагмента наукового опису технологічного процесу з відповідним діловим документом дозволяє чітко окреслити вимоги до лексичного добору, синтаксичної організації та рівня узагальненості викладу. Такий підхід краще сприяє засвоєнню функціональних можливостей української мови в професійному середовищі.

Важливим аспектом формування професійно орієнтованого ділового мовлення є також розвиток навичок усної професійної комунікації. У процесі навчання доцільно моделювати типові виробничі ситуації, зокрема короткі доповіді про результати виробничої практики, обговорення проєктів. Такі види діяльності дозволяють сформуванню мовну компетенцію та вміння адаптувати мовлення до конкретного професійного середовища.

Таким чином, формування професійно орієнтованого ділового мовлення здобувачів освіти аграрних спеціальностей потребує комплексного підходу, що поєднує роботу з писемними й усними формами мовлення, традиційними й цифровими освітніми інструментами. Саме такий підхід може забезпечити мовну підготовку фахівців і стати передумовою їхньої успішної професійної реалізації.

ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКИХ НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Олена РЕЗУНОВА, к. пед. н., доцент, доцент кафедри філології, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

У сучасному освітньому просторі формування іншомовної компетентності здобувачів освіти розглядається як стратегічний пріоритет, що відповідає вимогам глобалізованого інформаційного суспільства та європейським стандартам якості освіти. Відповідно до рекомендацій Council of Europe та положень European Commission, володіння іноземною мовою передбачає розвиток комплексу взаємопов'язаних компетентностей, серед яких провідне місце посідає читацька (reading competence) як основа рецептивної мовленнєвої діяльності.

Читання іноземною мовою виступає не лише засобом отримання інформації, а й інструментом розвитку критичного мислення, міжкультурної компетентності, академічної мобільності та здатності до безперервного навчання. У контексті реалізації положень Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти (CEFR) читання розглядається як системна діяльність, що інтегрує лексичні, граматичні, прагматичні та соціокультурні знання.

Читацькі навички у структурі іншомовної компетентності можна визначити як здатність ефективно сприймати, інтерпретувати та критично осмислювати письмові тексти різних жанрів з урахуванням комунікативної мети.

У межах компетентнісного підходу читання розглядається як інтегративний процес, що включає:

- техніку читання (швидкість, правильність, інтонаційне оформлення);
- розуміння змісту (глобальне, детальне, вибіркоче);
- інтерпретацію та оцінювання інформації;
- здатність використовувати отримані знання в подальшій комунікації.

Сучасні дослідження доводять, що ефективність формування читацьких навичок значною мірою залежить від розвитку метакогнітивних стратегій, тобто здатності здобувача планувати процес читання, контролювати розуміння та здійснювати самокорекцію.

У процесі формування іншомовної компетентності доцільно розрізняти такі види читання:

- ознайомлювальне (skimming) – швидке читання з метою загального розуміння змісту.
- вибіркоче (scanning) – пошук конкретної інформації.
- вивчаюче (intensive reading) – глибоке опрацювання тексту.
- переглядове (extensive reading) – читання великих обсягів тексту для розвитку мовної інтуїції.

Кожен тип читання потребує відповідних методичних прийомів та завдань. Недооцінка різноманітності читацьких стратегій призводить до формалізації навчального процесу та зниження мотивації здобувачів.

Особливого значення набуває робота з автентичними текстами (науковими статтями, професійними матеріалами, медіатекстами), що сприяє формуванню академічної грамотності та професійно орієнтованої іншомовної компетентності.

Слід відмітити, що цифровізація освіти трансформує традиційні підходи до читання. Електронні ресурси, інтерактивні платформи, адаптивні тексти розширюють можливості індивідуалізації навчання. Водночас цифрове читання потребує розвитку нових навичок, а саме: навігації гіпертекстом; критичного відбору інформації; оцінювання достовірності джерел; управління інформаційним навантаженням.

Використання цифрових інструментів (онлайн-словників, корпусів мови, інтерактивних вправ) сприяє підвищенню автономії здобувачів та формуванню навичок самостійної роботи.

Серед основних труднощів формування читацьких навичок здобувачів можна виокремити: недостатній словниковий запас; низький рівень мотивації; орієнтацію виключно на переклад; обмежене використання стратегій читання.

З метою подолання зазначених труднощів викладачам слід:

- системно формувати лексичну компетентність, забезпечуючи контекстуальне засвоєння нової лексики, роботу з колокаціями, термінами професійного спрямування та регулярне повторення мовного матеріалу;

- розвивати мотиваційний компонент навчання, добираючи автентичні тексти відповідно до спеціальності здобувачів, інтегруючи міждисциплінарні матеріали, впроваджуючи проєктні та дослідницькі завдання на основі прочитаного;

- переорієнтовувати здобувачів із перекладної моделі читання на комунікативну, формуючи навички глобального (skimming) та вибіркового (scanning) розуміння, обмежуючи використання словника на початкових етапах роботи з текстом;

- цілеспрямовано навчати стратегій читання, зокрема прогнозування змісту, визначення ключових ідей, структурування інформації, формулювання запитань до тексту, узагальнення та рефлексії;

- використовувати цифрові ресурси та інтерактивні платформи, які сприяють індивідуалізації навчання, розвитку автономності та формуванню навичок критичного опрацювання інформації;

Таким чином, формування читацьких навичок є необхідною складовою іншомовної компетентності, оскільки саме читання забезпечує доступ до автентичної інформації, сприяє розвитку мовної інтуїції та підтримує академічну мобільність здобувачів.

Формування читацьких навичок повинно розглядатися не як допоміжний елемент, а як стратегічний компонент іншомовної освіти, що забезпечує якісну підготовку конкурентоспроможного фахівця в умовах глобального освітнього простору.

КОМУНІКАТИВНИЙ САДИЗМ ЯК ОСОБЛИВИЙ ВИЯВ ДЕСТРУКТИВНОЇ ПОВЕДІНКИ

*Людмила СЕМАК, к. філол. н., доцент, доцент кафедри філології,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

Поява сучасних державних, правоохоронних та кримінально-правових інституцій зменшила потребу людини відповідати за себе, за захист власного здоров'я і життя, членів своєї родини та інших людей від загроз і небезпек, що можуть створити інші члени суспільства. Проте трапляються випадки, коли індивідуумам доводиться допомагати собі самим протистояти різним видам агресії, особливо тоді, коли кваліфікувати вчинок і деструктивну поведінку особи як суспільно небезпечне каране діяння ще неможна, але дії особи вже створюють загрозу іншим, заподіюють істотну шкоду та можуть в майбутньому спровокувати тяжкі наслідки, наприклад, доведення людини до самогубства, що стає результатом такого жорстокого поводження, шантажу, примусу до протиправних дій або систематичного приниження її людської гідності, та за ч. 1 ст. 120 Кримінального кодексу України визнано кримінально караним діянням.

До такого виду агресії слід уналежнити комунікативну агресію та особливо жорстокий її вияв – комунікативний садизм. Питання комунікативної агресії аналізували дослідники різних наукових царин: філософії, психології, лінгвістики, етики, юриспруденції, медичної психології тощо. У руслі психолінгвістики комунікативну агресію і комунікативний садизм вивчають такі науковці, як Ю. Антонян, Л. Білоконенко, О. Гридасова, А. Сіренька, Л. Ставицька, К. Тараненко та ін. Комунікативний садизм є проявом психологічного й емоційно-морального насилля. Л. Ставицька визначає комунікативний садизм як «вияв психологічного насильництва над іншою людиною, головним завданням якого є образа задля зниження соціального статусу опонента і ствердження своєї переваги» [2, с. 24]. На думку Л. Білоконенко, виявами комунікативного садизму варто вважати «мовленнєві акти, що є заміниками тактики фізичного насильства, які викликають в опонента образу, зачіпають його самолюбство, гідність і честь» [1, с. 121]. К. Тараненко принагідно зауважує, що основною метою комунікативного садиста є «викликати в опонента страх і біль, тобто ті афекти, які є надзвичайно руйнівними для особистості та блокують її здатність до самостійних проявів волі» [3, с. 213]. Не прокоментованим залишається питання визначення комунікативного садизму як свідомого вибору деструктивного поводження з іншою особою та встановлення механізмів протидії такому ментальному насиллю.

Мета цієї розвідки – описати поняття комунікативного садизму як особливого вияву деструктивної поведінки.

Комунікативний садизм – це пошук вербальних і невербальних засобів втілення пристрасті до жорстокості і отримання насолоди від заподіяння емоційного страждання іншим під час комунікативного акту. Комунікативний садизм відбувається також тоді, коли людина використовує слова, щоб отримати

владу та контроль над кимось. Він може траплятися в різних стосунках: між близькими партнерами, батьками та дітьми, друзями, однолітками, колегами, керівником і підлеглим, учителем і здобувачем освіти та ін.

Нерідко учасники комунікативного акту можуть замінювати поняття садизму словесною суперечкою. Варто відрізнити звичайну суперечку від вербального насилля. Різниця між суперечкою та насильством під час комунікації полягає в тому, що комунікативний садизм – це використання мови і її засобів для контролю, залякування або заподіяння шкоди комусь, тоді як суперечка – це незгода або розбіжність у поглядах, що виражається з повагою, проте може також викликати сильні емоції і почуття. Звичайні суперечки і непорозуміння не мають на меті завдати шкоди чи принизити іншу людину. Попри те, що не завжди можливо вирішити розбіжності в переконаннях, треба створювати безпечне середовище, щоб оцінити думку іншої людини, навіть якщо ви з нею не згодні. Наведемо кілька порад, що їх надають психолінгвісти та які здатні мінімізувати ризики прояву комунікативного насилля або навпаки розпізнати його, щоб протидіяти деструктивному впливу: зосередьтеся на обговорюваному питанні, а не на особистих нападках; дозвольте висловити свою думку іншим сторонам суперечки; використовуйте шанобливу мову; уживайте мовні засоби гледінгу (компліменти і позитивні оцінки, слова підтримки і компромісу, підбадьорення, щирої вдячності, позитивно забарвлену лексику); не висловлюйте прямих і прихованих погроз чи маніпуляцій; поважайте особисті кордони; завершіть у такий спосіб, щоб обидві сторони відчували себе почутими, навіть якщо вони не погоджуються; намагайтеся активно слухати іншу людину та намагатися зрозуміти її погляди або іноді «погоджуйтесь, не погоджуючись».

Словесна суперечка – це okazіональна мимовільна коротка взаємодія і висловлення протилежних думок, тоді як комунікативний садизм – це тривала модель деструктивної поведінки, що може знизити чиюсь самооцінку через постійну критику та приниження або навпаки лицемірне вихваляння, коли жертва чітко усвідомлює справжню цінність її дій / бездіяльності і відчуває дисонанс за несправедливу похвалу. Комунікативний садизм може також виникати тоді, коли особа систематично ініціює суперечки, щоб принизити, завдати шкоди, контролювати або домінувати над іншою людиною.

До найпоширеніших і найтипівіших ознак комунікативного садизму вналежнюють: крик (постійний та повторюваний крик або висловлювання агресивним підвищеним тоном); критику (неконструктивні зауваження, безпідставні звинувачення, що обрамлені в поради, але навмисно образливі); лайку й образи (приниження когось образливими словами, лайкою, жаргонізмами, арготизмами); вимоги або накази (уживання дієслів у формі наказового способу другої і третьої особи в однині і множині; однозначні формулювання розпорядження без вибору); погрози або шантаж (відкрите висловлення або натяки на неприємні наслідки в майбутньому, якщо адресат не виконає / виконає певну дію); газлайтинг (емоційний тиск, схиляння до сумнівів у власній розсудливості або сприйнятті, що провокує невпевненість у собі); маніпулювання (психологічний вербальний вплив з метою змусити жертву діяти

в інтересах маніпулятора); поблажливі або зверхні зауваження (говорити зверхньо про когось або натякати на те, що він гірший або менш здібний у певному сенсі; звинувачення (переконувати в тому, що людина сама винна і «спричинила» суперечку); висміювання (жарти на адресу людини, що викликають у неї збентеження); видавання образу за жарт (присоромлення, образа, лайка або приниження; образа (образливі і принизливі висловлювання про людину, її переконання, уподобання); мовчання (ігнорування або відмова від розмови з людиною).

Комунікативне насильство нерідко називають також мовою ворожнечі. Воно може бути втілене в різних формах: словах, відео, мемах чи зображеннях, що публікують у соціальних мережах, або ж може бути в повідомленні, яке містить знущання, погрозу, пропаганду або підбурювання до приниження, ненависті чи наклеп на особу, переслідування, образи, негативні стереотипи, образливі висловлювання на підставі щодо кольору шкіри, національного чи етнічного походження, віку, інвалідності, мови, релігії чи переконань, статі, гендерної ідентичності, сексуальної орієнтації та інших особистісних характеристик чи соціального статусу.

Наслідками комунікативного садизму після спілкування варто вважати: тривогу, депресію, стрес, відчуття страху, невпевненості в собі, низьку самооцінку, відчуття нікчемності, соціальне усамітнення тощо.

Поборооти наслідки комунікативного садизму буває вкрай тяжко, оскільки ситуації та обставини у різних індивідуумів різні. Психолінгвісти надають такі поради, що їх можна використати для відновлення контролю над ситуацією і подолання негативних емоцій: 1) визнайте поведінку як насильство та те, що ці дії є образливими і що це не ваша вина; 2) висловлюйтеся та встановлюйте межі (якщо можливо, дайте іншій людині зрозуміти, що її поведінка неприйнятна, і поясніть їй, що ви будете, а що ні); 3) обмежте час, проведений з такою людиною (якщо можливо, дистанціюйтеся від неї. Дистанція також може допомогти вам переоцінити ваші стосунки з нею); 4) зверніться за підтримкою (поговоріть з другом або членом родини, якому довіряєте, про вашу ситуацію. Вони можуть емоційно підтримати вас і поглянути на ситуацію з іншої сторони); 5) зверніться за професійною психологічною допомогою.

Отже, комунікативний садизм є виявом деструктивної поведінки, що передбачає вживання мовних засобів з метою тиску, образи, приниження, погрози й при цьому отримання задоволення. Перспективи майбутніх досліджень вбачаємо в докладному студіюванні комунікативного садизму, що також може траплятися з іншими формами емоційного насильства.

Список використаних джерел.

1. Білоконенко Л. А. Пейоративна й інвективна лексика в міжособистісному конфлікті. Філологічні студії. Вип. 7. Ч. 2. 2012. С. 119–127.
2. Ставицька Л. Українська мова без табу: словник нецензурної лексики та її відповідників. Київ: Критика, 2008. 456 с.
3. Тараненко К. В. Комунікативний садизм як особливий тип вербальної агресії. Молодий вчений. 2018. № 2 (54). С. 213–220.

СТОРИТЕЛІНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПУБЛІЧНОГО ВИСТУПУ

*Ольга СЕРГІЄНКО, доктор філософії, доцент,
доцент кафедри іноземної філології і перекладу,
Національний університет біоресурсів і природокористування України,
м. Київ, Україна*

У сучасному інформаційному суспільстві публічний виступ є важливим інструментом передачі знань, формування переконань та впливу на аудиторію. Однак традиційна форма подання інформації, що базується переважно на статистичних даних, фактах і логічних аргументах, не завжди забезпечує достатній рівень залученості слухачів. У зв'язку з цим зростає інтерес до сторітелінгу як методу ведення комунікації між лектором та аудиторією, що передбачає використання історій для передачі смислів, цінностей і складних ідей. Крім того, аналіз тенденцій, що прямо або опосередковано впливають на освітню галузь, показує, що сучасна освітянська нива стикається з низкою викликів, що зумовлені як глобальними змінами, так і особливостями сприйняття інформації поколінням зумерів. У зв'язку з цим, стає актуальним дослідження питання сторітелінгу як інструменту успішних публічних виступів.

На сьогодні нагальним стає перехід від традиційної, суто академічної передачі знань на користь формування особистості, яка прагне саморозвитку, вміє критично мислити та швидко адаптуватися до нових умов. Сторітелінг активно використовується у різних сферах, починаючи з політики, бізнесу, маркетингу та завершуючи наукою. У контексті публічного виступу він дозволяє трансформувати інформацію з набору фактів у змістовну історію, що допомагає аудиторії краще зрозуміти проблему та усвідомити її значення.

Метод сторітелінгу досліджують в межах різних наукових дисциплін: лінгвістики, психології, соціології та теорії комунікації. Значний внесок у вивчення нарративної комунікації зробили дослідники когнітивної психології, які розглядають сторітелінг як універсальний механізм передачі знань і формування переконань. Зокрема, концепція нарративного занурення (narrative transportation), запропонована М. Грін та Т. Брокком, пояснює, що «під час сприйняття інформацію через метод сторітелінгу слухачі психологічно занурюються у її світ, що сприяє емоційному залученню та зміні ставлень» [3]. У дослідженнях комунікації також наголошується, що сторітелінг є ефективним інструментом переконання, оскільки поєднує логічні аргументи, емоційний вплив і авторитет мовця. В Україні сторітелінг вважається інновацією, що активно досліджується. У своїх наукових розвідках Г. Гич визначає сторітелінг як прийом, що полягає «у побудові промовцем перед аудиторією сюжетної оповіді» [2]. Практичне обґрунтування використання цього методу представлено у статті М. В. Братко, де науковиця підкреслює підвищення результативності освітнього процесу, а також той факт, що «для успішного сторітелінгу необхідні не лише якісний контент, а й педагогічна та театральна майстерність викладача» [1]. Незважаючи на внесок, зроблений вітчизняними та зарубіжними науковцями у розв'язанні проблеми впровадження методу сторітелінгу в освітній процес закладів вищої освіти, досі є потреба у дослідженні методичного потенціалу цього методу.

Метою нашої наукової розвідки є аналіз сторітелінгу як інструменту публічного виступу в освітньому процесі. Для досягнення поставленої мети ми використовували комплекс теоретичних методів дослідження для аналізу, синтезу, узагальнення, порівняння та систематизації теоретичних даних.

У нашому дослідженні сторітелінг ми розуміємо як спосіб передачі інформації через структуровану історію, яка має сюжет, персонажів, конфлікт і розв'язку. У контексті публічного виступу він виступає як стратегія комунікації, що допомагає перетворити абстрактні факти на зрозумілий і емоційно насичений наратив. Основними характеристиками ефективної історії є наявність героя або центрального персонажа; конфлікт або проблема; розвиток подій; кульмінація та розв'язка; мораль або головна ідея. Саме така структура дозволяє аудиторії не лише зрозуміти інформацію, а й співпереживати подіям.

Ефективність сторітелінгу у публічному виступі науковці пояснюють низкою психологічних факторів. По-перше, у практиці публічних виступів сторітелінг може виконувати кілька функцій: 1) вступна функція, коли історія використовується для привернення уваги аудиторії; 2) пояснювальна функція, коли історія допомагає проілюструвати складну ідею; 3) аргументативна функція, коли наратив підсилює логічні аргументи; 4) мотиваційна функція, коли історія спонукає аудиторію до певних дій. Таким чином, сторітелінг може бути інтегрований у різні частини виступу, підсилюючи його комунікативний ефект.

Проведені дослідження доводять ефективність сторітелінгу як інструмента публічного виступу, який дозволяє перетворити суху інформацію на змістовне повідомлення, здатне впливати на емоції та переконання аудиторії. Це пояснюється такими факторами: 1) історії активують емоційну сферу людини, що сприяє формуванню емпатії та довіри до мовця; 2) вони забезпечують краще запам'ятовування інформації, оскільки поєднують логічні та образні канали сприйняття; 3) наративи допомагають структурувати складні ідеї. Людина сприймає історії як цілісні когнітивні моделі, що дозволяє швидше осмислювати нову інформацію.

Отже, використання сторітелінгу як інструменту публічного виступу сприяє підвищенню рівня залученості аудиторії, кращому розумінню складних ідей, формуванню довіри до мовця та посиленню переконливості аргументів. Його застосування дозволяє не лише передавати факти, а й створювати смисли, що є ключовим завданням ефективного публічного виступу.

Список використаних джерел.

1. Братко М. В. Сторітеллінг як ефективна технологія викладання курсу «лідерство в освіті» для магістрів. Неперервна професійна освіта: теорія і практика (серія: педагогічні науки). 2022 1 (70). С. 68–75.
2. Гич Г. М. Сторітелінг як інноваційна методика формування мовної компетентності учнів ЗНЗ. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені ВО Сухомлинського. Педагогічні науки. 2015. № 4. С. 188–191.
3. Narrative Impact: Social and Cognitive Foundations / ed. by M. C. Green, J. J. Strange, T. C. Brock. Mahwah, NJ : Lawrence Erlbaum Associates, 2002. 390 p.

ВИКОРИСТАННЯ КОМУНІКАТИВНОГО ПІДХОДУ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗВО

*Олена СТУКАЛО, доктор філософії, доцент, доцент кафедри філології,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

Іноземна мова є важливим засобом міжкультурної комунікації, вона сприяє вербальному взаєморозумінню людей різних країн, забезпечує такий рівень їхнього культурного розвитку, який дозволяє їм вільно орієнтуватися та почуватися комфортно в країні, мова якої вивчається. У зв'язку з цим актуальною стає позиція, згідно з якою здатність розуміти представника іншої культури залежить не лише від правильного використання мовних одиниць, а й від спеціальних навичок розуміння норм культури, включаючи мовленнєву поведінку в різних ситуаціях спілкування.

Необхідність формування комунікативної компетентності студентів зумовлена впровадженням не лише відповідно оновленого змісту освіти, а й адекватних методів і технологій навчання. Найефективнішими способами реалізації комунікативного підходу є використання інтерактивних методів навчання. Систематичне використання інтерактивних методів є актуальним для сучасної освіти та виступає фундаментальним компонентом у формуванні компетентної особистості студента як громадянина демократичного суспільства.

Загальна стратегія викладання іноземних мов визначається потребами сучасного суспільства та рівнем розвитку лінгвістичних, психолого-педагогічних та суміжних наук. Ця стратегія є комунікативним підходом, який визначає практичну мету навчання та вивчення іноземних мов, а саме: формування та розвиток міжкультурної комунікативної компетенції.

Головною метою навчання іноземній мові є формування комунікативної компетенції у студентів, що означає оволодіння мовою як засобом міжкультурної комунікації, розвиток навичок використання іноземної мови як інструменту в діалозі культур. Ця мета передбачає досягнення студентами рівня комунікативної компетенції, який був би достатнім для спілкування в усній (говоріння, аудіювання) та писемній (читання, письмо) формах у рамках певних комунікативних сфер.

Оволодіння навичками говоріння, аудіювання, читання та письма здійснюється шляхом впровадження цих видів мовленнєвої діяльності в процес навчання в умовах, що імітують реальні комунікативні ситуації. У зв'язку з цим навчальна діяльність здобувачів вищої освіти організовується таким чином, щоб вони виконували мотивовані дії з мовленнєвим матеріалом для вирішення комунікативних завдань, спрямованих на досягнення цілей та намірів спілкування.

Спілкування між людьми в реальному житті відбувається через виникнення потреби в реалізації певного комунікативного наміру, досягнення або недосягнення якого визначає результат мовленнєвого спілкування. У процесі спілкування комуніканти виступають носіями певних соціальних відносин, що виникають у певній сфері діяльності та реалізуються в конкретних

мовленнєвих ситуаціях. Формування комунікативної компетентності можливе за умови моделювання в навчальному процесі типових ситуацій реального спілкування, що виникають в різних сферах життя та стосуються різних тем. Вивчення іноземної мови в навчальному закладі відбувається в різних сферах інтелектуального та повсякденного спілкування.

Для досягнення комунікативної компетентності – комунікативних навичок, сформованих на основі мовних знань, умінь та навичок, викладачі використовують новітні методи навчання, що поєднують комунікативні та когнітивні цілі. Інноваційні методи викладання іноземних мов, які базуються на інноваційному підході, спрямовані на розвиток та самовдосконалення особистості, на розкриття її резервних можливостей та творчого потенціалу.

Сучасна комунікативна методологія пропонує широке впровадження в навчальний процес активних нестандартних методів та форм роботи для кращого свідомого засвоєння матеріалу. На практиці досить ефективними виявилися такі форми роботи: індивідуальна, парна, групова та командна.

Найефективнішими формами парної та групової роботи є:

- мозковий штурм;
- обмін ідеями;
- парні інтерв'ю та інші.

Ці форми роботи сприяють розширенню знань та вмінь студентів. У процесі спілкування студенти вчаться вирішувати складні проблеми на основі аналізу обставин та відповідної інформації. Однією з технологій, що забезпечує особистісно орієнтоване навчання, є метод проектів як спосіб розвитку креативності, пізнавальної активності та самостійності. Робота над проектом – це багаторівневий підхід до вивчення мови, що охоплює читання, аудіювання, говоріння та граматику. Метод проектів сприяє розвитку активного самостійного мислення учнів та орієнтує їх на спільну дослідницьку роботу.

Важливим засобом інноваційного навчання є також використання мультимедійного комплексу, що складається з інтерактивної дошки, персонального комп'ютера та мультимедійного проектора. Такий комплекс поєднує всі переваги сучасних комп'ютерних технологій та виводить процес навчання на якісно новий рівень.

Можна виділити такі переваги інноваційного навчання:

- встановлення дружньої атмосфери та взаємин між учасниками спілкування;
- студенти мають можливість бути більш самостійними та впевненими в собі;
- кожен студент, залучений до роботи, має конкретне завдання;
- студенти можуть використовувати свої знання та досвід, набуті раніше.

Таким чином, викладання англійської мови буде ефективним саме завдяки комплексному використанню новітніх інноваційних технологій та залежить від здатності викладача застосовувати гуманістичний підхід до навчання.

Процес вивчення іноземної мови вимагає напруженої розумової праці студента та його власної активної участі в процесі. Цього можна досягти лише завдяки активному навчанню за допомогою інноваційних освітніх технологій.

ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЇ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ У ДДАЕУ

Віра ЧОРНОБАЙ, старший викладач кафедри філології,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Формування практичних фахових навичок іноземною мовою вимагає необхідність модернізації системи української освіти в умовах інтенсивного розвитку соціально-економічних відношень в суспільстві, передбачає актуалізацію проблем підвищення якості вищої освіти, що визначається не тільки об'ємом знань за фахом, але й здатністю майбутніх випускників до їх творчого застосування у реалізації завдань фахового спрямування, спроможність здійснювати іншомовне спілкування з фахівцями з інших країн, а також виконувати професійну діяльність в умовах іншомовного середовища.

Ототожнення понять «формування іншомовної комунікативної компетентності студентів технічних спеціальностей» та «професійна компетентність фахівця» відбувається у працях А. Андрієнко, Е. Бібікової, Ю. Солоднікової, О. Кравченко та С. Склярів, Н. Ізорія та інші. Так, формування іншомовної компетенції є одним із завдань виховання повноцінної мовної особистості в умовах університетської освіти. При цьому наводиться визначення іншомовної компетенції як результату професійної підготовки, готовності до іншомовної діяльності у різних сферах згідно з пріоритетами особистості. Іншомовна компетенція не є простою сукупністю знань, навичок, умінь, однак, як результат навчального процесу, вона відбиває взаємодію іншомовних знань, умінь і ціннісних відношень особистості. Як процес розвитку, іншомовна компетенція є зміною станів особистості у багаторівневій освітній системі.

Головною метою навчання іноземної мови як на практичних заняттях, так і самостійно здобувачами, є оволодіння іноземними мовами не лише як інформативним засобом, а й користування мовою як засобом спілкування в професійно-орієнтованих комунікативних ситуаціях майбутньої професійної діяльності. Відтак викладачі та програма ЗВО зосереджують увагу саме на комунікативному підході. Мовленнєва спрямованість та ситуативність формують визначення комунікативного підходу і водночас є його визначальними принципами.

Викладання англійської мови в онлайн-форматі становить складніше педагогічне завдання порівняно з традиційним навчанням, що зумовлено об'єктивно вищою складністю засвоєння іноземної мови на противагу рідній. Ефективність опанування англійської мови в дистанційному режимі детермінується комплексом чинників, серед яких провідне місце посідають взаєморозуміння між викладачем та здобувачами освіти, доступність і прозорість навчального контенту, а також належний рівень мотивації студентів до пізнавальної діяльності.

Вивчення іноземних мов має багатовікову традицію, яка розвивалася паралельно з еволюцією самих мов. Прагнення до міжкультурної комунікації іманентно притаманне людській природі, незалежно від конкретних інтенцій та

цілей, що спонукають індивіда до діалогу. Саме ця обставина зумовила запровадження вивчення іноземних мов у програми загальноосвітніх та вищих навчальних закладів. У сучасній педагогічній науці технологію навчання англійської мови у вищій школі прийнято розглядати як цілісну систему загальнопедагогічних, дидактичних і психологічних процедур, що регулюють взаємодію викладача та студентів з урахуванням їхніх індивідуальних потреб, здібностей та освітніх запитів.

Стратегічною метою навчання англійської мови в закладі вищої освіти є формування у студентів системних знань у цій галузі, розвиток навичок вільного іншомовного спілкування, а також здатності ефективно застосовувати набуті компетенції у повсякденному житті та професійній діяльності.

Мотиваційний компонент виступає визначальним чинником успішності опанування англійської мови. Принципово важливим є усвідомлення студентом практичної значущості досліджуваного предмета та розуміння перспектив використання отриманих знань у майбутньому.

Організація дистанційного навчання англійської мови потребує врахування специфіки самого предмета, де пріоритетне значення мають не стільки фундаментальні теоретичні знання, скільки практичні способи опанування мовного матеріалу, а саме: читання, письмо, аудіювання та говоріння. Зазначені види мовленнєвої діяльності безпосередньо корелюють із комунікативною функцією мови, що визначає необхідність пошуку адекватних форм організації навчальної взаємодії в онлайн-середовищі.

У контексті дистанційного навчання англійської мови доцільно виокремити дві основні моделі організації освітнього процесу:

1. електронно-дистанційне навчання;
2. традиційно-дистанційне навчання.

Змістове наповнення електронно-дистанційної моделі передбачає реалізацію навчальної взаємодії як у синхронному, так і в асинхронному режимах. Комунікація між викладачем та здобувачами освіти, а також трансляція навчального контенту в межах цієї моделі здійснюються виключно за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій.

Традиційно-дистанційне навчання, своєю чергою, характеризується асинхронністю в часі та передбачає передачу навчальних матеріалів через поштові відправлення або соціальні месенджери без обов'язкового використання спеціалізованих освітніх платформ для безпосередньої відеовзаємодії.

Дистанційне заняття має суттєві переваги порівняно з традиційним аудиторним заняттям, яке передбачає тривале перебування студента за навчальною партою в регламентованих просторових межах. Організація навчання в онлайн-режимі створює умови для комфортного просторового розміщення здобувача освіти (наприклад, перебування вдома в ергономічному кріслі) з одночасним залученням до освітнього процесу, що оптимізує психоемоційний стан студента та сприяє кращій концентрації на навчальному матеріалі.

ЗМІСТ

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА, СТРАХУВАННЯ ТА ФОНДОВИЙ РИНОК

<i>Халатур С.</i> ESG-фактори у формуванні фінансових механізмів агробізнесу	3
<i>Brovko L.</i> Big data in financial statistics as a tool for strategic planning of sustainable development	6
<i>Masiuk I.</i> Strategic determinants of risk management in ensuring the financial stability of insurers	8
<i>Vodolazska O.</i> Digital infrastructure as the basis of sustainable development of the stock market of Ukraine	10
<i>Грабчук О.</i> Типологія нелегальних фінансових операцій у контексті національної оцінки ризиків	12
<i>Качула С.</i> Публічні фінанси: принципи, ефективність та сучасні виклики	15
<i>Луса О.</i> Фактори впливу на фінансові результати діяльності банків в Україні в сучасних умовах	17
<i>Олійник О.</i> Бюджетування в системі управління підприємством	20
<i>Павленко О.</i> Синергетичні домінанти стабілізації страхової діяльності в Україні під час військового конфлікту	22
<i>Сірко А.</i> Автоматизація фінансових процесів як фактор підвищення ефективності підприємств	24
<i>Солодовникова І.</i> Фінансові механізми відновлення та стимулювання економічного розвитку України	26

ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

<i>Павлова Г.</i> Фінансова аналітика діяльності підприємств в умовах воєнного стану та економічної нестабільності	28
<i>Губарик О.</i> Вплив інфляції та валютних коливань на показники фінансової звітності: облікові рішення відповідно до МСФЗ	31

<i>Атамас О.</i> Нефінансова звітність за стандартами GRI (Global Reporting Initiative) як складова доказової бази відшкодування економічних та екологічних втрат аграрного сектору України	33
<i>Бардадим М.</i> Вплив цифровізації публічних фінансів на ефективність контролю в бюджетних установах	35
<i>Васільєва Л.</i> Міжнародні та національні підходи до формування облікової політики: досвід та напрями розвитку в Україні.	37
<i>Дубина О.</i> Значення внутрішнього контролю у забезпеченні ефективності діяльності підприємства	39
<i>Мачак Т.</i> Особливості складання і подання податкової звітності фізичних осіб- підприємців	41
<i>Міньковська А.</i> Особливості нарахування та сплати військового збору під час воєнного стану	43
<i>Приходько І.</i> Особливості податкового навантаження онлайн-бізнесу	45
<i>Саванчук Т.</i> Сучасні методи калькулювання в стратегічному управлінні витратами	47
<i>Ткаченко О.</i> Вплив воєнного стану на організацію бухгалтерського обліку підприємств	49
<i>Чепець О.</i> Облікова політика підприємства як інструмент забезпечення фінансово- економічної безпеки	51
<i>Чернецька О.</i> Формування Податкового розрахунку як завершальний етап нарахування та оподаткування доходів фізичним особам	53
<i>Юрченко С.</i> Облік на малих підприємствах із використанням сучасних автоматизованих облікових програм	55

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ І ТЕХНОЛОГІЇ

<i>Карамушка О.</i> Цифрові екосистеми як новий формат фінансової конкуренції	57
<i>Dmytriieva V.</i> Horizons of econometric analysis in Google Colab environment	60
<i>Vasyliieva N.</i> Gamification of professional training and education in economics using online quizzes	62

<i>Здоровий Є.</i> Кібербезпека як основа цифрової трансформації економіки	64
<i>Козенкова В.</i> Математичне моделювання ефективності інформаційних потоків	67
<i>Колісник О.</i> Аналіз маркетингового розвитку аграрно-промислової галузі олійних культур у 2024-2025 маркетинговому році	69
<i>Мороз С.</i> Data Mining при розбудові пропозицій на ринку фінансових послуг	71
<i>Нужна С.</i> Цифрові платформи як інструмент інтеграції облікових даних для ESG-звітності	73
<i>Шрамко І.</i> Онлайн сервіси для аграрного сектору України	76

ПРОФЕСІЙНЕ МОВЛЕННЯ ТА КОМУНІКАТИВНІ ПРАКТИКИ

<i>Stasiuk T.</i> Fundamental meanings and values in professional communication of a specialist	78
<i>Kazakevych O.</i> Authentic materials in teaching and learning English	80
<i>Pantileienko K.</i> Current international initiatives to promote equal opportunities	82
<i>Назаренко О.</i> Формування професійно орієнтованого ділового мовлення студентів аграрних спеціальностей в умовах цифровізації освіти	84
<i>Резунова О.</i> Формування читацьких навичок здобувачів як необхідна складова іншомовної компетентності	86
<i>Семак Л.</i> Комунікативний садизм як особливий вияв деструктивної поведінки.	88
<i>Сергієнко О.</i> Сторітелінг як інструмент публічного виступу	91
<i>Стукало О.</i> Використання комунікативного підходу при вивченні іноземної мови у ЗВО	93
<i>Чорнобай В.</i> Інтернет-технології для практичних занять з іноземної мови у ДДАЕУ	95